

Grønt Miljø

4 / MAJ 2014

DEN PESTICIDFRI HVERDAG UDFORDRER

Drift uden pesticider er blevet en integreret del af arbejdet, men kræver stadig nytænkning og omtanke. Side 4

TENNISBANER PÅ GRÆS

Uden for Wimbledon er græstennisbaner sjældne, men gode undtagelser findes i Karlskrona og Rørvig. Side 10

FLERE RIGTIGE MÅDER AT BESKÆRE PÅ

Man skal beskære det unge vejtræ for at forberede det til opstamning, men tre metoder er lige gode. Side 26

NÅR DE VELTILPASSEDE VIL PRÆGE BYEN

Grafitti har fået konkurrence af garn, perleplader og kærlighedslåse der med stor charme pynter byen. Side 34

Disse træer vokser på vores egen mark afdeling A 1 i Kappendrup.

Vil du se flere?
- få en "køretur" i planteskolen her:

KORTEGAARD
Telefon 65 97 26 56
pkp@kortegaard.dk
www.kortegaard.dk

**KVALITETS
PLANTER TIL
ANLÆGS-
SEKTOREN**

- indhent tilbud på dit projekt

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongeåvej 12 - 6600 Vejen
Tlf. 75 3640 99 - Fax 75 3648 99
mail@holden.dk - www.holden.dk

 - også i bigbags

**Muld
Spagnum
Barkflis
Træflis
Topdressing
Grus
Granitskærver**

Levering med lastbil
eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk
Lyng
Naturgødning
Slangerupvej 16
3540 Lyng
48 18 73 50

Fælleparken

MALMOS
ANLÆGSGARTNERE

Tlf. 59 59 53 42
www.malmos.as

 JOHANSENS PLANTESKOLE
RÅDGIVNING - KVALITET & PRÆCISION

Total leverandør
til den grønne sektor

Vores katalog
fås også som
iPad-løsning

Scan med din iPad

JOHANSENS PLANTESKOLE
Damhusvej 103 - Brøndsted - 7080 Borkop
Tlf +45 75 86 62 22 - Fax +45 75 86 93 08
salg@johansens-planteskole.dk - www.johansens-planteskole.dk

RUL DIN GRÆSPLÆNE UD ÅRET RUNDT

SMÅ RULLER:

61 x 164 x 1,5 cm
= 1m² pr. rulle

STORE RULLER:

Bredde 50-81 cm.
Længde op til 35 meter.

Priser pr. m² excl. moms & transport:

1-24 m ²	kr. 30,-
25-99 m ²	kr. 25,-
100-299 m ²	kr. 18,-
300-999 m ²	kr. 15,-
1000-2999 m ²	kr. 13,-
Over 3000 m ²	kr. 12,-
Græstage, 1-39 m ²	kr. 40,-
Græstage, over 40 m ²	kr. 30,-

Leopold's Rullegræs

4100 Ringsted Tlf. 56 87 00 95

www.leopolds-rullegraes.dk info@leopolds-rullegraes.dk

DÆKBARK FRA KOLD TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

• SORTERET BARK:

DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran

• FALDUNDERLAG:

DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran

• USORTERET BARK:

REKET DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring

• FLIS OG SPHAGNUM:

TRÆFLIS (20-50 mm)
RIDEBA NEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

HOVEDKONTOR:

Vognmand Kold A/S
Stærkindevej 37,
Vindinge
4000 Roskilde

Tlf. 4635 0531
fax 4635 2199
E-mail: Salg@kold-bark.dk
www.kold-bark.dk

Konsulent:
Jens Olesen
4014 9840

Jylland:
Tlf. 9839 2722

LAGER PÅ SJÆLLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND

SPECIALPRISVED
STØRRE LEVERANCER

KOMMENTAR

VEL KAN KIRKEGÅRDE FREDES

En fredning sikrer de grønne områder en ekstra gang. Hvis de lokale politikere skulle fristes til at tage et bid af det grønne område til f.eks. et byggeri, kan en fredning gøre det så meget vanskeligere at planen droppes. Der skal en ny fredningssag til at affrede et område. En fredning bremser derfor svagt begrundede og kortsigtede interesser. Mange kommuner har selv været med til at frede deres grønne områder for at beskytte sig - mod sig selv. „For det er jo de vildeste ting, politikere kan finde på,“ som Flemming Steen Munch (V), Københavns Kommunes Borgerrepræsentation, sagde til Politiken 23.4.2014.

Sagen er aktualiseret af den igangværende fredningssag om Assistens Kirkegård i København. Den er unik med sine mange bevaringsværdige grave og funktionen som stille bypark. Kirkegården er i modsætning til kommunens parker ikke fredet, men der har været politisk enighed om at udvikle en kombineret kirkegård og park. Så fik Metroselskabet i 2009 lov til at tage en stor bid til en station. Over 1000 grave blev sløffet og hundredvis af monumenter fjernet. Det såede tvivl om kommunens hensigter. Så Danmarks Naturfredningsforening rejste fredningssag - og da sagen faldt i Fredningsnævnet blev der anket til Natur- og Miljøklagenævnet hvor sagen nu ligger, mens debatten kører.

Flertallet i kommunens borgerrepræsentation er imod fredningen ud fra den holdning at kirkegården er beskyttet nok, og at en fredning låser driften og dynamikken. To arkitekter, som i Politiken blev spurgt om sagen, er også imod fredningen af de samme grunde. Der er ikke plads til f.eks. nye gravformer og bevoksninger, mener de. En holdning der er i tråd med den skepsis som arkitekter tit har luftet mod regulerende bestemmelser. De vil have frie tøjler til projekter og planer. Og håber vel også at det giver dem flere opgaver og mere indflydelse.

Men fredninger kan godt laves med en rummelighed med plads til dynamik. Sådan er de nyere landskabsfredninger. Man kan f.eks. lave fredningen så den beskytter mod store indgreb som metrostationer, parkeringshuse, klubhuse, superstier og institutioner, men giver plads til nye gravformer og bevoksninger. Det er desuden naivt at tro at arkitekter og planlæggere kommer mere til fadet uden regulerende bestemmelser. Og naivt at tro at Assistens Kirkegård i længden kan bevares uden fredning. **SØREN HOLGERSEN**

FORSIDEN. I byens rum har grafittien fået konkurrence af yarn bombing, kærlighedshængelåse og perleplader. Foto: Ute Lennarts, www.ute-lennartz-lembeck.de.

Grønt Miljø www.grontmiljo.dk

www.facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindegaard Thorsen (lt). LT@dag.dk. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Inge Andersen, ia@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@b2b-press.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnere / ProVerte A/S.

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykplag: 5.000.

Oplag: 1.7.12-30.6.13: 4.708 ifølge Specialmediernes Oplagskontrol. Medlem af Danske Specialmedier. 32. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et fagligt magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. Målgruppen er fagfolk i privat eller offentlig virksomhed samt fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Grønt Miljø udkommer med 10 årlige numre. Et årsabonnement koster 425 kr. inklusiv moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

Den pesticidfrie hverdag udfordrer fagligheden

Drift uden pesticider er efterhånden en integreret del af arbejdet, men kræver stadig nytænkning og omtanke

Af Tilde Tvedt

Man er nødt til at bruge sin faglighed mere når man ikke har sprøjten i baghånden. I grunden positivt, men samtidig ikke altid let at gennemføre i praksis. Det kræver både nytænkning og omtanke og stiller krav til organisationen. Det viste temadagen 'Pesticidfri pleje' som Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning holdt 28. april med fokus på aktuelle erfaringer med pesticidfri drift. Hvad betyder det for design, anlæg og drift - og samspillet mellem dem? Svarene kom fra Naturstyrelsen, en række kommuner og Dansk Golfunion.

Fastholde lavt forbrug

Regeringens sprøjtemiddelstrategi for 2013-2015 sigter

mod at reducere pesticidbelastningen af miljøet med 40% i forhold til 2011, fortalte Theresen Ib Andersen fra Miljøstyrelsen. Målet er især rettet mod landbruget, men også kommuner, regioner og staten skal fortsat sænke deres forbrug i overensstemmelse med den frivillige aftale der senest blev fornyet i 2007. Forbruget er allerede lavt, men politikerne vil forhindre at det stiger igen. I løbet af 2014 opgør Miljøstyrelsen forbruget i 2011-2013, og følgegruppen for den frivillige aftale mødes for at gøre status.

På golfbaner skal en bekendtgørelse fra 2013 være med til at mindske forbruget af pesticider. Miljøstyrelsen har netop fået de første indbe-

retninger om forbrug og miljøbelastning via et nyt it-system udviklet sammen med Dansk Golf Union. Det bliver afsæt for at evaluere bekendtgørelsen.

Vejledninger for invasive

I forlængelse af sprøjtemiddelstrategien er Naturstyrelsen i gang med bekæmpelsesvejledninger for en række invasive arter. De viser hvordan man bekæmper i forskellige situationer og viderebringer alle kendte erfaringer - også dem, der ikke virker, forklarede Helene Nyegaard Hvid fra Naturstyrelsen. I 2013 opdaterede man vejledningerne for kæmpebjørneklo og pastinak der ligner hinanden. I år laves vejledninger for pileurt og glans-

bladet hæg og næste år følger rynket rose og gyldenris. Vejledningerne findes på www.nst.dk > Naturbeskyttelse > Invasive arter.

Sprøjtemiddelstrategien lægger også op til øget videndeling som et vigtigt redskab. Derfor arrangerede Naturstyrelsen i efteråret 2013 to Erfa-dage sammen med Kommune Park- og Naturforvaltere. Her fik de cirka 50 deltagere mulighed for at få bekæmpelse demonstreret i felten, lære kimplanter at kende og udveksle erfaringer. Tilbagemeldingerne var positive, og Erfa-dagene bliver gentaget i år, denne gang om pileurt og glansbladet hæg.

Beplantninger i ren jord

Furesø Kommune holdt op med at sprøjte i 2003, og så blev bedene stille og roligt mere ensformige - eller omdannet til asfalt. Man var bange for ikke at kunne pleje dem godt nok uden pesticider. Stauder og sommerblomster var helt væk. I stedet for bare at acceptere denne tendens, valgte man en mere offensiv kurs som blev præsenteret af

I Furesø Kommune oplærer man medarbejdere specielt til at pleje beplantninger. Her er tre 'lugekoner' klar. Foto: Christina Kastrup Madsen.

Furesø Kommune har taget kampen op og laver nye plantninger selv om det kræver mere arbejde og større indsigt uden pesticider. Kommunen har bl.a. plantet stauder i midterrabatten på 1,5 km vej for at give større variation. Foto: Christina Kastrup Madsen.

overgartner Christina Kastrup Madsen. Man tog bl.a. på eks-kursion til nogle af de svenske kommuner der har solide erfaringer med at bruge stauder.

Lærdommen er at starte med en halv meter ny ukrudtsfri jord, at plante tæt og lave en intensiv ukrudtsbekæmpelse i startfasen. Det er f.eks. afprøvet i et stort regnbed ved kulturhuset i Værløse og i 1,5 km midterrabat med stauder.

Fra en miljømæssig synsvinkel er Christina Kastrup Madsen ikke helt tilfreds med udskiftningen af jord, men ser ikke umiddelbare alternativer.

En vigtig faktor er medarbejdernes indsats. „Vi har set at de samvittighedsfuldt hakkede de rodsrud væk som skal få en buskplantning til at dække, men til gengæld ikke fjernede ukrudt helt inde ved planten,“ fortalte overgartne-

ren. Nu har kommunen 'luge-koner' som oplæres specielt til denne opgave. Om foråret laver de en grundig rengøring af bedene der er helt afgørende. Den følges op med en mindre indsats 4-6 gange i sæsonen. Der bliver holdt særligt øje med træer der smider frø fordi planterne hurtigt bliver store og ikke lige kan rives op.

Satsningen på flere stauder og andre beplantninger finansieres ved at reducere græsslåningen fra otte til én gang om året mange steder. Ingen borgere har klaget, konstaterede Christina Kastrup Madsen.

Intelligent sprøjtning

I Slagelse Kommune er man gået mod strømmen, dog uden at lade faglige hensyn og fornuft af syne, fastslog skov- og landskabsingeniør Mikael Holmgaard-Grejsen. I 2012 manglede kommunen 200 mio. kr., bl.a. fordi folk flytter. Teknisk forvaltning foreslog at spare 1 mio. kr. ved igen at sprøjte belægninger - i stedet for at bruge gas og damp. Det blev iværksat fra foråret 2013 og fortsætter i år. Som kompensation er man holdt op med at sprøjte de kommunale landbrugsjorde.

Kommunen indkøbte en helt ny maskine der er den første af sin art i Danmark. Den er monteret med en almindelig Hardy-sprøjte der sørger for trykket. Men foran sidder seks intelligente sensorer der aflæser om der er grønkorn inden for deres areal på 35 cm i bredden. Hvis ja, sender de en stråle sprøjtemiddel ned. Det betyder at under 5% af arealet

rammes. Børster forhindrer vindafdrift. Man bruger et kopimiddel med samme virkemåde som Roundup - i lavest mulige dosering. Metoden kendes allerede fra landbruget, men det er nyt at bruge den i byerne.

„Udgangspunktet er at spare penge, men vi har helt bevidst valgt denne maskine for at minimere belastningen af miljøet,“ siger Mikael Holmgaard-Grejsen. Derfor køres maskinen også af nogle få dedikerede medarbejdere med godt overblik. Gps-registreringer sikrer mod dobbelt-udbringning.

I sine overvejelser har kommunen holdt sprøjtningen op mod termisk bekæmpelse. Sprøjtning slår planterne ihjel hver gang. Man kan nøjes med 1-3 behandlinger og kan køre 5-10 km i timen. Termisk bekæmpelse kræver 6-9 behandlinger for efterhånden at udpine planterne. Man kan kun køre 2-2,5 km/t og udleder relativt meget CO₂. I 2012 brugte kommunen 1.318.000 kr. på ukrudtsbekæmpelse på belægninger. I 2013 439.000 kr. Investeringen i maskinen er dog ikke indregnet.

Indtil videre sprøjtes kun på de belægninger der hører under teknisk udvalg da de har givet tilladelsen. Men der er økonomisk potentiale i at udbrede metoden flere steder. Dog ikke alle. F.eks. kan Mikael Holmgaard-Grejsen ikke forstille sig at sprøjte på skoler.

Fra design til drift

Københavns Kommune har været pesticidfri siden 2000.

Pesticidfri drift kan fortsat være en udfordring. Foto: Slagelse Kommune.

Slagelse Kommune sprøjter en del af sine belægninger for at spare. Det gøres med en helt ny maskine med WeedSeeker-teknolog. Kun ukrudtet sprøjtes, ikke belægningen som helhed. Foto: Slagelse Kommune.

Landskabsarkitekt Helle Hagelund fra Center for Anlægsprojekter arbejder med at kvalitets sikre nye projekter til drift uden pesticider - og drift i det hele taget. Det er karakteristisk at flere oplægsholdere slet ikke skelner. En vigtig forudsætning for at løse opgaven er ifølge Helle Hagelund en tæt kontakt med både de eksterne rådgivere og kommunens driftsfolk.

Ved anlægsprojekter er hun med helt fra budgetnotatet til politikerne. Da kommunen skulle lave 'Bølgen', den nye opholdsinstallation i havnen, var hun f.eks. med til at presse på for penge til afledt drift, da man forudså at alger og affald ville komme til at koste driften mange penge. Meldingen til politikerne var at man ellers kunne blive nødt til at opgive driften af f.eks. Ørstedsparken. Når udbudsmaterialet er klar, er Helle Hagelund principielt ude af processen. Ofte assisterer hun dog også kollegaerne med tilsyn og aflevering.

Hun konstaterer at det betaler sig at være grundig da problemerne ofte ligger i detaljen. F.eks. gør et top lag af grus det nemmere at luge i staudebede. En af de største udfordringer er når der skal spares på et projekt. De projekterende har tendens til ikke at være realistiske nok i forhold til det uforudsete.

Som eksempel på sit arbejde nævner Helle Hagelund et område med sportsbaner i Husum der skal omdannes til park. Her frarådede hun f.eks. grusstier fordi det harmonerer meget dårligt med græsbaner, og sørgede for at man kan komme ind i området med de nødvendige maskiner.

Græs til golf

På golfbaner er løsningen nok en vifte af metoder, vurderede Anne Mette Dahl Jensen, seniorrådgiver på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. I øjeblikket undersøger hun effekten af systematisk eftersåning på fairways. Her blottes jævnlige små stykker jord når spillerne slår til bolden. Der ligger ikke græsfrø parat til at spire, og derfor kan ukrudtet komme til. Forsøget ser på græsarter, såtidspunkter og gødsning sammen med såning. Det afsluttes i 2014.

Anne Mette Dahl Jensen pegede også på at der mangler grundlæggende forskning i hvordan ukrudt reagerer når det hele tiden bliver slået. Hvornår har det f.eks. den mindste 'madpakke' af oplagsnæring? I dag stammer det meste viden fra landbruget hvor forholdene er nogle helt andre end i plæner.

Måske behøver en golfbane ikke at være fri for ukrudt. Dahl Jensen opfordrede til at

undersøge hvordan forskellige typer ukrudt påvirker spillekvaliteten: „Måske kan man nøjes med at pleje ukrudtet i stedet for at forsøge at fjerne det. På Värpinge golfbane i Sverige har man afprøvet en særlig tæt vertikalskæring. Det reducerede mælkebøtterne i størrelse og gjorde dem mindre generende for spillet.“

Anne Mette Dahl Jensen følger også en række lokale pilotforsøg med alternativer til pesticider. Det samme gør Dansk Golf Union. Banekonsulenterne spiller en central rolle når lokale erfaringer skal samles og når viden skal gøres operativ for klubberne der typisk ikke læser rapporter o.l., forklarede bane- og kommunikationschef Torben Kastrup Petersen. Banekonsulenterne har bl.a. en Facebook-side hvor greenkeepere og andre kan følge konsulenternes arbejde og udveksle erfaringer. Desuden deltog 150 klubber i 2013 i Erfa-møder hvor pesticider altid diskuteres.

Men erfaringsopsamlingen kan ikke stå alene, vurderede Torben Kastrup Petersen. Det kan give hurtige løsninger, men skal kombineres med ny viden der også formidles på de relevante uddannelser. Han pegede desuden på at der er brug for et opslagsværk. Lige nu findes kun turfgrass.dk, og det kniber med ressourcerne

til at få bearbejdet erfaringer så de kan formidles.

Hvem skal sørge for viden

Det blev afsat for den afsluttende diskussion om hvordan man bedst muligt får del i viden og hinandens erfaringer. Facebook blev nævnt, men erfaringerne systematiseres ikke og har derfor kort værdi. Anne Mette Dahl Jensen pegede på at det ikke er nok at samle erfaringer ind. De skal også bearbejdes for at kunne bruges af andre. Det koster tid som ikke er til rådighed på f.eks. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning med mindre penge følger med.

Miljøstyrelsen henviste til at opgaven ikke ligger i deres bevilling til den nuværende sprøjtemiddelstrategi. Men samtidig opfordrede Therese Ib Andersen til allerede nu at komme med forslag til den strategi som skal gælde fra 2016. „Kommunerne har tidligere efterlyst en videnbank. Den kan måske blive til noget i den nye periode, især hvis andre parter vil deltage i arbejdet og bidrage med midler,“ sagde Therese Ib Andersen. Finansiering af ny forskning blev ikke nævnt. □

SKRIBENT
Tilde Tvedt er landskabsarkitekt og freelancejournalist. Hun er desuden deltidsansat som seniorkonsulent på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, KU.

Ukrudt kan være et problem på golfbaner, bl.a. fordi det gør det sværere at slå til boldene - og at finde dem igen. Måske kan man nøjes med at 'pleje' ukrudtet så det generer mindst muligt. Foto: Anne Mette Dahl Jensen.

DESIGN: TANKE FOTOGRAF: CAROLLOTTE SVENDSEN

Enjoying the
outdoors
since 1947

vestre.com

Vestre Air
Design: Atle Tveit

Byparken i Roskilde. Kommunen er vært ved Danske Parkdage 10.-12. september 2014.

Den grønne faglighed mellem mountainbike-ruter og regnvandshåndtering

Danske Parkdage: Grønne områder skal løfte både rekreative, sociale og miljømæssige opgaver, men fagligheden skal bære

Af stadsgartner Kirsten Lund Andersen

Udviklingen i vores byer er kendetegnet af tydelige tendenser. København er med 1.000 nye tilflyttere om måneden et oplagt eksempel. Her sker en byfortætning der giver pres på infrastruktur, trafik og parker og byrum. Samtidigt skyder boligpriserne i vejret, hvilket skaber en opdeling i byen mellem velstillede bydele og områder med almenlystige boliger. Tendenserne er bl.a. beskrevet af Forstædernes Tænketaank og af tænketanken 'Byen 2025'.

I dette spil har byens oaser - parker, grønne områder og byrum - stor betydning for byernes sammenhængskraft, relationen mellem mennesker og for de grundlæggende levevilkår i vores byer. Oaserne er stedet hvor livet kan udfolde sig og hvor folk kan mødes på tværs af sociale skel. Derfor er det altafgørende at oaserne ikke ofres i byfortætningen.

Som forvaltere af parker og grønne områder ligger det os selvfølgelig på sinde at give vores bidrag til at byerne kan blive velfungerende og være omdrejningspunkt for et udeliv der understøtter sociale og rekreative hensyn. Og i denne sammenhæng får nødvendigheden af plads til planter, dyreliv og stilhed simpelthen større betydning.

Vi ser gode tiltag rundt i landet der understøtter denne ambition, men også eksempler på at de grønne oaser er pressede. Det er vigtigt at vi som park- og naturforvaltere synliggør både de gode eksempler og de steder hvor de grønne uderum er pressede. Og at vi

er gode til at indfange betydningen af de grønne områder og skabe synlighed om den i det politiske system og i offentligheden.

Park- og naturforvaltningerne har været igennem en rivende udvikling og opgaveporteføljen er udvidet. Borgerinddragelse, samarbejde med frivillige og sociale aktiviteter er blot nogle af de nye og spændende dimensioner i den faglighed som medarbejdere og ledere på området skal mestre.

Vi har grebet den udvikling, men den flytter også fokus fra den grundlæggende faglighed, f.eks. viden om planter og træer. Disse discipliner er helt afgørende for at vi kan skabe kvalitet og indhold i parker og grønne områder så de kan matche den brede vifte af funktioner.

Med dette afsæt er det ambitionen for Danske Parkdage 2014 at finde tilbage til rødderne og planteglæden. Det er hele grundlaget for at parker og grønne områder kan bidrage til at løse de mange samfundsmæssige opgaver. Man kan læse mere om Danske Parkdage på parkognatur.dk. □

DANSKE PARKDAGE

Danske Parkdage holdes i Roskilde 10.-12. september 2014. Det er 15. gang at konferencen holdes.

Konferencen er et samarbejde mellem Kommunale Park- og Naturforvaltere, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning ved Københavns Universitet og værtskommunen Roskilde.

På Danske Parkdage uddeles årets Dansk Landskabspris og overrækkes af kulturminister Marianne Jelved. Læs mere om konferencen på www.parkognatur.dk.

SKRIBENT. Kirsten Lund Andersen er stadsgartner i Aalborg Kommune og formand for Kommunale Park- og Naturforvaltere.

Ukrudtbrande gav 201 udrykninger

I 2013 var ukrudtsbrændere skyld i 201 brandudrykninger i Danmark, mens der fra 2007 til 2013 var 1325 brande. Det viser en opgørelse fra Beredskabsstyrelsen over registrerede brande med udrykning. De omfatter både de brande som private og professionelle var årsag til, men Sikkerhedsstyrelsen kan ikke sige hvor mange der er af hver kategori.

Brandene opstod især om sommeren, men også på andre årstider, bl.a. fordi ukrudtsbrænderne også bruges til bl.a. grilltænding og lægning af tagpap, oplyser Sikkerhedsstyrelsen der sammen med Beredskabsstyrelsen indskærper sikkerhedsreglerne, se www.sik.dk og www.brs.dk.

Fløng Folkeskov blev plantet færdig

250 lokale borgere plantede Fløng Skov færdig på Skovens Dag den 4. maj. Og fik hjælp af EU's klimakommissær Connie Hedegaard og Høje-Taastrup Kommunes borgmester Michael Ziegler (billedet). Den 11 ha store nye skov ved Roskilde skal bl.a. sikre Fløng Vandværk rent drikkevand.

De 4 ha er 'folkeskov' hvor 17.000 træer er doneret af lokale borgere, virksomheder og foreninger som led i konceptet folkeskoven.dk. Skovens resterende 7 ha etableres med støtte fra Banestyrelsen som erstatningsskov i forbindelse med den nye Ringstedbane.

Også en anden 'folkeskov' blev plantet færdig på Skovens Dag, Høgshøj Folkeskov i Randers. Læs mere om konceptet på folkeskoven.dk.

VI FORHANDLER MOBILANE

– det unikke grønne produkt der kombinerer hæk og hegn.

Se mulighederne i vores udstilling på Birkholm eller ring og hør mere.

“STORE PLANTETID” ER NÆSTEN FORBI, MEN RESTEN AF FORÅRET OG SOMMEREN KAN DU FORTSAT PLANTE TRÆER, BUSKE OG STAUDER I POTTE. VI HAR DET HELE OG ER KLAR TIL AT BETJENE DIG.

VENLIG HILSEN JEANETTE, MERETE, OVE, CAMILLA OG OLE

mosen 4

Birkholm Planteskole a-s har opbygget en meget central position i markedet, og fokus er konstant rettet mod udvikling, kvalitet og kundeservice.

KONTAKT OS PÅ 4817 3126 ELLER BIRK-HOLM@BIRK-HOLM.DK

Gå også på www.birk-holm.dk og www.birkholmshop.dk hvor du i shoppen jævnligt bør tjekke **ÅRSTIDENS STÆRKESTE TILBUD.**

TENNISBANER PÅ GRÆS

Uden for Wimbledon er græstennisbaner sjældne, men nye baner i Karlskrona har været en succes. Det er en privat bane i Rørvig også.

Wimbledon er kendt for sine græstennisbaner, men uden for det britiske tennismekka er der langt mellem de grønne, men sårbare og plejekrævende baner. Især når man kommer uden for England. I Karlskrona i Blekinge har den lokale tennisklub dog virkelig gjort drømmen om det oprindelige grønne underlag. Det er blevet til en attraktion som spillere kommer langvejs fra for at prøve. Det kunne være en idé til efterfølgelse i Danmark. Her findes måske kun den ene bane som Grønt Miljø har besøgt i Rørvig.

Vel er en græstennisbane et ekstremt grønt element med specialopbygning og meget intensiv pleje. Men det samme gælder golfbaners greens og teesteder - og dem har vi masser af. Græstennisbaner kan i anlæg, drift og slid minde om især golfbanernes teesteder.

Tennisspillet er dog meget mere voldsomt end det forsigtige golfspil. Under Wimbledon-turneringen er det tydeligt at se hvordan græsset hurtig

tigt slides fra kamp til kamp. Så spilletiden og sæsonen er ret kort trods den intensive drift. Det har trængt græstennis, også på eliteplan. US Open gik bort fra græsset i 1975 og Australian Open i 1988.

Tennis spilles i dag mest på 'hardcourt' af grus eller kunststof, men det oprindelige underlag er græs. Moderne tennis opstod i Storbritannien i 1870'erne som 'lawn tennis' (plænetennis). Verdens første åbne tennisturnering blev holdt i 1877 i Wimbledon. Spillet på græs er hurtigere end på hardcourt fordi boldene får et fladere, hurtigere - og lidt mere uberegneligt - opspring.

Hård og stabil jord

Selv om banerne er af græs og det modsatte af 'hardcourt', så er græsbanerne ikke bløde med tyk pels. Banen skal være hård så bolden kan hoppe. I Wimbledon er det normen at bolden - fra to meters højde - skal hoppe mindst 70% af den højde den hopper på beton. Desuden skal overfladen være

meget jævn og ensartet så opspringet er nogenlunde forudsigeligt. Og den skal være meget holdbar, for går der først hul på jordoverfladen bliver spillet ødelagt. Så betyder det mindre at græsset slides. Derfor er det vigtigt at kunne styre vandet, for en våd bane kommer der let huller i. Det betyder bl.a. at vandet skal kunne drænes væk i en fart.

En standard findes ikke, men en topbane har typisk et bære- og drænlag af skærver eller makadam og et stenfrit vækstlag der gøres fast med et højt lerindhold, grus eller pimpsten som man prøver i Karlskrona. Er der mindre krav til banen, kan den dog anlægges på grundlag af den eksisterende jord. Dræningen skal dog være effektiv, så drænelininger kan kun undværes på naturlig veldrænende jord.

Græsset vil efterhånden skabe et blødt humusrigt vækstlag, så det skal modvirkes gennem en passende topdressing eller en afskrælning som den man foretager i Wimbledon.

Driften holder ellers græsset i optimal vækst gennem alle de metoder der kendes fra intensiv græspleje: Gentagne vertikalskæringer, løbende eftersåning og tromling, gødskning efter jordanalyse, vanding efter behov og jordløsning, bl.a. gennem prikning.

Græsset skal klippes så tit at man kan holde spillekravet: en klippehøjde på 8-9 mm. Det er det også på golfbaners teesteder, mens det på en green er 3-4 mm. Uden for spillesæsonen kan tennisbanens græs vokse højere, blot man ikke tager for meget strå hver gang. Allerhøjest en tredjedel.

Med græs skal man acceptere en kort spillesæson. Græsset skal være i god vækst og vel-etableret, og banen skal være tilpas tør. Det er derfor kun de tre sommermåneder banen kan bruges, og i regn bliver den hurtigt så våd at jordoverfladen bliver ødelagt. Inden da må spillet stoppes.

Baner i Wimbledon

Kun i England har græstennisbaner en væsentlig faglig og sportslig rolle. Det engelske græsforskningscenter STRI har en særlig tennisafdeling, STRI Tennis. Der holdes seminarer kun om græstennisbaner.

En af STRI's kunder er Wimbledon-anlægget. Det ejes af The All England Lawn Tennis & Croquet Club, en privat klub med 350 medlemmer foruden inviterede gæster. Det er ikke af mange til så mange baner, men de er også mest beregnet til Wimbledon-turneringen.

På selve anlægget er der 19 græsbaner til opvisning. I Aorangi Park ved siden af er der 22 træningsgræsbaner. Sammen med enkelte grusbaner, kunststofbaner og indendørsbaner bliver det til 57 baner på 42 ha. Det holdes af en stab på 16 mand, men mange flere under turneringen. De ledes af groundsman Neil Stubbley.

Wimbledon i London der har 57 baner - heraf 41 med græs - fordelt på 42 ha. Foto: www.teamgb.com.

Roger Federer på Wimbledon i 2009. At græsset slides lidt betyder ikke så meget, blot jordoverfladen er intakt. Den meget lerede jord støver lidt og er med til at farve græsset brugt.
Foto: Wikipedia.

mio. kr. der dels går til at holde og udvikle anlægget, dels bruges som donationer til bl.a. det engelske tennisforbund. Indtægterne kommer fra både tv-rettigheder, entréindtægter og merchandise.

Det lerede vækstlag

Standardopbygningen på Wimbledon's baner er nederst et 15 cm lag af 20-40 mm skærver og derefter et 5 cm tykt mellemlag af 5-7 mm skærver. Øverst er der en 25 cm tyk rodzone med en meget leret jord med 23% ler og 15% silt foruden sand og humus, men ingen sten.

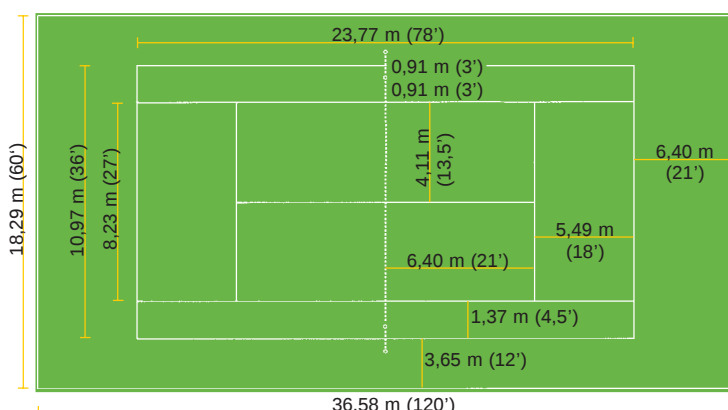
Det store lerindhold skal sikre en hård overflade, men forudsætter samtidig behersket brug og grundig jordløsning. Når græsset slides, kan man - også på tv - fornemme den lerede jord der støver lidt når det er tørt. Støvet er med til at farve græsset, så det ofte ser mere nedslidt ud end det er.

Banerne er i flere tilfælde opbygget på dæk. Netop nu er bane 5 og 6 under ombygning så der opstår publikumsfaciliteter under selve banen.

Almindelig rajgræs

I Wimbledon har man siden 2001 udelukkende brugt almindelig rajgræs (*Lolium perenne*) for at give banerne størst mulig slidstyrke. Klippehøjden er 8 mm med en daglig klipning. Det er det bedste kompromis mellem hensynet til græsset og den måde tennis spilles på i dag, oplyser The Championships Wimbledon. Græslængden gør at spillerne glider tilpas lidt når de returnerer et slag.

Før brugte man en blanding af 70% almindelig rajgræs der gav slidstyrke og 30% rødsvingel (*Festuca rubra*) der gav stor tæthed. Når man gik bort fra rødsvingel, var det fordi den for let blev slidt. Til gengæld var Wimbledon-lederne be-

En tennisbane er uanset overflademateriale 78 x 36 engelske fod (23,77 x 10,97 meter) til double. Til single er bredden 27 fod (8,23 meter). Hertil skal lægges arealet rundt om. En engelsk fod er 30,48 cm.

Wimbledon-turneringen varer - med dens 256 spillere og 690 kampe - godt to uger, næste gang 23. juni til 6. juli. Derudover skal der blot skaffes spilletid til de relativt få medlemmer fra cirka 15. maj til 1. september. Så her kan sliddet fordeles meget. Der er derfor gode muligheder for at banerne kan retableres så de er klar til næste års grand slam.

Trods den ekstensive udnyttelse og intensive drift er Wimbledon-anlægget en pengemaskine. Overskuddet af turneringen er typisk cirka 400

kymrede for at spillet ville blive langsommere uden rødsvingel. De blev beroliget af græseksperter fra The Sports Turf Research Institute in Yorkshire.

Spillets fart er i det hele taget noget der lægges meget vægt på i Wimbledon. Det afgør især jordens overflade, men også græssets længde og fugtighed, og vejret kan spille ind.

Under turneringen bliver banerne klippet, tromlet og opstregt hver dag. Opstregningen sker ikke med kalk eller maling, men med en blanding med titanium-dioxid for at få stregerne til at holde. Stregerne er 50 mm brede, baglinjerne dog det dobbelte. Dagligt måler man slid, overfladens fasthed og boldopspring. For at styre jordfugten optimalt vandes banerne kunstigt og dækkes til i regn. Presenningerne man bruger tillader en del lys at skinne igennem og et ventilationsanlæg sørger for et effektivt luftskifte.

Efter turneringen får banerne - bortset fra medlemmernes spil - lov til at hvile, og græsset får lov til at blive op til 15 mm langt. Det klippes ikke længere hver dag eller dækkes af for regn. Når sæsonen slutter omkring 1. september, bliver ba-

nerne renoveret. Det øverste lag tørv skrælles af så det nederste rodslag bevares og kan spire igen. Samtidig sås der nyt græs. Hvert år bruger man cirka 1 ton græsfrø. Rullegræs bruges ikke.

Græsset klippes hele året rundt. De sidste tre måneder før spillet begynder, sænkes klippehøjden gradvist til 8 mm og vandingen styres med kunstig vanding og afdækning. Vandingen foregår bl.a. ved hjælp af fine vandstråler der under tryk danner små huller i græstæppet. På den måde får man samtidig luftet jorden på en skånsom måde.

Græsbaner i Karlskrona

Rigtige tennisbaner på græs kan man finde i Karlskrona i det sydsvenske Blekinge. Her fik Karlskrona Tennisklubb den idé at gøre Wimbledon kunsten efter. Banerne blev indviet 9. juni 2012 af den forhenværende tennisstjerne Stefan Edberg. „Banerne er i verdensklasse og står sig godt sammenlignet med Wimbledon,” vurderede han.

Banerne er blevet en succes som folk kommer langvejs fra for at prøve, fortæller klubbens chef Sophie Alriksson: „Det er en speciel følelse at

‘gå på græs’. Det bliver et anderledes spil, et sjovt spil, men frem for alt et uberegneligt spil. Det er værd at vente på at duggen forsvinder inden spillet kan begynde, og at det måske kun bliver til fem timers spilletid eller slet ingen hvis det regner.“

Banerne har et bærelag af makadam, altså med grus i modsætning til Wimbledon norm der siger skærver uden grus. Også vækstlaget er helt anderledes. I stedet for at gøre det hårdt med ler er der anvendt en blanding af sand, muld og 0,5/8 mm pimpsten. Pimpstenen gør vækstlaget fast samtidig med at det holder på vandet og sørger for et godt luftskifte. Pimpstenen er de islandske mærker Hekla Scoria og Hekla Pimpsten der har 85% porøsitet.

Plejen består af en daglig klipning i vækstsæsonen så man kan holde en græshøjde lige omkring 9 mm. Til den faste pleje hører også automatisk vanding. Bliver græsset for tørt, bliver spillet for langsomt.

Banerne er endvidere anlagt på en måde så man fordeler sliddet så meget som muligt. Græsarealet er 36 x 37 meter. Det giver mulighed at vende banerne 90 grader så navnlig

det store slid ved baglinjen fordeles. På arealet kan man have tre baner ved siden af hinanden, idet midterbanen deler sidelinjer med yderbanerne. De kan indimellem få lov at hvile, mens midterbanen tages i brug.

Anlægget ville nok have kostet 1,5 mio. svenske kroner hvis alle ydelser og materialer skulle købes, men for klubben endte det med 0 kr. takket være hjælp fra kommunen, sponsorer, entreprenører, tilskud fra Riksidrottsförbundet og frivilligt arbejde, oplyser viceordfører i klubben Per-Anders Lindeborg.

Banen i Rørvig

En enkelt græstennisbane findes i hvert fald i Danmark. Den er privat og ligger på en sommerhusgrund i Rørvig. „Der er ikke græstennisbaner i nogen dansk klub, og jeg kender ingen andre private baner,” fortæller ejeren, Jan Holm Møller, tidligere reklamedirektør, nu deltidsrådgiver. „Jeg tror ærligt talt heller ikke at andre private gider have en, for pasningen er for omfattende.“

Da Grønt Miljø er på besøg den 11. april er banen langt fra spilleklar. Den er præget af det gul-grønne mos og forårs-

Tennisbanerne i Karlskrona. Den midterste bane kan bruges mens yderbanerne hviler. Foto: Karlskrona Tennisklubb.

Den 11. april ser banen i Rørvig endnu ret gul ud på grund af mos. Bunkerne stammer fra en enkelt vertikalskæring. Planen var at supplere med vertikalskæringer på tværs og diagonalt. Til sommer er banen helt grøn. Brændestakkene agerer boldstoppere.

klargøringen er begyndt med den første vertikalskæring. Flere bunker af oprevet mos og filt ligger rundt på banen. Rundt om banen er der brændestakke der agerer boldstoppere og bag dem er der højt græs og træer, både fyrretræer og løvtræer der endnu ikke har fået løv. Det er en diskret grøn bane der nærmest gemmer sig i sommerhusnaturen. Intet farvet grus, ingen hegn.

Det var også meningen.

Banen er anlagt i 1987-1988 efter at en nabogrund blev købt til. Hele familien spiller tennis, og Jan Holm Møller så muligheden for at anlægge en tennisbane. Nogle store fyrretræer blev fældet og det cirka 18 x 36 m² areal blev planeret. Da jordbunden er sandjord, blev der ikke etableret dræn. Oven på den afrettede sandjord blev der indbygget et 15

cm gruslag - af nu uvis sammensætning - og her blev græsset sået direkte. Det sikrede en fast, hård overflade, og den intensive drift gav græsset en fin vækst selv om der ikke var nogen muld.

„Banen er selvfølgelig ikke anlagt som en Wimbledonbane, og hvis jeg skulle gøre det om i dag, ville jeg også gøre det anderledes. Vi lavede banen for sjov uden nærmere viden. Når vi ikke ville have muld, men grus, var det for at undgå regnorme - og derfor muldvarpe og mosegrise. Det har vi heller ikke haft.“

Banen er anlagt med et svagt fald der ikke rigtigt fornemmes. Sådan er det også på banerne i Wimbledon. Den engelske praksis er en hældning på 1-1,25%.

Bygger humuslag op

I løbet af de 26 år er der opstået et cirka 5 cm tykt humuslag mellem græsset og gruset, så banen er ikke så hård mere

som den har været. For Jan Holm Møller er det et signal om at driften ikke har været optimal. Der har ikke været vertikalskåret nok.

„I Wimbledon kører de mange på kryds, tværs og diagonalt. De bliver i princippet ved til der ikke er mere mos og filt. Jeg har kun vertikalskåret én gang, om foråret. Jeg skulle have gjort det flere gange, også om efteråret. Så det prøver jeg nu,“ forklarer Jan Holm Møller der ugen før deltog i en eksklusiv rundvisning på Wimbledon-anlægget med selveste chefgroundsman Neil Stubbley som guide.

Samtidig prøver Jan Holm Møller at gøre banen fastere med den rigtige topdressing, bl.a. med en del ler efter inspiration fra Wimbledon. Han topdreser med omkring ét ton én gang om året, om efteråret. Det fordeles med skovl og planeres med en stige trukket med reb.

På banerne i Wimbledon

Banen i Rørvig i brug sidste sommer. Foto. Jan Holm Møller.

Noget af det hårdeste arbejde med at holde en tennisbane manuelt er prikningen der foregår med en lille håndbetjent prikker med fem hule hugpipper. Propperne samles i beholderen oven på hugpipperne.

bruger man typisk to tons topdressing pr. bane om året. Desuden skrælder man hvert år det øverste tynde vækstlag af for ikke at opbygge et fjedrende humuslag. Det vil Jan Holm Møller dog ikke forsøge sig med. Det er simpelthen for dyrt og besværligt.

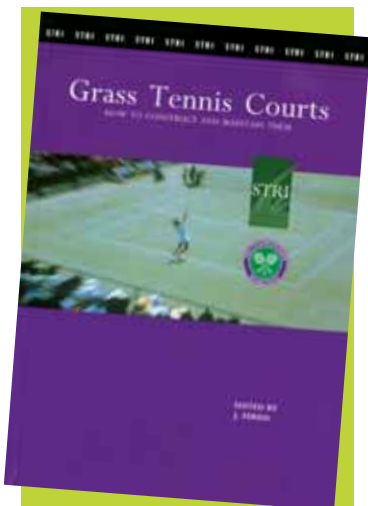
Den omfattende pleje

Ud over vertikalskæring og topdressing foretages der i vækstsæsonen løbende eftersåning og gødskning. Gødskningen sker efter jordanalyse og ikke med langtidsvirkende gødning da Jan Holm Møller mener at det kan tiltrække regnorme. Så det er almindelig NPK-gødning der bruges. Jorden har af uvisse årsager en ret højt pH selv om banen ligger i et sandet skovmiljø der normalt har en sur jordbund. De engelske forskere anbefaler en pH på cirka 6.

Tromling foretages hele året med en lille havetromle. Det bedste tidspunkt er ifølge Jan Holm Møller en sommermorgen når der er dug. Så er jorden tilpas blød, og man fjerner samtidig duggen fra bladene så risikoen for svampeangreb falder. Til plejen hører også vanding, men kun efter behov. Det mest træls arbejde er dog prikningen der foretages med en lille håndprikker med hule hugpipper. Så bliver der også indkaldt til arbejdsdag for familie og venner.

Det græs Jan Holm Møller

bruger har hidtil været en blanding af almindelig rajgræs og rødsvingel som Prodana anbefaler til tee-steder (Masterline Teested Eftersåning) hvor til der netop anbefales en klippehøjde ned til 8 mm. Efter råd fra Martin Nilsson, chef-greenkeeper på Københavns Golfklub, overvejer Jan Holm Møller dog at bruge en ren rajgræs som f.eks. Bar Extrem RPR fra Barenbrug.

Der er formentligt kun publiceret én fagbog om græstenisbaner. Det er 'Grass Tennis Courts: How to Construct and Maintain Them' fra det engelske græsforskningscenter STRI 2002. Bogen kan købes hos www.amazon.co.uk. Vægten ligger på driften. Søgning på nettet og forespørgsler blandt fagfolk mv. har ikke resulteret i andre bud, men gartnerne på Wimbledon-anlægget har dog egne interne vejledninger.

Den gamle engelske Toro cylinderklipper med 11 blade kan desværre ikke slibes mere, så nu leder Jan Holm Møller efter en anden brugt klipper af samme type der kan klippe helt ned til 8 mm klippehøjde.

Klipningen kan - på en sommerhusgrund - heller ikke være i Wimbledon-standard. Det er om muligt en gang om ugen Hvis græsset i 14 dage ikke er blevet klippet, så klippes det ikke på én gang ned til 8 mm. Det klares i flere tempi. Uden for spillesæsonen hæves klippehøjden til 20-30 mm.

Derfor har Jan Holm Møller to plæneklippere. Den ene er en Klippo rotorklipper hvor laveste klippehøjde netop er 20 mm. Maskinens klipning og stabilitet har han kun lovord tilovers for. Til klipning ned til 8 mm har Jan Holm Møller en gammel engelsk cylinderklipper. Da den ikke kan slibes mere, er Jan Holm Møller på jagt efter en anden brugt klipper. En ny er for dyr og skal i øvrigt specialimporteres.

Besat af banen

I store træk er Jan Holm Møller ene om driften. Og det er et meget omfattende arbejde for en privat sommerhusejer. Årsagen er bl.a. de små håndredskaber han må betjene sig af. Arbejdet med at holde banen anslår Jan Holm Møller til over 300 timer om året - og det er endnu helt uden entreprenørhjælp. To tredjedele af årets uger gør han et eller andet. Spillesæsonen er til gengæld kun fra først i juni til sidst i august. Så begynder det at blive svært at få banen tør nok bag træerne og spillet bliver for svært og lidt farligt.

Er det umagen værd? "Ja, det er," fastslår Jan Holm Møller. „Det er jo også om sommeren vi mest er her, så det passer fint. Det er en fantastisk oplevelse når børn og venner er her. Men det er klart at man skal være en entusiast. Det er lige som at være besat af stau-der. Jeg er besat af banen og naturen omkring den. Selve spillet er jo mest på hyggeniveau.“

Hvordan er en græsbane at spille på?

„For en dygtig spiller bliver spillet hurtigere fordi bolden sjutter og laver fladere og hurtigere opspring end på andre slags baner. Så man skal løbe mere og være meget parat hele tiden. Og så er opspringet styret en anelse af det naturlige underlag. Så det egner sig godt til doublespil. For mindre gode spillere kan det være et problem at man ikke får så meget opspring og derfor ikke når bolden. Vi har haft besøg af spillere fra klubber. De siger at det er meget anderledes, men også at man hurtigt vænner sig til det.“ sh

KILDER
Isabella Malmnäs (2013): Pimpsten og slitstarkt gräs lägger grunden för tennisupplevelsen i Karlskrona. Utemiljö 2/2013.
J. Perris (red.): Grass Tennis Courts. How to construct and maintain them. STRI. www.amazon.co.uk.
Samtale med Jan Holm Møller 11.4.2014.
www.karlskronat.com.
www.stri.co.uk.
www.wimbledon.com.

JOHN DEERE

Mød os på ROSKILDE DYRSKUE 30.-31.maj & 1.juni.

JOHN DEERE

John Deere X125

Jubilæumspris
30.-31. maj & 1. juni '14.Begrænset
antal

Kärcher MIC26

John Deere 1026R

John Deere TangoE5

Jubilæumspris
30.-31. maj & 1. juni '14.Begrænset
antal

Stiga Multiclip Pro 50S Svan

Jubilæumspris
30.-31. maj & 1. juni '14.Begrænset
antal

John Deere Run46

DU HAR OPGAVEN - VI HAR MASKINEN

A/s HAVDRUP
MASKINFORRETNINGSalbjergvej 4 - 4622 Havdrup - 46 18 55 44
www.havdrup-maskinforretning.dk

Der kan være udstyr på billedet der afviger fra tilbuddet. Jubilæumstilbuddene gælder så længe lager haves. Der tages forbehold for trykfejl.

Stand 48

Forår 2011. Mange af træerne ved Operaen i Oslo er ved at visne, og flere døde senere.
Foto: Trond Knapp Haraldsen.

Saltet fik kirsebærtræerne ved Operaen til at visne

Saltet sne blev væltet op i plantningen hvorefter smeltevandet løb lige ned i rodzonen

I 2008 blev der plantet fuglekirsbær ved Operaen i Oslo, mellem vej og sti. Træerne var i god vækst og så godt ud de første tre år, men i forsommeren 2011 begyndte de fleste at visne og flere døde. En undersøgelse viste at årsagen var vejsalt. Nok især fordi den saltede sne fra vej og sti under snerydningen blev dynget op i beplantningen, og at smeltevandet om foråret løb ned i rodzonen. Det konkluderer Trond Knapp Haraldsen og Vidar Lundetræ efter en undersøgelse der er omtalt i det norske fagblad *Park & Anlegg*.

Kirsebærtræerne er af sorten *Prunus avium* 'Plena'. De blev plantet som klumpplanter hvor beddet blev suppleret med gartnermakadam ud under stien. Jorden blev dækket med fiberdug og 2-3 cm grus (0-20 mm). Træerne sprang fint ud i den milde og normalt fugtige april 2011. Da jorden blev undersøgt 12. juli var løvet visnet på de fleste træer.

Jordprøver viste at pH uden for selve rodklumpen lå mellem 8,1 og 8,9. Det er typisk for en saltet byjord og et problem fordi optagelsen af især fosfor hæmmes. Jorden indeholdt desuden meget natrium. Typisk for arealer påvirket af vejsalt, natriumklorid. Et natriumindhold på 50 mg pr. 100

gram jord regnes ofte som en grænseværdi for saltskader på saltfølsomme planter. De fleste prøver i rodzonen lå over denne værdi. Indholdet af fosfor, svovl og kalium i jorden var meget lavt. For kalium kan det skyldes at natrium har overtaget pladsen.

På den anden side af gaden op mod operabygningen var der plantet rødæl, men de havde det fint. De havde også bedre plads og havde ikke været lige så udsat for saltet sne. Jordens pH var knapt så højt og natriumindholdet meget lavere både i jord og blade.

Der blev også lavet bladanalyser fra træer med endnu

friske blade. De viste dog ikke markante resultater. Opgravninger tilføjede heller intet nyt. Man kunne dog se at rødderne havde bredt sig i gartnermakadammen, men at deres muligheder varierede meget, bl.a. på grund af kabler og bagstøbninger.

Trond Knapp Haraldsen og Vidar Lundetræ konkluderer at saltet var skurken, mens det lave indhold af fosfor, svovl og kalium ikke i sig selv kunne være årsagen. Haraldsen og Lundetræ fortæller ikke hvad man skulle have gjort for at undgå det triste resultat. De kunne have peget på at man skulle have valgt en mere ro-

bust art, og at man ikke skulle have brugt rodzonen til saltrig sne. Og at man kunne have vandet og gødet.

Den fuglekirsbærsort 'Plena' der er brugt i Oslo har fyldte blomster og er næsten steril så der ikke er problemer med nedfaldsfrugt. Sorten er derfor tit brugt ved veje og stier, også i Danmark. Desværre er fuglekirsbær som andre *Prunus*-arter ikke glad for våd, iltfattig jord og salt i jorden. Og begge dele kan let opstå netop langs veje og stier. *sh*

KILDE

Trond Knapp Haraldsen, Vidar Lundetræ 82014): Vejsalting kan ødelegge røttene. *Park & Anlegg* 3/2014.

'Plena' i Havneparken

Havneparken i København er et dansk eksempel på fuglekirsbær langs vej og sti. En allé med *Prunus avium* 'Plena' blev plantet i 2003. Træerne har i 4-5 år fået dårligere sundhed med tyndløvede kroner, især i den tørre vækstsæson 2013. Enkelte træer er gået ud og skiftet. Træerne står i en grusbelægning med gartnermakadam, og der saltes ikke, oplyser beplantningsudvikler i Københavns Kommune Lars Christensen. Der er ikke planer om at skifte hele alléen så længe den stadig har markant allévirksomhed.

Da træerne begyndte at skranke, gravede man op et par steder for at se om der var åbenlyse årsager, f.eks. højtstående grundvand, men det var der ikke. Ifølge Lars Christensens vurdering er *Prunus avium* 'Plena' ikke egnet i de små arealer som gaden og meget intensivt benyttede parker tilbyder. „Her vil den med tiden vokse sig til en 2-3 meter lang, afbøjende, tyndløvet top og siden hen dø. Arten er meget lidt tolerant over for de faktorer som byen tilbyder som f.eks. komprimering, også fra mange gående, små vækstvolumener og salt. Dertil har vi andre mere egnede træarter som lind, platan, robinia m.m.,“ siger han.

Havneparken 29.4.2014

Ét batteri, utallige anvendelsesmuligheder.

Batteriserien **Husqvarna Pro** er kraftfuldt og ultralet udstyr til professionel brug. Næsten lydløst. Ingen udstødning og helt vedligeholdelsesfrit. Ledningsfrit eller rygsækbatteri? Det er helt op til dig!

HUSQVARNA PRO BATTERY SERIES
Til professionelle opgaver

husqvarna.dk/probattery

Kan man ændre udløbsdatoen på en anlægsgartner?

Det er ikke mange grå anlægsgartnere over 45 år i fuldt arbejdsvigør. Arbejdsmiljøet er forbedret med nye maskiner og metoder, men for sent for nogle. Bl.a. for Torben Jensen der ødelagde sin ryg så meget at han ikke kunne løfte sin egen baby da hun lå og græd på gulvet

Af Lars Thorsen

Dolol er en smertestillende pille baseret på morfin. Anlægsgartnermester Torben Jensen havde taget en af dem mod rygsmerter om aftenen da han skulle sove. Da snevagtten ringede lidt over kl. 4 om morgenen gav hans ryg så store jag at han måtte tage en Dolol til. Så hoppede han i tøjet og kørte af sted i den mørke, snefyldte morgen for at fejle fortov inde i Næstved.

Så langt kom han aldrig. I den første rundkørsel slår de to morfinpiller kræfterne sammen, og da Torben drejer ud af rundkørslen fortsætter bilen med at dreje rundt. Torben griber rettet, holder hjulene lige og stirrer på vejen. Han er stadig på vejen og kører stadig lige ud. Det er bare hele hans krop der opfører sig som om at han cirkler rundt i rundkørselen. Han får kørt ind til siden og ringer og får en af sine ansatte til at tage vagten.

Håndklædet i ringen

Den morfinpåvirkede karrusel var bare et af mange vink med en vognstang til Torben Jensen om at han ikke behandlede sin krop ordentligt.

„Men det tog mig omkring ti år at erkende at jeg ikke kunne mere. Smerterne i ryggen begyndte da jeg var omkring 30 år, og selv om jeg godt vidste at det ikke er meningen at man skal have så mange smerter, så skubbede jeg bare tanken væk, tænkte 'det går nok bedre i morgen', tog noget mere smertestillende medicin og kørte på,“ fortæller Torben Jensen.

Men smerterne blev værre. Da han til sidst ikke engang kunne løfte sin nyfødte datter op når hun græd, valgte Torben Jensen at kaste håndklædet i ringen og stoppe med selv at udføre anlægsarbejde. Og det var en meget sværere pille at sluge end Dolol.

„Jeg overvejede at lukke det hele ned for jeg er anlægsgartner helt ind til benet. Skulle jeg så bare gå rundt og kigge på de andre?“ spørger Torben. Men det endte det med. I dag er han smertefri, næsten, og har i stedet mandet op til 8 ansatte. „For nogen skal jo tjene min løn,“ som Torben leende bemærker over en pålægschokolademad.

Han understreger dog at den nye situation ikke er et drømmescenarium. „Jeg savner det stadig helt vildt. Jeg savner at rode med fliserne, og jeg elsker granit, så jeg føler virkelig at medarbejderne har det fede job, og jeg har lortetjansen. Det er en ekstrem selverkendelse at give slip og starte en helt ny livsstil. Nu er det blevet hverdag, og jeg kan sove uden smerter, men jeg skal stadig tage mig selv i ikke at flytte trillebøren og give en hånd. Hver dag.“

Han er ikke alene

Statistikken viser at Torben Jensen ikke er alene. Hverken om at elske sit fag eller om at måtte forlade det i utide. Den hidtil største analyse af problemet blev foretaget i 2008 af Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg og CASA med hjælp fra 3F og Danske Anlægsgartnere. Her fremgår det at 70% er meget tilfredse med deres job som anlægsgartner og 24% er tilfredse, i alt 94%. Så der må være meget gode grunde til at næsten alle udførende, grå anlægsgartnere alligevel stopper så tidligt.

„Der ligger en klar skillelinje omkring de 40 år,“ forklarer Anne-Marie Hagelskjær, afdelingsleder i Gartneri- Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere og medlem af Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg. Hun fortsætter: „Det er sjældent at se anlægsgartnere fortsætte meget længere, men nogle af dem er selvfølgelig forsvundet fra statistikken fordi de f.eks. er blevet selvstændige og er i faget alligevel. Selv om de efter al sandsynlighed også laver mindre og mindre af det fysiske i deres nye beskæftigelse.“

Man behøver ikke kigge i statistikken for at se at det kan være hårdt at være håndværker. Man kan også se det ude i garagen på Torbens landejendom. Der sidder Mike, tidligere tømrmester og med slidgigt i hele kroppen. Så tog han nogle regnskabskurser, og i dag laver han bogføring og løn for Torben Jensen et par dage om ugen.

„Det er superfedt for os begge,“ siger Torben og fortsætter. „Den slags har jeg slet ikke koncentrationen til, og så har han noget at stå op til om morgen. Efter et par år hvor

han var helt nede, er han blevet en glad mand med noget at tage sig til, så hans kone er også glad.“

Før maskinernes tid

Men hvorfor kom det så vidt at Torben ikke kunne løfte 5 kilo baby og måtte lægge sig ned på gulvet og holde om sin datter hvis hun lå på gulvet og græd?

„Vi havde jo ikke de hjælpemidler som man har i dag. Da jeg var i lære, var der kun en rendegraver. Motorbøren var ikke opfundet, og minigraveren var ikke kommet til Danmark. Så når der ikke var plads til rendegraveren, og det var der tit ikke, måtte man jo bare i gang med håndbør, skovl og spade. Derfor har jeg kørt tusindvis af kubikmeter stabilgrus i trillebør, og dér lagde jeg kimen til min dårlige ryg,“ fortæller Torben Jensen.

„Det hårde er især at skovle gruset op, fordi det giver et vrid i ryggen som du også kan få når du lægger fliser. Det er bevægelsen hvor man løfter flisen fra pallen og enten drejer sig over og lægger den eller bukker i ryggen når man både løfter og sænker. Det er den sikre vej til slidgigt og diskosprolaps.“

Da Torben Jensen blev selvstændig i 1987, var det stadig ikke hvermandseje med minigraver og motorbør. Man måtte leje sig frem, og det var meget dyrt, i hvert fald for en lille nystartet virksomhed. Og så måtte man jo bare løfte selv.

Fremtidens anlægsgartnere

Sådan er det ikke i dag. Torben Jensens ansatte får slet ikke lov til at løfte forkeret.

„Jeg har været igennem noget som jeg i den grad ikke ønsker at mine medarbejdere skal opleve. Derfor bruger vi maskiner og redskaber til at lette hverdagen overalt hvor det er muligt. Det er selvfølgelig stadig et hårdt erhverv, men jeg tror at det er fem år siden at nogen af mine ansatte har løftet en fortovsflise. Vi lejer en vaccumløfter hver gang og kører den ind på minigraveren. Det koster jo kun et par hundrede nu om dage.“

Derfor er Torben Jensen fortrøstningsfuld når Grønt Miljø spørger om han tror at vi en

Lærlingene Vivi, Mads og anlægsgartner Claus i læssemaskinen er i gang med at lave have for en af Torben Jensens kunder. Fliselægning kan give vrid i ryggen hvis det ikke bliver gjort ordentligt. At skovle stabilgrus er en af de andre syndere.

Da Torben Jensen erkendte at han ikke længere kunne give en hånd med ude hos kunderne, købte han en lastbil og tog en vognmandstilladelse. I dag ordner han de fleste af virksomhedens jord- og godstransporter og kan også viderefakturere timer til boligforeninger der lige skal have tømt sandkassen og lignende.

dag får rykket skillelinjen fra 40 år til 50 år eller endda 60 år før de udførende forlader anlægsgartnerfaget.

„Det tror og håber jeg. Især fordi teknologien efterhånden lever op til arbejdets krav og er til at betale. Det skulle meget gerne afspejle sig i at folk bliver længere i faget,“ lyder det fra Torben Jensen.

Anne-Marie Hagelskjær, Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg, er også optimistisk, men forbeholden: „Det er svært at lave forudsigelser, men det handler om at man skal have ordentlige hjælpemidler, og har man det og bruger dem, så kan man godt holde til branchen i mange år.“

Kvinder og ny kultur

Det er ikke kun maskiner der er blevet flere af i anlægsgartnerieret. Der er også blevet flere kvinder. De nærmer sig 30% når man ser på dem der melder sig ind i 3F's grønne afdeling. Det medvirker til at faget i de seneste ti år er blevet mindre opslidende, mener Anne-Marie Hagelskjær.

„Flere og flere kvinder kommer ind i faget, og de har rent fysisk ikke samme muskelmasse som drengene. Det betyder at man er nødt til at finde nogle hjælpemidler til at klare de tunge opgaver. Det er en af

grundene til at det er sundt for faget at der kommer kvinder ind. Man tvinges til at tilrettelægge arbejdet anderledes end på den machomåde som før har været en kulturbærer i faget,“ forklarer hun og tilføjer at de unge heldigvis er blevet bedre til at sige fra.

Samme opfattelse har Lauge Bonde der har været selvstændig med sin anlægsgartner-virksomhed Lauge Bonde ApS i ni år og i den tid har set de unges indstilling ændre sig.

„De unge er meget bedre til det med arbejdsmiljø. F.eks. tager de ikke bare og løfter 100 kg som man gjorde før. De siger mere fra og beder om hjælp. De er generelt gode til f.eks. at bruge skærebukser, hjelm og høreværn. Det gør de af sig selv. Det største problem er at få dem til at gå med maske når de arbejder med noget der støver,“ forklarer Lauge Bonde.

Lederen skal gå foran

Men selv om de unge er blevet bedre til at sige nej, er det stadig lederens ansvar at gå forrest og vise i ord og handling at det er uacceptabelt at løfte for meget og forkert, understreger både Torben Jensen og Anne-Marie Hagelskjær.

„Det er ikke de unge der skal være kulturbærere. Det er

virksomheden som har ansvaret for at tingene bliver gjort på den rigtige måde og tydeligt tilkendegiver at her bruger vi hjælpemidler, sådan gør vi her,“ siger Hagelskjær.

Op at gå forrest er netop hvad Torben Jensen gør. „Jeg er efter dem ude på pladserne og bortset fra en enkelt svend der gerne vil tage en hurtig smutvej en gang i mellem, så ved de godt at det er forbudt at bukke sig ned i min virksomhed. Fagskolerne er måske blevet mere opmærksomme for ingen står længere og skærer en flise uden høreværn og maske. Det handler om at gøre den korrekte arbejdsmetode til en rutine man aldrig fraviger, også selv om de ansatte kan synes at det er besværligt. Her er det mig som leder der må insistere på at gøre det på den ergonomiske måde,“ forklarer Torben Jensen.

Han tilføjer at den grønne pleje også kan være opslidende, så her har de håndholdte el-redskaber gjort sit indtog. Indtil videre mener Torben Jensen dog ikke at elværktøjet helt kan svare sig, når det skal bruges en hel arbejdsdag til f.eks. hækklipning.

Hverdag efter smerterne

Hvad laver Torben Jensen egentlig hvis han ikke må løfte

noget som helst ude i felten og ikke laver løn og regnskab på kontoret? Det måtte Torben også spørge sig selv om. Så fik han en idé. Og ligesom Mike er gået fra tømrermester til bogholder, har Torben også måtte tilegne sig nye evner.

„Jeg valgte at få en vognmandstilladelse. Tidligere brugte vi vognmand, og de fakturaer var nogle gange rimeligt store. Så jeg brugte 600.000 kr. til en lastbil, og nu kører jeg de fleste jord- og godskørsler selv. Vi har også opgaver for boligselskaber, sand fra sandkasser og den slags, så det har været en god forretning. Desuden undgår jeg at komme til at køre lidt med trillebøren og give en hånd med og føler samtidig at jeg gør nytte i stedet for bare at gå og kigge mine ansatte over skulderen,“ forklarer Torben Jensen. Han har desuden uddannet sig til legepladskon-sulent og kan lave sikkerheds-vurderinger af boligforeningernes legepladser - og give et tilbud på at renovere dem.

Det havde været sjovere, hvis han bare kunne tage ud med sine folk, lægge nogle sten og grine i solen til fyraften. Sådan gik det ikke. Men måske kom maskinerne, kvinderne og den nye indstilling i et hårdt fag tidligt nok til at de nyeste generationer af anlægsgartnere ikke behøver at lægge arbejdshandskerne på hylden, når de fylder 40. Grønt Miljø krydser fingre. □

Bar jord til bord undersøgte i 2008 hvorfor mange anlægsgartnere der forlod faget tidlig. Det mandede ud i denne vejledning der kan hentes på www.facebook.com/grontmiljo.

Spar tid og omkostninger, mens du klipper.

1435-4WD FRONTMONTERET
ROTORKLIPPER

+

158 CM KLIPPEBORD MED BAGUDKAST

=

KR. **124.995**
EKSKL. MOMS

GÆLDER FRA 15. MARTS 2014
TIL OG MED 31. JULI 2014

LEASING
PRIS PR. MÅNED: FRA KR. **1.599***
PRISEN ER EKSKL. MOMS.

*PRISEN ER BASERET PÅ EN VARIABEL RENTE.
20% UDBETALING OG 60 MÅNEDERS LØBETID.
10% I RESTVÆRDI.

Højt tempo og høj klippekvalitet udelukker ikke nødvendigvis hinanden. 1435 er en perfekt kombination af begge. Og da maskinen er udstyret med et klipperskjold med meget høj kapacitet, momentstærk dieselmotor og et effektivt 4-hjulstræk, kan du klippe kraftigt græs med høj hastighed og samtidig præstere et enestående flot resultat.

Som et ekstra plus får du det attraktive 158 cm klippebord med bagudkast. Nu er det op til dig at sætte tempoet.

Der kan være udstyr på billedet, der afviger fra kampagnen.
Få mere at vide på www.johndeere.com.

Forhandlere:
Ole Mathiesen Maskincenter A/S
Hornslet: Tlf. 86 99 55 41

Havdrup Maskinforretning A/S
Havdrup: Tlf. 46 18 55 44

Mejlby & Vilsgaard A/S
Bredebro: Tlf. 74 71 16 71
Bramming: Tlf. 75 19 01 22

Herborg Smede- og Maskinforretning A/S
Give: Tlf. 75 73 32 11
Videbæk: Tlf. 97 17 28 66
Lemvig: Tlf. 97 89 13 00

Glamsbjerg Maskin Center A/S
Glamsbjerg/Odense: Tlf. 64 72 14 60
Svendborg: Tlf. 62 62 20 00

JOHN DEERE

Finansieringsbetingelserne er gyldige indtil den 31. juli 2014 hos deltagende John Deere forhandlere. Renten er variabel og baseres på CIBOR 1-månedrenten. Finansieringsløbetid er op til 60 måneder. Min. udbetaling på 20% af anskaffelsessummen. Finansiering tilbydes kun til erhvervskunder i Danmark efter en individuel kreditvurdering. Der tages samtidig forbehold for trykfejl, prisændringer og retten til at tilbagetrække eller forlænge kampagnen. John Deere Finansiering leveres af Norda Finans Danmark A/S.

JohnDeere.com

Der bliver altid talt om at løfte i flok når politikerne går på talerstolen på fagbevægelsens traditionelle kampdag 1. maj i Fælledparken i København. Men dagen efter er der ikke mange tilbage til at løfte, når skraldet fra arbejdsfesten skulle ryddes op.

Tina var dog på pletten. Hun er en af de få som kommer i Fælledparken 2. maj. Det har hun også været de foregående fem år. Og selv om det ser ud som om at hun står midt på en losseplads, fortæller hun at

det faktisk ikke er så galt. „Jeg synes ikke at det er lige så slemt som de andre år.“ Måske har en del pustet sig svimle i fløjter og er gået tidligt hjem. Måske har det også hjulpet at der blev sat 200 ekstra skraldespande op i år end sidste år hvor der kun var 75.

Tinas job er at fjerne de store ting, bænke, havemøbler, cykler mv., og flasker samt andre ting som maskinerne ikke kan tage. Derefter kommer der traktortrukne strigler og river det mellemstore skrald

sammen i striber. Striberne bliver lappet op af optagere og kørt til containere. Til sidst rykker det unge hold med de blå plastiksække ind og går af sted som vadefugle igennem et delta og samler småtingene op - cigaretskodder, kapsler og den slags.

Det er LO der har ansvaret for oprydningen. LO har lejet maskiner hos Roskildefestivalen og udkommanderet deres ungdom, så det er ikke kommunale folk man ser på Fælledparkens græs den 1. maj.

Når solen går ned over Rigshospitalet og fodboldstadionet Parken 2. maj, står Fælledparken atter ren tilbage med forbrændte pletter i græsset og har heldigvis et helt år til at samle kræfter.

Sådan har det været siden 1889 hvor politiet forbød arbejderne at demonstrere i gaderne, og de røde faner for første gang indtog den store park melle Nørrebro og Østerbro. Dengang var der nok også heller ikke helt pænt bagefter. □

SLAGMARKEN EFTER KAMPEN

Første fase i oprydningen er at fjerne at det store skrammel og mindre ting som maskinen ikke kan tage. Her er Tina i fuld gang foran Pavillonen.

Efter den manuelle grovsortering kommer en traktortrukket strigle og samler alt det mellemstore affald sammen i striber. En optager samlet derefter striberne sammen og kører skraldet til en container.

Til sidst kommer holdene med poser for at få ryddet helt i bund på græsset og langs stierne og i buskadser hvor maskinerne ikke kan komme.

SKAB RUM I HAVEN

Hos RBR har vi hele tiden fokus rettet mod vores kunders behov - så vi altid kan tilbyde den bedste løsning. Vi har et bredt sortiment af spændende mursystemer, som kan være med til at skabe rum i haven. Find inspiration og se udvalget af mur-blokke til nye haveprojekter på **www.rbr.dk**

Se vores store udvalg og sammensæt dit eget e-katalog på **www.rbr.dk**

BB-Mur 15

En enkel, smuk og sikker murløsning. Blokkene har et moderne skandinavisk udtryk, der egner sig godt til de fleste danske boliger. BB-Mur 15 er brudt på begge sider og kan derfor bruges som både støttemur og fritstående mur.

Maxi-Block

Maxi-Block er en unik blok med et væld af muligheder. Blokken er fremstillet til bygning af små mure, men Maxi-Block kan også med fordel anvendes til mange andre formål, f. eks. lave fritstående mure, små støttemure, bedafgrænsninger, kantsten, eller palisader. Blokkene findes som både standard og brud.

Randzonearealet halveres

Revideret randzonelov undtager alle de mindre vandløb af hensyn til landbruget

De planlagte dyrkningsfrie randzoner på ti meter langs åer og søer bliver halveret fra cirka 50.000 til 25.000 ha. Det fremgår af regeringens forslag til en revideret randzonelov. Ændringen er et led i den vækstplan for fødevarer som regeringen har aftalt med oppositionspartierne.

Meningen med de brede randzoner er at begrænse udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet for at leve op til EU's vandrammedirektiv. Samtidig kan randzonerne være en bufferzone mod sprøjtegifte og gavne biodiversitet og friluftsliv. Når reglen alligevel ændres er det fordi der har været 'massive problemer' med at udpege og administrere randzonerne, oplyser fødevareminister Dan Jørgensen. "Det er vigtigt at vi fastholder den gode miljøindsats og sam-

tidig skal landbruget have så smidige arbejdsvilkår som muligt," siger han.

Fra 1. august i år vil der kun være krav om randzoner:

- Ved vandløb/søer med 2 m bræmmer efter vandløbsloven.
- Ved naturbeskyttelseslovens §3-beskyttede vandløb/søer.
- Ved vandløb/søer med miljømål.
- Ved offentlige vandløb/søer.

Man skal derfor ikke udlægge randzoner om alle de små vandløb. Dermed fjerner man de randzoner der er sværest at udpege og halverer arealet. Ifølge ministeren er randzoner dog „stadig et af de bedste redskaber til at få bedre miljø, natur og klima på samme tid, og det er også derfor vi holder fast i dem der hvor de giver mening.“

Ifølge præsident i Danmarks Naturfredningsforening Ellen

Silke Å ved sit udspring ved Korinth på Sydfyn. Åen er en del af et stort vådområdeprojekt.

Maria Bisschop-Larsen er randzonerne „det eneste konkrete miljøtiltag Folketinget har vedtaget der faktisk gør en forskel..“

Ifølge formand i brancheorganisationen Landbrug & Fødevarer, Martin Merrild, er det „positivt at vi nu kan se frem til at få ryddet en del af problemet af bordet.“ Organisationer mener at generelle krav til randzoner er for dyre og har for lille miljøeffekt.

Den aftalte vækstplan for fødevarer omfatter også krav om færre efterafgrøder og hurtigere og mere rummelige miljøgodkendelser. Desuden opgives det at reducere oprensningen af vandløbene af frygt for forsumpning af marker. Med vækstplanen lægger Danmark sig mere på linje med nabolandene og imødekommer landbrugets kritik. sh

Iseki SF er den bedste baghjulsdrevne græs-klipper du kan få OG en flexibel, allround redskabsbærer

Fakta

2 modeller – SF310 og SF370
3. cyl. vandkølet dieselmotor
30 hk og 36 hk
Hydrostatisk transmission
Dobbel HST pedal
4WD/4WD auto
Differentialespærre
Tydeligt display
Suveræn komfort

Priser fra

169.000,-

Incl. styrthøjle og 180 cm klippebord med bagudkast

Prisen er excl. moms og levering

Effektivitet

HCP
FINANS

Spørg din lokale forhandler om leasing finansiering, du finder ham på www.hcpetersen.dk

HCP
Danmark

www.business-reklamebureau.dk 2009

Buede former indgår i havens skiferbelægning. Foto: K.A. Thorvaldsen.

Universitetshagens skifre

Det klassiske brudflisemønster har fået et moderne osloek udtryk i Oppdal-skifersten

I Danmark er der tradition for at lægge brudfliser på en helt bestemt måde. Fliserne hugges til i rette kanter, typisk 4 til 6, på en måde så fliserne danner en belægning uden spidse vinkler, parallelle sider og fugekryds. Og så skal fliserne ikke være under 400 cm². Mønstreet er både funktionelt og æstetisk begrundet.

Materialets krav om tilhugning udnyttes til at skabe et varieret mønster man ikke kan opnå med andre materialer. Men med samme hensigt kunne mønstreet godt være et andet. F.eks. som det nu kan ses i Universitetshagen ved Karl Johans Gate i Oslo. Her kan man også se buede former.

I den fredede have var den gamle brudflisebelægning skadet af knæk og afskalninger. Bunden var ikke stærk nok, og fliserne varierede i tykkelse, helt ned til 20 mm. Da brudfliserne også var ret små, opgav man at genbruge dem, men på grund af fredningen skulle de nye brudfliser ligne de gamle.

De nye fliser er dog større og tykkere. Det er Oppdal-fliser der består af hård kvartsit. Afhængig af belastningen bruges tykkelser på 40-60 mm, 50-70 mm og 60-80 mm. Fliserne bliver som de gamle tilpasset på stedet i varierende faconer og størrelser fra 0,4 til 1,0 m² eller mere. Og i både rette og buede fuger i modsætning til den danske tradition. Tilpas-

ningen udføres mest som skæring frem for kanthugning, bl.a. for at få en stærkere kant. Belægningens ydre kanter renskes efter lægning. Fugebredden er 1,5-2,5 cm.

Den nye belægning er hævet. Så kan man forstærke bærelaget og forbedre afvandingen uden at grave for meget op og ødelægge de nærtstående træers rødder. Af samme grund er der brugt let grej. På stier består den nye bund af 80-100 mm skærver (5-32 mm), mens belægninger der skal tåle mere er suppleret med 50 eller 100 mm drænasfalt. Fliserne blev lagt i 2-4 mm skærver. Vandet kan altså også sive gennem belægningen.

Bygherren er Statsbyg med Eweco Norge AS som landskabsarkitekt og Steen & Lund AS som anlægsgartner. Omlægningen bliver færdig i år.

Brudfliser - skifre - er lagdelte bjergarter der på grund af lagdelingen let spalter i naturlige fliser. Det kan enten være de relativt bløde sedimentære bjergarter eller de hårdere metamorfe bjergarter. Skifre fra Øland (grå kalksten) og Nexø (rødbrun sandsten) har været brugt meget i haver og anlæg. Begge er sedimentære bjergarter, men blødere og mindre holdbare end Universitetshagens grå kvartsit der er en metamorf bjergart. sh

KILDE. Knut A. Thorvaldsen (2014): Nyt skiferbeleg i Universitetshagen. Park & Anlegg 2/2014.

Prima Færdig Hæk®

Snyd tiden og lav ny have på en dag

Før

Efter

Eksklusive hækplanter i høj kvalitet

- Fuldvoksne hækplanter
- Klippet og beskåret
- 125, 150 og 180 cm
- 22 forskellige sorter
- 1 års gro-garanti
- Direkte levering
- Nem etablering
- Et smukt, grønt alternativ til hegn

Prima Færdig Bunddække®

Forvandl en kedelig jordflade til en grøn planteoase

- Smukt finish
- Fuldt plantedække
- Nem etablering
- Flere sorter
- Forebygger jorderosion

Møllegårdens Planteskole

Tlf. 6599 2195

Primafærdighæk.dk

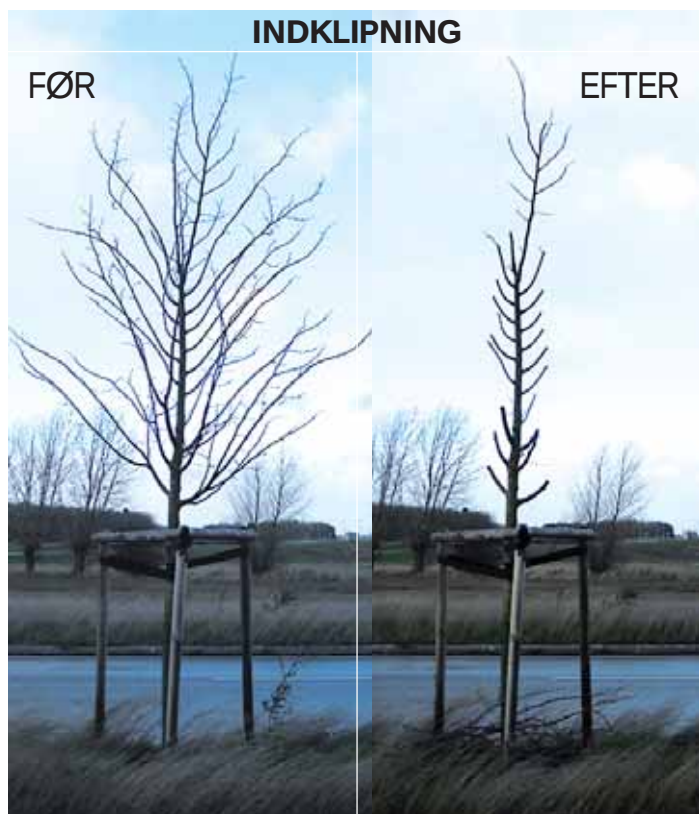
Flere rigtige måder at beskære på

En sammenligning af fire beskæringsmetoder viser at man absolut bør beskære det unge gade- og vejtræ, men at både opbygningsbeskæring, opstamning og indklipning kan bruges

Af Oliver Bühler og Palle Kristoffersen

Ubeskåret (til venstre) og opbygningsbeskåret træ hvor grenene er reduceret i længde og udbredelse. En opstamning af det ubeskårne træ ville give store sår og true træets langsigtede vitalitet. Opbygningsbeskæringen har sikret et fleksibelt træ der kan arbejdes videre med. Fra Bytræarboretet.

Man slipper ikke for skulle beskære et ungt gade- og vejtræ for at forberede det til opstamning, men træet har ikke noget imod det. Det kvitterer tværtimod med god tilvækst og en harmonisk form. Derimod er der flere måder at nå dette gode resultat på.

Det viser et forsøg hvor to unge lindebeplantninger blev beskåret på fire måder: opbygningsbeskæring, opstamning, indklipning og tyndning. Deres mål var fælles: at forberede træets opstamning og skabe et funktionsdygtigt gadetræ. Men hvordan ville metoderne påvirke æstetik, kronarkitektur, skud- og stamtevækst? Bag forsøget, der gav nogle overraskende resultater, stod Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning i et samarbejde med seks interessenter fra PartnerLandskab.

Den midlertidige krone

Træer plantet i trafikområder kan sjældent klare sig uden beskæring. F.eks. kan vejtræer ikke imødekomme krav om en fri højde på 4,5 meter over kørebaner uden at blive stammet 5-6 meter op. Andre steder er kravene mindre, men også her skal mange af de krongrene som følger med fra planteskolen fjernes på et tidspunkt.

Den krone træet har ved plantning er derfor som regel

kun midlertidig. Træets nye ejer skal hjælpe med at danne den fremtidige, permanente krone på toppen af den midlertidige. Hvis denne proces ikke forberedes eller foretages rettidigt, bliver resultatet en hovsaløsning med store snitsår- og svampeinfektioner og reduceret vandtransport.

De to problemzoner

Når træer plantes er der som regel to problemzoner der kræver indgreb.

Den ene er kronens øverste zone hvor tilvækst fra endeknoppen skal forlænge træets gennemgående akse. Her opstår der tit mange små tætsidende grene fordi træets tilvækst falder efter plantning. Uden indgreb risikerer sidegrenene at vokse på lige fod med endeknoppen. De kan endda overvokse endeknoppen, især hvis vækstforholdene ikke er optimale, og de fremtidige krongrene sidder tæt.

Den anden problemzone er i bunden af kronen. Her kan vækstrytmen ved omplantning og manglende beskæring få bundgrenene til at vokse sig tykke og overhale andre sidegrenene. De kan blive vanskelige at fjerne uden at efterlade store sår og samtidig fjerne en stor del af kronen.

Der bør derfor ikke være tvivl om at det er nødvendigt

at beskære træerne. Spørgsmålet er hvordan. Den klassiske opbygningsbeskæring er beskrevet i Dansk Træplejeforenings guide 'Beskæring af træer' hvor der også gives god vejledning om hvordan snittene skal lægges. Men beskæring håndteres og udføres på forskellig vis i udlandet, og metoder diskuteres ivrigt.

4 metoder på 2 steder

De fire metoder blev afprøvet på to lindeplantninger. Den ene var 50 træer på M.P. Allé i Odenses udkant. De var plantet vinter-forår 2009/10 i størrelsen 18-20 cm. Den anden var 40 træer på Tønder Kirkegård plantet i foråret 2010 i størrelsen 12-14.

Hver metode blev hvert sted anvendt på 10 træer med den undtagelse at opstamning blev fravalgt på Tønder Kirkegård. Det skyldtes at træerne i forvejen var stammet op til et stamme/kroneforhold på 50/50. Hertil kom begge steder 10 kontroltræer der ikke blev beskåret. Beskæringen blev udført første gang i vinteren 2010/11. I Odense var der en opfølgende beskæring i 2012 og 2013, i Tønder kun i 2013.

Undervejs blev træernes stammetilvækst målt, mens kroneform, skudtilvækst og træets generelle vitalitet blev vurderet. Om træerne led un-

der stress blev målt ved at måle den såkaldte klorofyl-fluorescens. Det giver en idé om hvor stresset træets fotosyntese er. Desuden blev alle træer fotograferet flere gange i den 4-årige forsøgsperiode.

Opbygningsbeskæring

Opbygningsbeskæring blev udført ved at reducere sidegrenene. De blev klippet over den største udadvendte forgrening. Målet var at opnå uforgrenede sidegrene og dermed begrænse grenenes tykelsesvækst, hjælpe en grenkrave på vej og muliggøre senere opstamning. Metoden er klassisk og svarer i store træk til den behandling træer får i planteskoler. Den kræver forholdsvis mange og ret specifikke og overvejede klip. Arternes reaktion på denne metode kan ses i bytræarboretet i Hørsholm.

Opstamning

Ved opstamning - der kun blev udført i Odense - blev de laveste grene fjernet op til halv træhøjde så stamme/kroneforholdet efter beskæring var 50:50. Den tilbageblivende krone blev kegleklippet.

Denne del af forsøget skulle vise om det er muligt at fjerne de senere tit problematiske bundgrene direkte uden at opstamningen forberedes ved

Træerne i Odense tre vækstsæsoner efter den første beskæring. Fra venstre: Opbygningsbeskæring, opstamning, indklipping, tynding og kontrol.

en foregående opbygningsbeskæring. Udført som beskrevet kræver den forholdsvis mange, men uspecifikke klip.

Indklipping

Med indklipping blev alle sidegrene afkortet til cirka 15 cm, uden videre hensyn til klippets placering på sidegrenen. Metoden kræver forholdsvis mange, men uspecifikke klip.

Tynding

Ved tyndingen blev antallet af sidegrene reduceret med en tredjedel. Det skete ved at de tykkeste grene blev udpeget og fjernet ved stammen. Metoden kræver forholdsvis få, men specifikke klip.

Tre gode metoder

Der var forskel på træernes reaktion i Odense og i Tønder, men træerne var heller ikke ens da forsøget begyndte. Træerne i Tønder var i god vækst, mens træerne i Odense

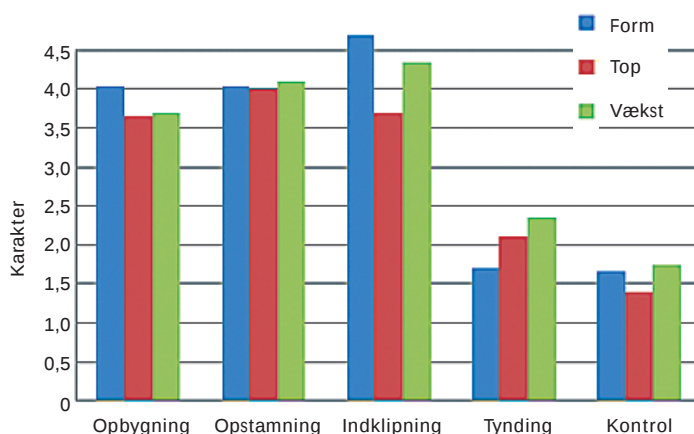
var mere eller mindre stagnerede. Forskellen skyldes nok en kombination af plantestørrelse, plantning og pleje.

Forsøget i Odense viste at det vigtigste er at beslutte at foretage en beskæring. Hvilken metode man bruger, er til gengæld mindre vigtigt. Det er især tydeligt når man ser på træernes form og tilvækst.

Tre af de fire beskæringsmetoder har gavn timer træernes udtryk og æstetiske værdi set i forhold til kontroltræerne. Det er opbygningsbeskæring, opstamning og indklipping.

Tyndingen havde ikke samme effekt. Målt i kronetilvækst scorede de tyndede træer og kontroltræerne lavest. Kontroltræerne gik nærmest i stå. Målingerne af stress bekræftede dette billede. De tyndede træer fremstod desuden med en uharmonisk kroneopbygning i hele forsøgsperioden.

Stammetilvæksten var størst for de opbygningsbeskårne

Vurderinger af kronens form, vækst i toppen samt generel skudtilvækst. Skalaen går fra 0 til 5, hvor 0 er dårligst og 5 er bedst

træer og lavest for indklipping, tynding og kontrol. Forskellene er dog ikke store nok til at være statistisk sikre. Der er altså en mindre risiko for at de skyldes tilfældigheder.

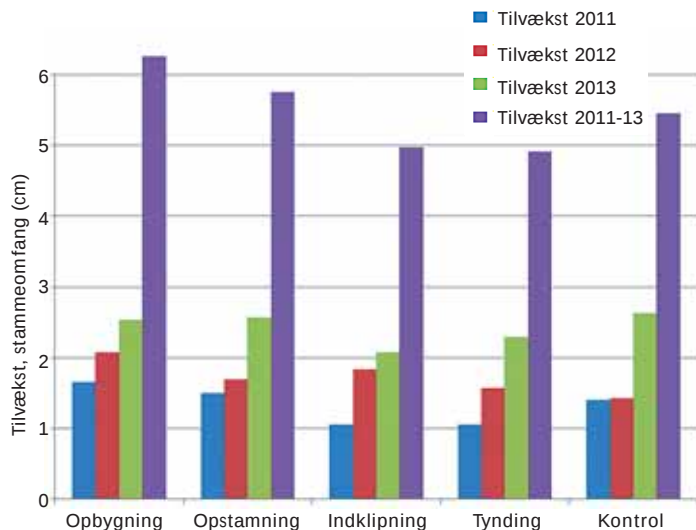
Det tog længere tid for kontroltræerne at komme i gang med stammetilvæksten. Deres tilvækst stagnerede de første to år, mens de beskårne træer øgede tilvæksten år efter år.

I Tønder kunne der hverken i stammetilvækst eller vurderingerne af kroneform og kronetilvækst påvises statistisk signifikante forskelle mellem de forskellige beskæringsmetoder. Træerne så forholdsvis ens ud uanset metode.

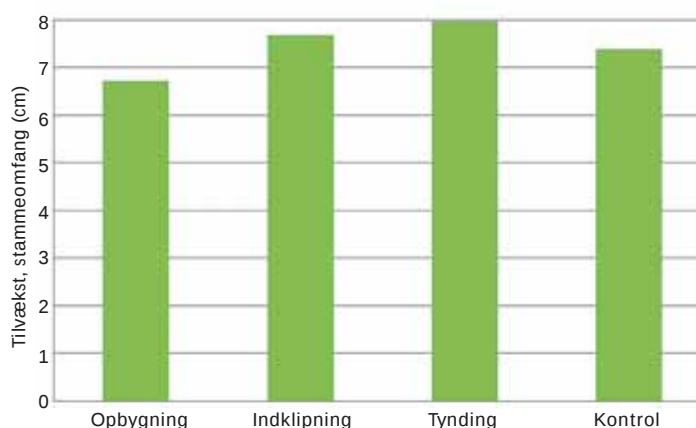
Forsøget i Tønder viste at med ungt plantemateriale og god etablering er selve beskæringsmetoden underordnet.

Træerne i Tønder tre vækstsæsoner efter første beskæring. Fra venstre mod højre: Opbygningsbeskæring, indklipping, tynding, kontrol.

Årlig og samlet tilvækst af forsøgstræerne i Odense.

Den samlede tilvækst i stammeomfang i Tønder 2011-13. Der er ingen statistisk signifikant forskel mellem beskæringsmetoderne

Træerne skal beskæres så træerne forberedes til at blive stammet op. Det er blot mindre vigtigt hvordan det sker.

Skubber træerne i gang

Både i Tønder og Odense var beskæring hverken et plus eller et minus for stammetilvæksten. Det er et vigtigt når man diskuterer om beskæring er nødvendig eller ej. Man kunne jo argumentere at en beskæring fjerner bladmasse og reserver og dermed reducerer træets chance for at etablere sig.

Særligt i Odense viste den visuelle vurdering at træer efter beskæring fremstår mere vitale og i bedre form. Man kan altså få dårligt voksende træer i gang ved at reducere antallet af vækstpunkter. Og her er det bedre at reducere grenlængden (opbygningsbeskæring, opstamning og indklipping) end at klippe hele grenen af (tynding).

Tankevækkende er også at en beskæringsmetode som indklipping medfører en harmonisk, smal og vital krone-

udvikling selv om metoden i princippet kan udføres med hæklipper og efterlader træer der ser mishandlede ud.

For de velvoksede træer i Tønder kan det efter forsøget konkluderes at metodevalg er underordnet, og at en god etablering og træer i vækst derfor giver et større spillerum når træerne skal forberedes til opstamning. □

PARTNERLANDSKAB

I PartnerLandskab samler Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, den grønne sektors interessenter og styrker deres samarbejde. Formålet er at producere brugbar forskningsbaseret viden der umiddelbart kan indføres i medlemmernes praksis. Følgende bidrog til projektet:

Dansk Træplejeforening
Danske Skov- og Landskabsingeniører
Foreningen af Dan. Kirkegårdsledere
Danske Planteskoler
Odense Kommune
Praktiserende Landskabsark. Råd

SKRIBENTER

Oliver Bühler er adjunkt med speciale i bytræer på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Palle Kristoffersen er tidligere ansat som seniorforsker samme sted, men er i dag slotsgartner i Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme.

Åbent Hus 2014
Fra havebrug til jordbrug
125 år
1889-2014
- alle jordens uddannelser

Torsdag den 22. maj kl. 14-20,
Damgårds Allé 5, 8330 Beder

AMU kurser

(Kursusnr.)	(Kurstitel)	(Dage)	(Starttidspunkt)
40837	Sprøjtecertifikat - opfølgingskursus	1 dag	03.06.
47165	Sikkerhedseftersyn af maskiner i jordbruget	1 dag	04.06.
40462	Årstidens blomsterbinderi, sommerbinderi	4 dage	16.06.
42302	Betjening og vedl. af mindre gartnermaskiner	10 dage	16.06.
42387	Etablering, vedl. og rådgivning om vandbassiner	10 dage	16.06.
04352	Plantekundskab og plantepleje	10 dage	16.06.
45231	Stentilhugning for anlægsgartnere	10 dage	16.06.
45232	Græs, vækstforhold og pleje	10 dage	16.06.
44615	Anvendelse af stauder i grønne anlæg	5 dage	08.09.

Kurstilmeldinger i AMU systemet skal ske digitalt. Man kan tilmelde sig direkte fra JU's hjemmeside, www.ju.dk ved at klikke på kursusnummeret på det ønskede kursus eller på www.efteruddannelse.dk

Yderligere information
8747 5700 eller se mere på www.ju.dk

Jordbrugets
UddannelsesCenter Århus

IHI minigravere
Salg - service - reservedele

Japansk kvalitet

IHI 19VXT

- 1920 kg
- Motor 15 HK
- Luksus kabine med radio
- Arbejdslygter
- Mekanisk hurtigskift
- Graveskovi 30 cm

Kampagnepris
169.500,-
Excl. moms

Christian Petersen - mobil 25 75 71 45 (Sønderjylland og Fyn)
Julius Bjerg - mobil 40 33 26 61 (Resten af landet)

Holst-Maskiner
IHI - Venieri - Giant - Merlo - Oelle - Boscaro - Orsi - Kroghejse- & Tipvogne

Brdr. Holst Sørensen A/S
Obbekærvej 105-107 · 6760 Ribe · tlf. 76 88 44 00 · www.bhsribe.dk

Et bump føles mere end det ses. Har dette trapezbump skrå ramper eller er ramperne modificerede?

BUMP

Der er mange af dem. Har du brug for et, så kig i Vejdirektoratets nye katalog

Bump kan være så meget. Efter de oprindelige trapezbump og cirkelbump er der kommet mange andre typer til med hver deres fordele. De beskrives i Vejdirektoratets 'Katalog over typegodkendte bump' fra 2013. Det er siden 2002 revideret otte gange fordi der er kommet nye bump, bekendtgørelser og udbudsregler. Kataloget indgår også i Vejdirektoratets 'Håndbog Fartdæmpere' fra 2013.

Vejbump kan anvendes til at dæmpe farten på veje fra 50 km i timen og derunder. Et bump udsætter køretøjet for en lodret påvirkning. Bumpet skal formes så føreren af en personbil får en lodret acceleration på 0,65-0,75 gange

tyngdens acceleration når bumpets passeres med den ønskede fart. For tunge køretøjer er det dog den ønskede fart minus 15 km/t. Det skyldes at bumpene virker hårdere på føreren, jo tungere køretøjet er. Derfor må buschaufføren køre langsommere. Der er særlige regler for pukkelbump og de midlertidige bump.

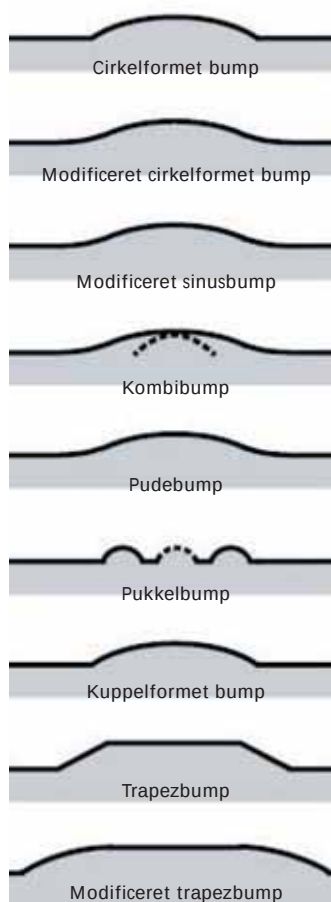
Hvis bumpene kan overholde kravene i en test bliver de typegodkendte. Der er for tiden godkendt 10 permanente vejebump foruden ét midlertidigt vejebump der bl.a. er beregnet til ulykkessteder.

I kataloget henstilles der til at bumpet anlægges præcist fordi selv små afvigelser fra den testede geometri kan påvirke effekten ganske meget. Derfor anbefales det at bruge skabelon - også fordi det anlægsteknisk letteste.

Trapezet og cirklen

Trapezformede bump er en plan flade med ramper. Det er et klassisk bump, men hårdt ved især tunge køretøjer fordi

LÆNGDEPROFILER

dus 11 meter og korden 3,0 meter. Hvis hastigheden er 50 km/t er radius 113 m og korden 9,5 meter. Hvis pilhøjden forhøjes, må korden være tilsvarende længere.

Med cirkelbumpet har man stadig en kant hvor bumpet begynder. Det er undgået med det modificerede cirkelbump. Her er der i overgangen mellem den rette linie og cirkelbuen indlagt en kontrakurve. Det reducerer generne, især for tunge køretøjer.

En variant af cirkelbumpet er det kuppelformede bump der en en del af en kugleflade. Her er effekten så lille i siderne at cyklister ikke generes.

I sinusbumpet følger længdeprofilet en sinuskurve. Det begynder vandret og tiltager gradvist. Der er derfor ingen kant hvor bumpet begynder, og med den tiltagende stejlhed straffes man hårdt hvis man kører for hurtigt. Bumpet er kun godkendt i en modificeret form der minder om et modificeret cirkelbump.

Trapezbump kan udføres med modificerede ramper af halve cirkelbump, halve modificerede cirkelbump eller halve modificerede sinusbump. Det begrænser bumpets ulemper.

Kan kombineres

Kombibump er bump er et bump for personbiler flankeret af to bump for busser og andre tunge køretøjer. Sigtet er at dæmpe bussers og personbilers til en ens fart. En variant er pudebumpet hvor tunge køretøjer går fri fordi der er en plan flade i hver side

I stedet for en 'pude' kan man også bruge pukler, 6 paddehatteformede kupler der er farvet for at markere dem. De placeres i et mønster der tillader busser, lastbiler mv. at køre næsten upåvirket over dem.

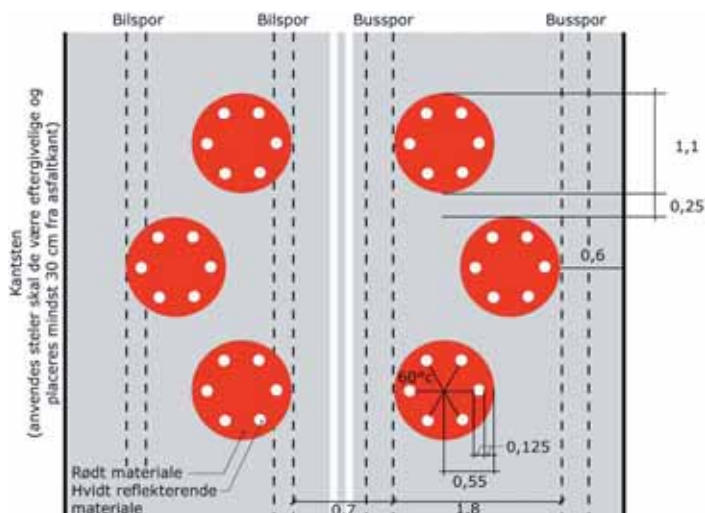
De fleste typer bump kan udføres til hastigheder fra 20 til 50 km/t. Der er dog den undtagelse af modificerede sinusbump kun må udføres til 50 km/t, også hvor typen indgår i kombibump. sh

KILDER

Katalog over typegodkendte bump. Vejdirektoratet 2013.

Håndbog. Fartdæmpere. Vejdirektoratet 2013.

Bekendtgørelse om vejebump og andre hastighedsdæmpende foranstaltninger. BEK nr 381 af 27.5.2008.

Principplan af pukkelbump ved 5,5 meter kørebanebredde. Puklerne placeres så tunge køretøjer nærmest undgår dem. Efter Håndbog. Fartdæmpere. Vejdirektoratet 2013.

Prodanas gødning er mest rettet til golf- og boldbaner der gødes ofte.

Den tredje langtidsvirkende Multigreen

Prodana langtidsvirkende gødning Multigreen til golf- og boldbaner er nu kommet i en alternativ udgave beregnet til sandjord. Fordelen er i alle tilfælde færre udbringninger, jævner virkning og mindre udvaskning end hvis man gøder flere gange i sæsonen.

Hidtil har Prodana haft to typer. Den ene er Multigreen 24-2-11 hvor 50% af kvælstofet er coated og strækkes i 3-5 måneder. Den anden er Multigreen 30-3-6 hvor 85% af kvælstoffet er coated og virker i seks måneder så plæner kun skal gødes én gang i sæsonen.

For begge typer er det kun kvælstoffet der er langtidsvirkende. Derfor er der nu lanceret en ny Multigreen 21-4-16

hvor både kvælstof og kalium er langtidsvirkende. Denne gødning er god til sandjord hvor kalium udvaskes ret hurtigt. Det har f.eks. betydning på greens og andre lignende sandopbyggede vækstlag.

Den langtidsvirkende gødning kan f.eks. udnyttes hvis anlægsgartnere vil tilbyde haveejere en årlig 'græspakke' på et enkelt forårsbesøg, foreslår Danske Anlægsgartnernes fagkonsulent Kim Tang. På sit besøg kan anlægsgartneren afrive mos, tromle, vertikalskære, efterså og strø langtidsvirkende gødning ud. Så er alt det tunge og svære klaret i ét hug fra starten af. Haveejereren kan nøjes med at slå græsset resten af året. sh

Vi skaber sikre løsninger

GRØNNE TAGE

DIADEM®
Grønt tag
Grønne terrasser
Konstruktioner

DIADEM®
- det komplette
system til
opbygning af
grønne tage

...Green Up the Roof

Byggros leverer komplette systemer til grønne tage, taghaver og tagterrasser

Vi lægger stor vægt på sikkerhed og kvalitet, da målet er, at de grønne tage bliver udført fagligt korrekt, således at langtidsholdbare løsninger sikres.

Systemet består af alt fra rodspærrefolier, dræn- og vandreservoirs-plader, afløbssystemer, kantafrænsninger, fladsikring, jordsubstrater m.m. Ligeledes leverer vi egne danskproducerede sedummåtter.

WWW.BYGGROS.COM
 Byggros A/S | Tlf.: 59 48 90 00 | www.byggros.com

HAKO CITYMASTER 600

Multimaskine i kompaktclassen
Godkendt som traktor med ROPS-testet kabine

Clean ahead

**Lille maskine -
STOR KABINE**

- Stor kabine med høj komfort,
- aircond. samt lavt støjniveau
- Kun 1,09 m bred med knækstyring
- Kvikskifte af redskaber til alle årstider
- 2 hydraulikkredse og dieselmotor
- 1,75 ton i anhængerlast
- Tysk grundighed med op til 5 års garanti

Ring for rådgivende salg
Vi giver toppris for din brugte maskine.

KUN 1,09 m bredde

hako.dk

Odensevej 33 • 5550 Langeskov • Tlf.: 65 38 11 63

Den nye - og gamle - Gyldensteen Strand. Et stykke ligger Lindholm som igen er blevet en ø. En række mindre øer er samtidig opstået i det nye øhav øst for Bogense. Foto: NaturRådgivningen A/S.

Vandet er tilbage i Gyldensteen Strand

Inddæmmet land er igen en del af Fyns naturlige, lavvandede nordkyst

Klokken 15 den 29. marts blev der åbnet for diget på den nordfynske kyst øst for Bogense. 2 km² land blev oversvømmet - med vilje. Den nu oversvømmede lagune er en del af de 616 ha som Aage V. Jensen Naturfond købte af Gyldendal Gods i 2011 og som nu er blevet ny kystnatur.

Naturgenopretningen er den hidtil største på Fyn. Den omfatter Gyldensteens Inddæmmede Strand, den vestlige del af Ore Inddæmmede Strand ('Reservatet') plus de tidligere øer Lindholm og Langø. Lidt ude i bæltet ligger Æbelø som fonden erhvervede i 1995. Området er i forvejen fuglebeskyttelsesområde.

Det er kun 214 ha af det inddigede område der nu er uddiget. Det danner nu en lavvandet fjord omkring den fri-lagte ø Lindholm hvor der efterhånden opstår strandenge og rørskove. En anden del be-

bares inddiget, men uden pumpeafvanding så der opstår en fersk sø og rørskov. En tredje del, 'Reservatet', opretholdes som en mosaik af afgræssede enge, sumpe og søer med en lidt højere vandstand end i dag. Dermed forbliver Langø en del af Fyn.

Formålet er at skabe natur og fugleliv til glæde for både dyr og mennesker. Derfor er der også anlagt fem km nye veje og stier og opført et nyt naturrum med undervisningslokale til skoleklasser. Projektet muliggør samtidig videnskabelige undersøgelser af hvordan plante- og dyrelivet koloniserer en ny fjord.

Med tredelingen af området ønsker Naturfonden samtidig at afprøve forskellige scenarier for hvad der vil ske andre steder når havet stiger og den gamle havbund sætter sig. „I fremtiden vil det næppe være økonomisk muligt at fortsætte

med at holde vandet fra alle de tidligere havområder som i sin tid blev omdannet til landbrugsjord,“ lyder det fra Aage V. Jensen Naturfond.

Det tog et par dage før al vandet var helt inde i lagunen. Derefter blev de nu unødvendige diger langs den gamle kyst gravet væk så lagunen blev frit eksponeret mod havet og tidevandet. Langs den nye kystlinje længere inde i landet er der opført nye diger for at beskytte omgivelserne.

Gyldensteen Strand blev inddæmmet i 1871 og drænet til høslæt, græsning og siden opdyrkning. De daværende øer blev forbundet med diger. Efter få årtier satte bunden sig, arealet forsumpede og der var store digegennembrud i 1945 og 1954 med påfølgende digeforstærkninger. Et lavtliggende område blev også omdannet til jagtreservat. Nu er det hele natur igen. *sh*

Varm velkomst til ukrudtsbekæmper

På Have & Landskab sidste år kunne man hos Svenningsens se den nye norske Heat Weed der bekæmper ukrudt med varmt vand. Nu er salget i Danmark på skinner via en import- og forhandleraftale med Svenningsens Maskinforretning.

Vandet i maskinen er 106 grader og forlader dyserne på 98 grader. Derfor er det ikke nødvendigt med tilsætningsstoffer, hverken skum eller kemikalier. Vandsprøjtet på de store modeller er sensorstyret. Infrarøde sensorer aflæser underlaget, registrerer ukrudtet og åbner dyserne. Det betyder at energien udnyttes optimalt. Arbejdet er både hurtigere og billigere end med gasbrænding, vurderer Svenningsens.

Den norske producent Heatweed Technologies har netop været på demotur i Danmark hvor omkring 45 kommuner fik to modeller forevist: En kompakt håndmaskine i Mid-serien med kapacitet på 2500 m² på en dag og den store traktormonterede model 400/34 (billedet) der kan nå 30.000 m² pr. dag. www.svenningsens.com.

Kioti CK 30 Vario traktor med maskintrailer

Med Amstrup SB 145 stenedlægningsfræser samt 3500 kilo 3 akslet Biilmann SD 1735 maskintrailer, med ramper.

Årgang 2010 med kun 125 timer. Særlig velholdt.

Pakkepris: Kun kr. 138.000,- + moms

Kan besigtiges hos Meldgaard

Mere information?

Kontakt Klaus Meldgaard på tlf. 20 33 72 04

Meldgaard Handel A/S
Askelund 10 • 6200 Aabenraa
Tlf. 74 33 72 00
Se mere på www.meldgaard.com

meldgaard

PIKSTEN

Det faglige sprog hjørne

Hvad er knoldebro, stenspikning, pigsten og piksten? Alle kan blive enige om at det handler om almindelige sten fra mark, strand og grav. Men hvad ellers? Det er der tit stor usikkerhed om.

DS 1136 brolægning og belægningsarbejder og Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde beskriver knoldebrosten som afrundede marksten, grusgravsten eller søsten hvor en nogenlunde flad side kan vendes opad og danne en rimelig jævn belægning. Stenene sættes på rodfladen, dvs. med den mest plane side op, og danner en knoldebrolægning eller bare en knoldebro.

Om piksten er der ikke samme enighed. DS 1136 definerer dem som tilhuggede knoldebrosten. Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde kalder dem „mindre, eventuelt flade sten der kantsættes for at give belægningen en vis styrke.“ Og hvor belægningsoverfladen derfor får en vis tanding. Både piksten og knoldebrosten kan ifølge normen være tilhuggede.

Piksten kan altså både være tilhuggede sten eller bare mindre sten der tan-

Pikstensbelægning af mindre, afrundede, flade strandsten sat på kant. De relativt dybe fuger og forkilingen giver belægningen styrke trods de små linseformede sten. Belægningstypen ses bl.a. i de gamle klitgårde hvor 10 cm er typisk mål for stenens længste led.

der. Det passer med sproghistorien. At pikke er at hakke med en pik, f.eks. tilhugge en sten med en mejsel. Derfor kan 'piksten' dække over både tilhuggede sten og utilhuggede sten der tander.

I stedet for 'pik' bruges ofte 'pig', måske for - bornert - at undgå den seksuelle metafor, men ordet og udtalen er den samme. Pik og kusse er oldgamle udtryk og fortidens stenhuggere havde nok de samme associationer.

Udtrykket 'toppede brosten' henviser til at stenenes overflade ikke er flad, men bulet. Jf. Salmonsens Konversationsleksikon (1915-1930) er der tale om ikke-tilhuggede sten. Udtrykket bruges ikke i danske normer og standarder.

Den historiske Ordbog over det danske sprog (ordnet.dk) definerer piksten som en „lille rå tilhugget sten der anvendes ved brolægning.“ Det passer med DS 1136, men medtager ikke den mulighed at utilhuggede sten kan danne en tandet belægning. Den Danske Ordbog definerer - misforstået - piksten som en „mindre, afrundet marksten der bruges som belægning.“ Ingen af de to ordbøger nævner pigsten, knoldebro og knoldebrosten.

Ordbog over det danske sprog omtaler også 'stenpikning' om en brolægning af mindre sten. Hvis logikken skulle holde, burde der have stået en brolægning af piksten. Stenspikning - og stenspikning - anvendes også i dag, men er udtryk på vej ud af sproget.

Selv om det ikke matcher helt med ordbøgerne, vil jeg konkludere følgende: Piksten (med k) er enten større knoldebrosten der er tilhuggede for at få en planere overflade eller mindre linseformede, utilhuggede sten der sættes på kant og derfor tander i overfladen. sh

VÆLG DEN RIGTIGE PLÆNEKLIPPER - FØRSTE GANG
SÅ VÆLG EN CUB CADET - VI HAR DEN HELT RIGTIGE TIL DINE BEHOV

Cub Cadet

AKTIVT

KOMFORTABELT

AFSLAPPET

TIDSBESPARENDE

cubcadet.dk

MTD Products Denmark ApS

Når veltilpassede unge vil præge byrummet

De har hverken penge eller magt. I stedet laver de graffiti, men i de senere år ser man også hvordan garn og perleplader med små midler og stor charme påvirker byrummet. Knap så fredelige er kærlighedshængelåsene

Af Lars Thorsen

I en park i den tyske by Velbert stod dette 60 år gamle piletræ indtil sidste efterår og lunede sig i disse smukke gevandter. „Trøjen“ var på træet i 2½ år, og der blev løbende holdt øje med træets sundhedstilstand af den lokale parkafdeling. Foto (og strikning): Ute Lennartz“ ►

De kommunale forvaltninger kan godt åbne armene og lade de nye kunstformer indtage byrummene. Her har de amerikanske myndigheder selv (Seattle Park & Recreation department) bestilt en garnbombning af træerne i Occidental park. I alt blev 32 lygtepæle, 13 små og 52 store pullerter, 16 blomsterkummer og 42 træer i parken bombet af kunstneren Suzanne Tidwell. Foto: Miriam Bobkoff. ▼

Der er mange holdninger til graffiti som kunstform, men næsten alle er enige om at det er hærværk hvis man bare tager en sprayflaske og tagger sit tegn overalt i byen. Sådan er det ikke med de nye, mere midlertidige, udsmykninger af byrummene som har bredt sig i de senere år. F.eks. yarn bombing (garn-bombning) af træer og byrumsinventar og opsætning af perleplader på triste steder i byen.

„Garnbombning er mere fe-

minint end den rå graffiti. Det er ligesom graffiti med bedstemors sweater,“ som en vis fru Hemmons sagde i The New York Times 18. maj 2011.

Ud over det milde udtryk skader garn og perleplader heller ikke byrummet permanent. Derfor ser Lene Burkard, museumsinspektør på kunstmuseet Brandts også med milde øjne på de nye tendenser.

„Herhjemme er byrumskunsten ikke så vild og politisk igen. Jeg er lige kommet hjem

fra London hvor vi taler hele mure med malerier af folk med blødende børn i hænderne. Det ser vi slet ikke i samme grad herhjemme. Her handler det i højere grad om lysten til at være med. Ellers er det jo kun statuer til millioner som får lov til at præge byrummet. Det hele er så pænt og dyrt og velovervejet, men mange unge mennesker vil også være med, og på denne måde har de en mulighed for det. Det kan jeg vældig godt lide,“ siger Lene

Burkard der netop har haft flere hundrede universitetsstuderende forbi til en workshop om streetart hvor de alle sad og lavede perleplader.

Slæk tøjlerne i byen

Lene Burkard opfordrer forvalterne af de kommunale byrum til at slække tøjlerne lidt for hvad vi giver lov til at udsmykning af byrummet.

„Det gør ikke noget at vi lukker lidt op og støtter det. Men løsningen er heller ikke

Den danske street art er generelt ikke særlig politisk, men på Nikolaj Plads i København stod der i 2006 en markant undtagelse. En M24 Chaffee kampvogn fra Gardehusarregimentet i Slagelse som havde deltaget i 2. verdenskrig, men som nu fungerede som fundament for en protest mod krigen i Irak. Mere end 3.500 lyserøde firkantede stykker garn af 15x15 cm, strikkes af omkring 1.000 mennesker over hele verden, blev strikkes sammen omkring den gamle tank. Og hvorfor lige lyserød? Kunstneren Marianne Jørgensen forklarer at der er tale om anti-kamuflage. Den politiske markering af protesten mod krigen fandt sted udenfor Nikolaj, Contemporary Art Center som en del af udstillingen TIME fra 27. april til 4. juni 2006. Foto: Marianne Jørgensen.

Overalt i verdens byer krakelerer belægningerne, men det er de færreste vej- og parkfolk som overvejer at bruge garn til at udbedre skaderne. Men som det kan ses her i Paris, hvor Juliana Santacruz Herrera har været på spil, bør kommuner og entreprenører måske udvide materialegården så der er plads til et par kasser garn. Foto: Juliana Santacruz Herrera.

Man kan åbenbart garn-
bombe hvad som helst. ►
Her er det en kunstbutik
kaldet Graffiti Beach i
South Park i San Diego,
USA, der har brugt fæno-
menet yarn bombing og
en vis Marcy Crafts strikke-
evner til at promovere sig
selv. Der går aldrig længe
før nogen finder mindre
værdige anvendelsesmåder
til en ny kunstform. Foto:
Crochet Grenade.

Perleplader der skal ople-
ves fra tæt hold. Her er en
plade sat på en grafitti-
dækket mur i Søborg. Med
ét slag er en lille del af
byrummet blevet et lille
lyspunkt i hverdagen.
Foto: Maja Holgersen.

Pont des Arts ved Louvre i
Paris er ved at bryde sam-
men af hængelåsene der
vejer mere end 20 elefan-
ter. De er ellers et yndigt
fænomen hvor et forelsket
par skriver deres navne på
en hængelås, låser den til
broen og smider nøglen i
vandet. Foto: Paula. ▼

I Nürnberg er en række pullerter blevet garnbombet. Den opmærksomme læser vil bemærke at det er karakterer fra Star Wars der har fået frit spil på den tyske plads. Foto: Woolly Worlds.

at man finder en stor hal et sted i udkanten af et industriområde og giver dem lov til at male løs dér. Det handler om at de vil ses. Det er vigtigt for de unge i dag at blive bekræftet i at man eksisterer. På den måde kan de unge få fortalt deres historie hvilket de ellers ikke har nogen mulighed for i byrummet der jo mange gange er ganske rædsomt, fyldt med farver og reklamer og skulpturer som er kommunalt sat op. Derfor synes jeg også at der er en demokratisk side hvor alle kan få lov til at være med til at præge byrummet.“

Den tunge kærlighed

Helt så uskyldige er de såkaldte kærlighedshængelåse ikke. Forelskede par sætter en hængelås fast og smider nøglen væk som et symbol på deres

ubrydelige kærlighed. Det lyder sødt. Det tænkte de også i Paris da låsene begyndte at dukke op på broen Pont des Arts. I dag vejer låsene som 20 elefanter (93 tons) og broen er kun designet til fodgængere.

På Ponte Milvio i Rom styrtede en lygtepæl i vandet i 2007 efter at broen var overdænget med hængelåse. I dag får man derfor 50 euro i bøde for at sætte hængelåse op.

Ved mange andre broer sætter forelskede låse op. På broerne over Vltavafloden i Prag. På Tower Bridge i London. På broerne over Ljubavi i Serbien og Tumski i polske Wrocław hvor broen i begge tilfælde nu kaldes 'Kærlighedsbroen'.

Hænger sig ikke i låse

I Danmark kan kærligheds-hængelåsene bl.a. opleves på

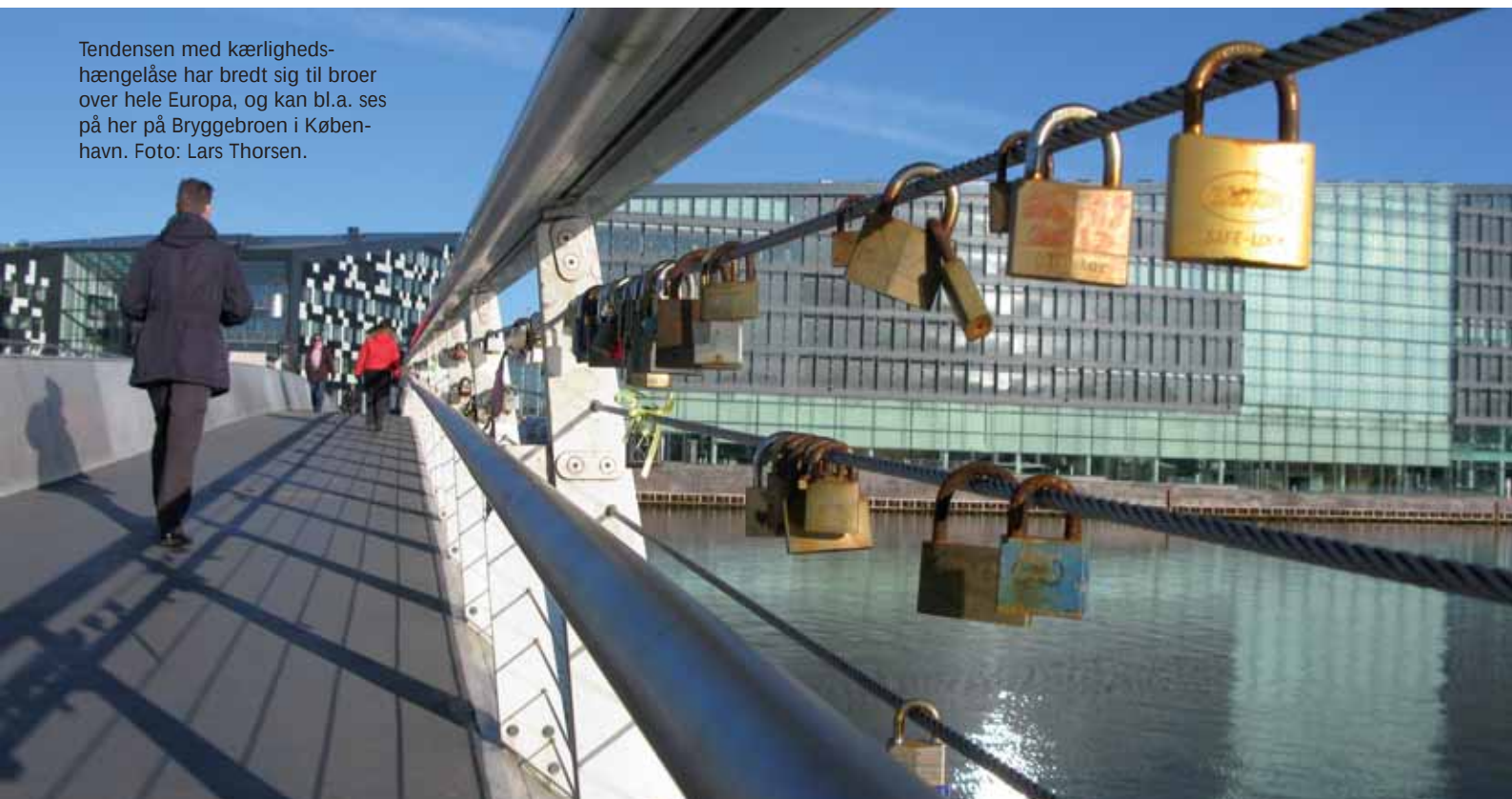
Bryggebroen mellem Islands Brygge og Kalvebod Brygge i København. Bryggebroen er endda bevægelig og kan dreje sig til side når der skal større skibe igennem Københavns Havn. Dermed er den mere sårbar for den ekstra vægt. Alligevel er kommunens fagansvarlige for broer Peter Hammer de Jong ikke klar til at uddele bøder til de forelskede københavnere og turister.

„Vægtmæssigt udgør de ingen trussel endnu. De hænger desuden rimeligt ligeligt fordelt på broens wirer, men hvis vægten bliver for stor en dag, så kan vi vel flytte dem ind til nogle af de fag som ikke er drejelige. Så vi har ikke som sådan noget imod det. På én måde er det jo irriterende fordi de hænger der og rustner, men på en anden måde er det

jo meget sødt. Og sidst vi skulle have udskiftet wirerne, bad jeg faktisk entreprenøren om at sætte låsene tilbage på den nye wire når de satte den op,“ forklarer de Jong der ikke mener at kommunen kommer til at udstede bøder for at sætte kærlighedshængelåse op lige foreløbigt. „Jeg vil trods alt hellere give bøder til dem der laver hærværk.“

Traditionen med at lade låse symbolisere kærligheden mellem to mennesker menes at stamme fra Kina hvor man flere steder langs den kinesiske mur stadig kan se oldgamle låse hængt op af elskende som håbede at deres kærlighed vil le bestå lige så længe som det berømte murværk. I dag er de døde og glemt. Men hængelåsene er stadig låst. Måske er det sådan spørgsmål opstår? □

Tendensen med kærligheds-hængelåse har bredt sig til broer over hele Europa, og kan bl.a. ses på her på Bryggebroen i København. Foto: Lars Thorsen.

De mange små skovejere elsker skoven

For de 26.000 private ejere er landskabs- og naturværdien vigtigst

For de private danske skovejere er skovens vigtigste goder den landskabelige værdi og et mangfoldigt plante- og dyreliv. Det gælder især de helt små skove hvor 94% af ejerne anser det for vigtigt eller særdeles vigtigt. For næsten lige så store grupper kommer glæden ved at eje skov. Salgspriserne overstiger da også langt værdien af skovenes træproduktion, især for mindre skove.

Det viser en undersøgelse udført af Institut for Fødevarer og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet. Dens formål er bl.a. at konsulenter, offentlige forvaltninger og politikere kan tilpasse deres rådgivning, regler og politik efter de private skovejere hvis skove også er et samfundsgode.

Undersøgelsen viser også at den gennemsnitlige ejer er en mand på 58 år der bor nærved skoven. Han er vokset op på ejendommen, er uddannet i skovbrug eller landbrug og er tit slet og ret landmand.

Der er cirka 26.000 private danske skovejere. De forvalter omkring 68% af det danske skovareal på 586.000 ha. Regnes fonde og stiftelser med, er tallet 72%. Men tallet dækker over få store skovejendomme og en vrimmel af små der tit er en del af en landbrugsbedrift.

Undersøgelsen følger op på en tilsvarende undersøgelse fra 2002. Den viste at der dengang var 26.548 skovejendomme. Godt 1% havde over 100 ha skov og tilsammen 52% af skovarealet. Hver tredje skovejere havde kun 0,5-1,9 ha skov. Grundlaget var Danmarks skovstatistik der er baseret på FAO's definition af skov. Den er meget bred og omfatter bl.a. også overdrev, tilvoksede moser og spredt trævækst.

Den nye undersøgelse er baseret på observationer af hvor der er skov hvorefter ejeren er kontaktet. 1.434 private skovejendomme af forskellig størrelse blev valgt ud. 48% af dem svarede.

82% af dem viste sig at være mænd med en gennemsnitsalder på 58 år. Den kvindelige andel er størst for de mindste skove. 84% bor lige ved deres skov. Det gælder især de mindre skove der oftest er en del af et landbrug. 64% af skovejere er vokset op på ejendommen. 40% har en uddannelse inden for skovbrug eller landbrug, idet andelen stiger med skovens størrelse. Også uddannelsens længde stiger med skovstørrelsen. Ejere med en lang videregående uddannelse er cirka 20% for de mindste skove, og 55% for ejendomme med mindst 100

ha skov. Og blandt de store skovejere er der relativt set flest der er medlemmer af Dansk Skovforening og Dansk Skovdyrkerforening.

Der er flere markante forskelle i forhold til 2002. Dengang var der blandt ejerne endnu flere mænd (86%) og de var yngre (53 år). Flere var vokset op på ejendommen (72%), og flere var uddannet inden for skovbrug og landbrug (56%). Årsagen kan dog være at undersøgelserne ikke er udført helt ens.

For omkring 70% af ejerne af de allermindste skove er skoven uden økonomisk betydning, men andelen skrumpet med skovens størrelse. Ved en skovstørrelse på 6,5 ha vurderer hver anden skovejere at skoven har positiv betydning for deres økonomi. Tallet stiger til 70% for skovejendomme over 100 ha. Ejernes opfattelse af skovens økonomi er blevet mere positiv end den var i 2002. Indtægter for publikumsaktiviteter spiller en begrænset rolle for de fleste, men for de største skovejendomme er jagtlejen vigtig. sh

KILDER

Tove Enggrob Boon, Henrik Meilby (2014): Private skovejere - kort fortalt. Skoven 3/2014.

Tove Enggrob Boon, Henrik Meilby (2014): Det som er vigtigt ved at eje skov. Skoven 3/2014.

Ny 4-turf i Masterline-blandinger

Prodanas tetraploide rajgræs 4turf udvikles stadig og indgår i flere blandinger. Med sorten Fabian kan man tilbyde en mere skudtæt 4turf. Den indgår nu også i Masterline Renovering. I forvejen findes 4-turf i Masterline-blandingerne Superliga, Turbo og Sport. 4turf udmærker sig især med en større tolerance over for sneskimmel, kulde og tørke.

Nyt multimøbel på Silkeborgs åfront

Et specialdesignet multimøbel er en del af Silkeborgs nye åfront. Hvor der før var trafik og parkering, er der nu promenade med bænke og træer - og det nye møbel designet og produceret i samarbejde mellem Silkeborg Kommune og Veksø. Der er tre multimøbler der hver går rundt om og beskytter tre store egetræer. Møblet er af mahogitræ med sider af cortensstål.

Stærke kompakte gravere fra Terex

Med nye kompakte gravemaskiner har Terex lanceret sin 'Generation 2014'. TW85 og TW110 er på hjul, mens TC125 er en midi-larvebåndsgravemaskine. Alle har nye stærkere og brændstofbesparende turbodieselmotorer på 101 eller 116 hk samt det nye styrings- og betjeningsystem 'Terex Smart Contro'. Ifølge Terex har man optimeret ydeevne og styrings- og betjeningskomfort for at sikre større effektivitet. Dansk importør er Maskinhuset A/S, www.maskinhuset.dk.

Økonomien er vigtig, men for især den lille skovejere er landskab og natur vigtigst. Foto: Søren Fodgaard.

NYHED

PLÆNEKLIPPER HRG 536 VK

Robust selvkørende plæneklipper på 53 cm med bagudkast, opsamler og bioklip. Variabel fremdrift med Hondas ergonomiske SmartDrive. Findes også med knivkobling eller elstart med selvopladende startbatteri. Nyhed i 2014.

4.396

ekskl. moms

GRÆSTRIMMER UMS425

Græstrimmer med Hondas unikke 25 cm³ 4-takt mikromotor, som er støjsvag og uden gener fra afbrændt olie. Leveres med bæresele og halvautomatisk trimmerhoved.

SÆSONPRIS

2.236

ekskl. moms

PLÆNEKLIPPER HRX537

Rustfri 53 cm topmodel med masser af lækre finesser, herunder variabel fremdrift, dobbelte knive, og Hondas avancerede bioklip og opsamlingsystem. Findes med hydrostatisk gear og elstart som selv lader startbatteriet. Vælg din favorit blandt de fire modeller.

Normalpris fra kr. 6.396 ekskl. moms

KUN I MAJ fra kr. 5.117 ekskl. moms

SPAR
20%
I MAJ

Hurtig træfældning med smart gribesav

Enhver mekanisk arm med hydraulik og rotator kan nu bruges til træfældning. Helms TMT har introduceret Gierkink gribesav som fra alle vinkler kan gribe fat om træer og grene med en klo og save det over. Model GMT 035 kan klare 35 i diameter, og model GMT XXL 60 cm. Eller mere for man kan skære fra begge sider - og i øvrigt i alle vinkler.

Gribesaven kan monteres på lastbilkranen, rendegraveren, mobilkranen, udkørselsmaskinen, flishuggerens kran, og dermed blive til en træfældningsmaskine. Princippet er velkendt fra skoven, men nu kan det anvendes alle steder, også hvor der er god grund til at holde træ eller grene fast

for at undgå at det rammer ledninger, bygninger mv.

Monteres den direkte på en flishuggerkran, kan fældning og flishugning klares i én arbejdsangang. Monteres saven på en lastvognskran kan fældning og bortkørsel kombineres.

GMT 035 vejer 230 kg og kræver et minimum olieflow på 40 liter. helmstmt.com.

Millioner for grundvand uden sprøjtegift

De sidste fem år har vandforbrugerne betalt 118 mio. kr. til landmænd mod at de ikke sprøjter hvor giften kan forurene drikkevandet. Det viser en rundspørge som Danmarks Naturfredningsforening har foretaget i landets kommuner ifølge dn.dk 26.3.2014). Den enkelte kommune afgør selv om landbrugsarealer skal holdes fri af sprøjten.

De 118 millioner skal ses i det lys at de offentligt ejede vandselskaber kun i en tiendedel af kommunerne har indgået aftaler om kompensation, så i virkeligheden er behovet større. De fleste af pengene er brugt nær landets fem største byer hvor der også indvindes mest vand. Kompensationerne udbetales bl.a. i forbindelse med de 'boringsnære beskyt-

telsesområder' som kommunerne kan udlægge lige omkring drikkevandsboringer. Mange kommuner har dog ikke taget stilling til denne 'BNBO-beskyttelse' endnu.

Det samlede boringsnære areal der skal beskyttes, er ifølge DANVA, vandsektorens interesseorganisation, cirka 100 km², eller 0,4% af det samlede landbrugsareal. Det vil koste omkring en mia. kr. i kompensation - eller 22,50 kr. om året for en gennemsnitsfamilie hvis det betales gennem forhøjede vandpriser.

Ud over udbetalingerne til landmænd viser rundspørgen at der rundt omkring i landet er brugt lige knap 100 mio. kr. på at rejse skov hvor beskyttelse af grundvandet har været et væsentligt argument.

Rosa rugosa - indført til havebruget, siden spredt invasivt i naturen.

Hjemmehørende arter indføres tit med vilje

Næsten halvdelen af de ikke-hjemmehørende plante- og dyrearter i den danske natur er indført med vilje. For planter er især havebruget med til at trække andelen op fordi der gennem tiden er indført mange pryplanter som siden har spredt sig ud i naturen.

Det viser en ny analyse der er gengivet i rapporten 'Pathways for non-native species in Denmark' som Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning har lavet for Naturstyrelsen. Den fortæller hvordan ikke-hjemmehørende arter gennem tiden er indført, og hvordan de har spredt sig.

Ikke-hjemmehørende, indførte arter kaldes også introducerede arter. Dem har også landbruget bidraget til. Skov-

brug og handel med træ har introduceret en række nåletræer og medfølgende leddyr - især insekter. Også gennem landskabspleje og international transport er der introduceret planter og leddyr. For fugle og pattedyr er undslip fra fangenskab den mest almindelige introduktionsvej.

Baggrunden for analysen er at nogle få indførte planter og dyr spreder sig voldsomt, udkonkurrerer de naturlige arter og skaber artsfattige plantesamfund. Et eksempel på en sådan 'invasiv' art er rynket rose (Rosa rugosa). Den hører til de mange der er introduceret med vilje via havebruget. I dag har den spredt sig især langs den jyske vestkyst. Det er dog sjældent at en introdu-

INTRODUCEREDE ARTER

■ Plante- og dyrearter som har spredt sig uden for deres naturlige udbredelsesområde ved menneskets hjælp, kaldes introducerede eller ikke-hjemmehørende arter.

■ Invasive arter betegner en lille del af de ikke-hjemmehørende arter. Med deres spredning og konkurrenceevne kan de skade den hjemmehørende natur og true den biologiske mangfoldighed.

ceret art bliver invasiv, understreges det i rapporten.

Formålet med projektet har været at levere en oversigt og analyse af introduktionsveje for de væsentligste ikke-hjemmehørende arter i Danmark. Det har desuden været formålet at vurdere de introducerede arters nuværende og mulige skadelighed under danske forhold. Det skal skabe grundlag for beslutninger om hvordan man skal håndtere de invasive arter og deres spredning i naturen. sh

KILDE

Corrie Lynne Madsen, Christina Mari-ta Dahl, Karen Bruun Thirslund, Fabienne Grousset, Vivian Kvist Johannsen, Hans Peter Ravn (2014): Pathways for non-native species in Denmark. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, KU.

Landmanden er også vandforvalter

Under kraftige skybrud kan åerne oversvømme lavtliggende byer længere nede af åen. Det kan forebygges ved at landmænd stiller deres lavtliggende marker ved åerne til rådighed for oversvømmelser. Ideén er opstået i lyset af klimaforandringerne og formaliseret i netværket 'Landmanden som Vandforvalter'.

Netværket arbejder for at skabe strategier som matcher de lokale forhold og er til fordel for alle. Også for landmanden der skal have penge for at stille arealer til rådighed. Han må jo enten opgive arealet eller dyrke afgrøder der tåler periodevis oversvømmelse.

Bare fordi man har lavet en aftale, løber skybrudsvand ikke af sig selv ind på de aftalte marker. Der kan være tale om at lave dæmninger, sluser og barrierer eller at lave naturlige oversvømmelsesområder.

Aarhus Kommune og Orbicon forslået kunstige barrierer på tværs af ådalen ved Egå så der opstår tre magasiner der fyldes et efter ét når vandet stiger. En restaureret å med slyngninger kan i sig selv tilbageholde mere vand. Det er en sidegevinst i den restaurerede Odense Å hvor kapaciteten er øget 10-20%. Læs mere på www.vandforvalter.dk.

Landskabspris 2014: Et bedre sted at bo

Et bedre sted at bo. Det er temaet for Dansk Landskabspris 2014. Bag prisen står Kommunale Park- og Naturforvaltere, Dansk Landskabsarkitektforening og Danske Ark. De efterlyser forslag senest 30. juni på sekretariat@parkogatur.dk.

Man kan indstille projekter, personer, organisationer, offentlige eller private virksomheder inden for alle dele af landskabsarkitektfaget. Juryen nominerer tre forslag der præsenteres ved prisuddelingen på Danske Parkdage 10.-12. september 2014 i Roskilde.

Et sted 'der er bedre at bo' er et sted „hvor der tydeligt og vellykket er arbejdet med at gøre det bedre at opholde sig og bo“ oplyser Dansk Landskabsarkitektforening på sin hjemmeside. Ændringerne i området bør være sket i dialog med brugerne og på en gang være attraktive, robuste, klimaneutrale og sunde, lyder det videre i oplægget.

Sidste år, hvor temaet var 'stille steder' gik prisen til Haveselskabets Have. I 2012 hvor temaet var 'drift og pleje, gik prisen til Hjerting Strandpark.

Engangsfælder til dræbersnegle

Blandt de mange metoder til at bremse dræbersnegle i haver er der også en simpel én-gangsfælde fra NoSlug. Det er en trekantet plastikpose der hældes cirka 3 dl øl i. Sneglene kryber op, falder i og drukner. Når posen er fyldt, hældes væsken fra og posen med de døde snegle smides i skraldespanden uden nas på fingrene. I en test i 'Haven' blev der på et døgn fanget op til 51 snegle i én pose. noslug.com.

GRAND OPENING

Store demodag 23 maj kl. 13-16

Ringsted, Kærup Parkvej 17. Lige ud til motorvejen

KUN PÅ DAGEN

- Leasing uden førstegangsydelse
- Kontraktfinansiering fra 0,95%

Schäffer 2445/2428 m. Heavy Duty løftearm

TYM med Peruzzo vertikalskærer/opsamler, en multimaskine

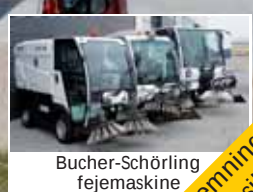

Cams med tiltman fæste, proportional styring i joystick på 1.8 ton maskine

Konkurrencer med præmier
Bliv dagens Schäffer fodboldgolfmester! Åbn din egen øl eller vand med en Cams gravemaskine!

TYM med Brevi stennedlægningsfræser

Bucher-Schörling fejmaskine

PRØV ELLER SE OGSÅ

- Komatsu udkørselsmaskine, ny 845
- Bigab kroghejsevogn m. rammestyring, mindre venderadius
- Schäffer 14 ton knækstyret teleskoplæsser
- Laser Grader med Top Gun laserstyring

HELMS www.helmstmt.com **TMT-CENT** A/S

Hyggelig stemning
Levende musik

S

Traktorer
Græsklippere
Gravmaskiner
Læssemaskiner
Fejemaskiner
Saltspredere
El-biler

SVENNINGSENS

Kastrup
Tømmerupvej 13-15
Tlf.: 32 50 29 02

Skanderborg
Tlf.: 86 52 42 11

www.svenningsens.com

Kubota F-serie frontklippere fra 19-38 hk
Priser fra kr. 89.500,- excl. moms

Nyhed!

SommerKub 6 Kampagnepris
F3890 Rotorklipper
4 WD, 38 HK med originalt 183cm klippebord med bagudkast
kr. 149.500,- excl. moms

SommerKub 5 Kampagnepris
ZD326 Rotorklipper
kr. 99.500,- excl. moms

SommerKub

Betonen der er støbt på stedet

Teknikken er ikke så svær lyder det fra Aarsleff, men forskallingen skal sidde lige i skabet

At støbe betonen på stedet i udemiljøet er almindeligt i varme lande, men ikke så meget i Danmark hvor frosten gør det noget besværligere. Men det kan sagtens lade sig gøre, og teknikken er ret ukompliceret. Det er i princippet som at støbe et dæk eller gulv i et byggeri. Så entreprenørfirmaer regner det ikke for noget særligt. Det mener i hvert fald projektleder og teknikumingeniør i Per entreprenørfirmaet Aarsleff A/S Steen Bendtsen som Grønt Miljø har talt med.

Fordelen ved insitustøbt beton er at man får langt større ubrudte flader end man kan med selv de største fliser. Og man kan tilmed få nogle særlige former og overflader. Trods den danske betonskepsis har vi derfor de seneste år set flere eksempler på udendørs betonbelægninger der er insitustøbt. Det hedder det når betonen er støbt på stedet. 'In situ' er latin for 'på stedet' (in = i og situ = beliggenhed). Insitustøbt beton kan nærmest ses som et tidstypisk træk.

Et af de bedst kendte anlæg er den knap otte meter brede sti ved Copenhagen Business School (CBS). I belægningen er der runde huller til bevoksning af prydgræsser og træer, mens overfladen er rillet med koste i den våde beton. Anlægget er tegnet af Marianne Levinsen Landskab ApS og udført af entreprenørfirmaet Per Aarsleff A/S i 2006. Ifølge Steen Bendtsen har Aarsleff ikke siden udført lignende projekter. Det siger noget om hvor sjælden teknikken trods alt er.

Støbeskel med mellemrum

Beton udvider sig i varme og trækker sig sammen i kulde. Det gør at man ikke bare kan støbe ubegrænset store flader. Hvis man gjorde det på en grusoverflade, ville friktionen med underlaget få betonen til at revne mange steder. Og når revnerne opstår, er betonen sårbar over for frost. Det er

mest derfor at udendørs betonbelægninger har det bedre i varme lande. Derfor skal der være støbeskel med passende mellemrum.

Betonpladen mellem støbeskellene kaldes et støbefelt. Ifølge Steen Bendtsen er tommelfingerreglen den at et støbefelt højst må være 7x7 meter. Det holder stien ved CBS bortset fra at støbefelterne er 7,7 meter på den ene led svarende til stiens fulde bredde, mens støbefelterne på den anden led svinger fra 1 til 6 meter.

Man kan ikke gøre betonpladerne større ved at gøre dem tykkere. Det er nemlig ikke belastningen der er problemet, men betonens udvidelse og sammentrækning.

Ligesom fuger

Et støbeskel kan sammenlignes med fugerne i en belægning af store fliser. Fliser kan lægges knas - helt op til hinanden

- selv om det er en dårlig idé. Det er det også med betonpladerne i insitustøbt beton. Man risikerer afskalninger i hjørnerne og lodrette forskydninger så der opstår snublekanter. Så er det bedre med en vis fugebredde eller støbeskelsbredde. Hvor bred den skal være, kommer an på støbefelterne, men hvor de er størst bør støbeskellet ifølge Steen Bendtsen være omkring de 25 mm. For små støbefelter på et par meter kan det være omkring 1 cm.

På de gamle 'cementveje' var der en fuge med faste rytmiske mellemrum. Når man sad i en bil, lød det ligesom at køre i tog. Støjen var med til at man gik bort fra den slags betonveje.

I insitustøbt beton støber man ofte en betonplade i overstørrelse, og bagefter skærer fuger i den som støbeskel. Man skærer ikke hele vejen igennem, kun cirka en

tredjedel. Så vil betonen selv danne revner det sidste stykke gennem en såkaldt kontrolleret revnedannelse. Fugen kan stå åbne, fyldes med sand eller fuges med et fleksibelt materiale som bitumen eller fugemasser fra leverandører som Sika og Fosroc.

Ulempen ved den kontrollerede revnedannelse er at der kan opstå forskydninger med betonpladerne. Det kan man forebygge med dyvler af plast eller stål der går fra den ene betonplade til den anden. Det forudsætter dog at støbeskellene har en vis bredde så man kan montere dyvlerne.

Man kan godt støbe en sti i én lang bane og bagefter skære den op. „Man skal bare ikke lade armeringen gå igennem skæringen da der kan dannes rust i den overskårne armering. Det kan efterhånden få betonen til skalle af og til sidst ødelægge belægningen,“ forklarer Steen Bendtsen.

Støbefelterne på CBS-stien er på den ene led 7,7 meter - hele stien bredde. På den anden led er de mest 4-5 meter, men kan som her også være smallere. Støbeskellene er 15 cm brede og opfyldes af en azobeplanke med 25 mm grusfyldte fuger på hver side. I stiens ene side er der en rendesten.

Betonstien på CBS har en kostet overflade og indlagte cirkelrunde bede med træer og pryddræsser der dog endnu ikke er i gang her den 30. april.

Man kan også gøre støbeskellene endnu bredere og lægge en anden slags belægning imellem. Det er gjort på stien ved CBS hvor støbeskellet består af en 15 cm bred træplanke af azobé med en 25 mm fuge på hver side. Her er det teknisk nødvendige støbeskel udnyttet til at give stien en arkitektonisk variation. Hvor de runde bede går tæt til kanten, er der dog skåret revner for at få en kontrolleret revnedannelse.

20 cm med armeringsnet

Betonpladernes styrke afgøres af belastningen. Stien ved CBS er til fodgængere og cyklister, men den belastes også af mindre køretøjer, bl.a. til vedligeholdelsen. På denne sti er betonpladerne 20 cm tykke, og de har desuden indbygget to armeringsnet med bøjler der kobler de to net sammen i enderne. Det anvendte armeringsnet er med 12 mm jern og 15 cm masker, altså R15 hvor R står for rundjern. En hyppigt

brugt maskestørrelse er 10, deraf tilnavnet 'RIO-net' der på tryk ligner R10.

I et andet kendt anlæg med insitustøbt beton, Tietgenskollegiets gård på Amager, er tykkelse mindre og uden armeringsnet, men her er belastningen også mindre. Denne belægning er også tegnet af Marianne Levinsen Landskab, og udført af Pihl & Søn.

Betonpladerne er vandtætte, men det er støbeskellernes fugerne - ikke nødvendigvis, så spørgsmålet om fald og afvanding er de samme som for andre belægninger med sten og fliser. Blot er fugearealet normalt meget mindre.

Betonen på stien ved CBS er indbygget direkte på stabilgrus, men dog med en mellemliggende fiberdug af praktiske grunde. Ellers vil betonen og gruset blande sig for meget sammen.

Beton i forskalling

Før betonen kan udlægges, skal der laves en forskalling

som betonen støbes i. Når man trækker betonen af på forskallingens top, får man automatisk en overflade med rigtig kote, længdefald og tværfald. Det får man også på tværs af støbeskellene da forskallingen ikke stopper i støbeskellet, men går videre til det næste støbefelt. Forudsætningen er af gode grunde at forskallingen er lavet præcist.

På stien ved CBS skulle kanterne være buede. Derfor blev forskallingen lavet af stålkanter der kunne bues på stedet, forklarer Steen Bendtsen. Også hullerne inde i belægningen er indrammet af forskalling.

Traditionelt bruges ellers træ til forskalling. Det kan man også gøre til udendørs belægninger, men af gode grunde kun til lige forløb. Og man skal ikke regne med at kunne genbruge brædderne, for som regel rives de itu under afforskallingen.

Det er en plastisk beton der skal bruges. Sæt målet skal være omkring 40. En jordfugtig

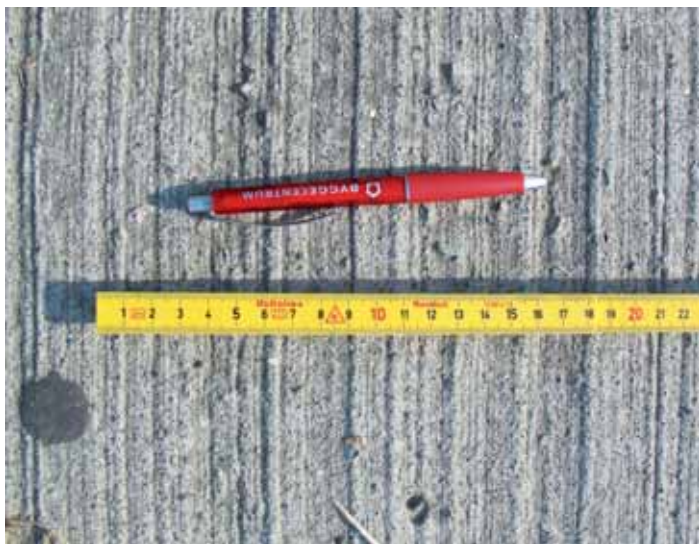
beton er for tør at arbejde med. En flydende beton kan kun bruges til vandrette eller næsten vandrette overflader. Og betonen til formålet er i dag mest en stærk beton i ag-gressiv miljøklasse.

Man blander aldrig betonen selv. Den kommer fra værk med en rotérbil der kan udlægge betonen direkte med et transportbånd der kan række op til en halv snes meter.

Vibrering og glitning

Når betonen er lagt ud, bliver den vibreret med en stavvibrator, en vibrerende stav der føres ned i betonen. Formålet er at få luften ud af betonen og dermed gøre den stærkere. Når der ikke kommer flere bobler op af betonen er den klar. Stavvibreringen betyder også at de større partikler i betons tilslag synker lidt ned så overfladen dannes af finere partikler. Så kan man også bagefter opnå en glat og jævn (glittet) overflade.

Man trækker betonen af

Rillerne efter kosten er ikke helt ensartede. Ofte kan man også se hvordan kosten er ført. Det skaber en svagt varieret struktur.

med en bom. Det kan bare være et brædt eller en retskede lige som når man trækker afretningsgrus af. I praksis er det med beton så tungt at retskeden skal rokkes lidt frem, men de små riller der derved kan dannes, kan den plastiske finkornede overfladebeton selv glatte ud.

En mere glittet overflade kan man opnå ved at bruge en vibrationsbjælke hvor en lille motor gør bjælken vibrerende. Vibrationen trækker vand og fine partikler (sovs) op i overfladen. At bruge vibrationsbjælke gør også arbejdet meget lettere. „En stor vibrationsbjælke løftes på plads med kran, og der skal 2-3 mand til at styre den og til at tilføje eller fjerne manglende eller overskydende beton,“ fortæller Steen Bendtsen. En mindre vibrationsbjælke kan man selv løfte på plads. Den kan også være monteret på en lille maskine der betjenes gående.

Den traditionelle metode til at glitte med er at bruge et glittebrædt, en 'amerikaner' i stål, men det bruges normalt ikke til udendørs belægnings. Arbejdet kan gøres hurtigere med en glitemaskine der består af roterende amerikanere tilsat lidt vibration.

Normalt forlanges der fas på hjørnerne i toppen, for så er de stærkere, typisk en 1 cm fas. Fasen kan støbes med ved at sætte en skå kant på forskallingen.

Den kostede overflade

Overfladen kan godt bare være den glittede overflade

som vibrationsbjælken har efterladt. Den har dog den ulempe at den kan være ekstra glat i vintervejr. Det kan tale for at give overfladen et præg, et præg der samtidig kan udnyttes æstetisk. At koste overfladen er en naturlig måde at gøre det på.

Stien ved CBS er kostet på tværs. Helt bogstaveligt, for der er brugt en ganske almindelig gadekost. Den blev udvalgt blandt fem koste efter en test på et prøvestykke. En af de grovere koste blev valgt.

Mens overfladen endnu var våd, blev kosten - vendt på ryggen - trukket forsigtigt hen over overfladen. Det er dog ikke hvert strå der har dannet en stribe i betonen, for betonen samler stråene i mindre bundtner. Det sikrede en passende grovrillet struktur.

Kostningen foretages når betonen er en smule hærdet så striberne ikke flyder sammen igen. Man kan dog ikke gå på betonen uden at afsætte fodspor, så man må trække kosten stående uden for støbefeltet. Et det for bredt, må man lave en bro at stå på. Det

På de mest befærdede steder på CBS-stien er rillerne slidt næsten ned. Dermed mister man den friktion som kostningen skabte.

gjorde man med stien på CBS. Kostens riller i den våde beton er dog ikke så varige. I den nu snart 8 år gamle belægning er rillerne på de mest befærdede steder slidt ret langt ned, så friktionen og dermed sikkerheden falder.

I princippet kan også lave mønstre i overfladen på andre måder som det kendes fra facader. Det kan f.eks. ske med særlige matricer og forme, men Steen Bendtsen har ikke selv været med til sådanne løsninger.

Hærdning og drift

Efter glitning og eventuel kostning skal betonen hærde. Dertil skal betonen bruge al sit vand, så betonen skal beskyttes mod fordampning. Ofte sker det ved at lægge folie over betonen, men det kan man ikke til pynteoverflader der kan blive ødelagt af det. I stedet blev der på CBS-stien anvendt et særligt forseglingsmiddel (curing compound) der midlertidigt gør betonen tæt i overfladen. Sprayen blev suppleret med et lavt plasttelt hen over støbningen.

Da betonen heller ikke må få regn det første hærdedøgn, blev der brugt et telt der blev flyttet i takt med at støbningen skred frem. Hærdetiden er som det kendes fra anden betonvareproduktion. Efter tre hærdedøgn har betonen 50% af styrken, efter 28 hærdedøgn 90% af styrken. Et hærdedøgn er et standarddøgn ved 20°C.

Man venter dog ikke med at tage belægningen i brug til den er hærdet helt færdigt. Stien ved CBS blev taget i brug efter 7 dage. Den stiller ikke særlige krav til vedligeholdelse bortset fra en vigtig undtagelse: Betonen må ikke saltes med almindelig vejsalt, for det nedbryder betonen. I stedet anvendes urea, også af hensyn til bevoksningen i hullerne.

Aarsleff har selv driften af området, men bruger anlægsgartnerfirmaet Sven Bech A/S som underleverandør. Der har ifølge Steen Bendtsen ikke været vedligeholdelseproblemer med selve betonstien, men hullerne samlede vand, så dem har det været nødvendigt at dræne. sh

Eksempel på glitemaskine med roterende 'amerikanere'.

Eksempel på vibrationsbjælke der kan betjenes stående.

Nul støtte hvis marken er for rekreativ

En landmand på Fyn skal betale støtte tilbage fordi friluftsfolk har lov at gå gennem græsmarkerne hvor hans køer går. Det har NaturErhvervstyrelsen afgjort i en nylig sag.

Det var deltidslandmand Bo Johansen der blev bedt om at betale 210.000 kr. tilbage for 12 ha omkring H.C. Andersen-skoven ved Odense. Området er afgræsset, men med stier, og styrelsen har skønnet at foldene primært bruges rekreativt og ikke til landbrug.

"Det er fuldkommen absurd at et område ikke kan have

flere funktioner for at kunne opretholde EU-støtten," lyder det fra Friluftsrådet der frygter at det vil afholde landmænd fra at give friluftslivet adgang.

"Hvis vi ikke kan få klare regler på dette område, så må vi fra landbrugets side desværre fraråde alle at drive naturpleje på græsarealer med offentlig adgang," siger Henrik Bertelsen, næstformand i organisationen Familielandbruget. Han understreger at der ellers er absolut ingen der taber på at landbrugsarealer kombineres med friluftsliv.

Tager en palle, kan flyttes på trailer

Helms TMT Centret har fået en ny Schäffer 2445 Nordic, en kombineret læsser og redskabsbærer med egenskaber tilpasset de nordiske lande. Med løfteevne på 1700 kg i fuld højde kan man f.eks. flytte en hel palle sten på én gang, og med sin egenvægt på 2550 kg kan maskinen flyttes på en trailer med total-

vægt op til 3500 kg. Den nye model har som sine søstre et lavt tårn som giver god udsigt til skovl og andre redskaber. Og så er topfarten øget til 28 km/t. www.helmstmt.com.

Tree King™ 100 Waterbags

- Kraftig 100 liter polyethylen vandingspose med lynlås
- Hurtig montering - posen rundt om træet og lyn til
- Fyld vandingsposen hver 5. til 10. dag efter behov
- Tømmes på 8-12 timer. Effektiv udnyttelse af vandet
- Velegnet til træer op til 40 cm i omfang
- Kan lynes sammen 2 og 2 til træer op til 60 cm i omfang
- Sikrer god vækst hele sommeren
- Giver træet bedre og dybere rodsystem
- Tree King™ 100 måler h. 95 cm og Ø 55 cm, fyldt

NYHED

100 liters vandingspose

Undgå dobbeltpose

- spar tid og penge!

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongeåvej 12 · DK 6600 Vejen · Tlf. +45 7536 4099
www.treeking.dk · www.holden.dk

PROFESSIONELT BATTERIUDSTYR TIL HAVE/PARK

Hækkeklippere · Beskæringssakse · Lovblæser · Trimmer/buskrydder · Save/kapsave/teleskopsave

LÆS MERE PÅ
WWW.PELLENC-TOOLS.DK

Referencer bl.a.:
Aarhus Natur & Vej Service,
Københavns kommune,
Odense Idrætspark,
Givskud Zoo, m.fl.

MED POWER TIL 2 ARBEJDSDEGE!

- Have- og parkudstyr til de professionelle.
- Fremtidens redskaber med lithium-ion teknologi.
- Lav vægt og støj giver optimal komfort og øget arbejdsglæde.
- **Fantastisk investering!** Kæmpe besparelse i forhold til benzinredskaber.
- Professionelt forhandlernetværk står klar med service og rådgivning.

PELLENC

PELLENC markedsføres og distribueres gennem et professionelt forhandlernetværk af Texas A/S - Knullen 22 · 5260 Odense S · Tlf. 63 95 55 55

JYLLAND: Herning: Herning Skov, Have & Park, Fyrrevej 14, 7400 Herning, tlf. 97129111 Holstebro: JB Motorservice, Gartnerivej 13, 7500 Holstebro, tlf. 97421066 Kolding: Kolding Have- og Park Maskiner, Merkurvej 27C, 6000 Kolding, tlf. 75568566 Nimtofte: Midtjurs Traktortilager, Tostrupvej 50, 8581 Nimtofte, tlf. 86398488 Sønderborg: Ullkebol Plæneklipperservice, Bjørnmøsen 6, 6400 Sønderborg, tlf. 74426384 Vardø: Vardø Have & Skovmaskiner ApS, Energivej 4, 6800 Vardø, tlf. 75210940 Vejers: S.J. Teknik, Afdalen 3, 6800 Vejen, tlf. 75361125 Vejle: V.S. Skov & Have, Sjølandsgade 57, 7100 Vejle, tlf. 75838300 Viborg: Viborg Havemaskiner, Erik Gillepsvej 12, 8800 Viborg, tlf. 86613600 Åbyhøj/Århus: Elite Park og Have, Tomsagervej 14, 8230 Åbyhøj, tlf. 86106301 Ålborg SØ: Almas Ålborg, Gulevej 138, 9210 Ålborg SØ, tlf. 96330300	FVE: Odense: AP Motorcenter, Hollufgårdsvej 1, 5260 Odense S, tlf. 63955500 Svendborg: AP Motorcenter, Grønnemosevej 10, 5700 Svendborg, tlf. 62219445 SJÆLLAND: Fakse Ladeplads: Hansens Park & Marine Service, Faksevej 36C, 4654 Fakse Ladeplads, tlf. 56713473 Hundested: Grøn Teknik, Værkstedsbakken 5B, 3390 Hundested, tlf. 47980706 Nr. Alslev: Servicegården, Gyldenbjergrvej 55, 4840 Nrre Alslev, tlf. 54446144 Roskilde: Svenningsens Maskinforretning A/S, tlf. 32502902
--	--

Find en forhandler i dit postnr. på www.pellencc-tools.dk

VERDENS LANDSKABER

Nu kan man cykle gennem Berlins flaskehals

Flaschenhalspark i Berlin åbnede den 21. marts i år som en del af byens grønne nord-syd korridor og det såkaldte Schöneberger-loop. Nu kan berlinerne cykle langs de nedlagte jernbanearealer i den nye park der bl.a. forbinder Hans Ba-lus-schek Park og Natur-Park Schöneberger Südgelände.

Dermed er Flaschenhalspark

mere en forlængelse af de eksisterende parkarealer, men har fået sit særprægede navn (flaskehalsparken) fordi banegeme-erne ligger så de set oppefra ligner en omvendt flaske. Flaschenhalspark strækker sig over 5,5 ha tidligere jernbaneterræn mellem Yorck-stråse og Monumentenbrücke. Nu får lokalbefolkningen en ny smutvej, og det er meningen at forbindelsen skal

rykke nabolaget Schöneberg i det sydlige Berlin tættere på den kendte Potsdamer Platz, som nu kun vil være et kvarter til fods væk.

I den nye park vil 2,3 ha være decideret park, mens 3,4 ha i større grad vil have præg af cykelforbindelse. Cykelstien har kostet 1,5 mio. euro, hvor af de 554.000 er gået til at håndtere den forurene jord under de gamle jernbaner.

Så meget pesticid ender helt i hegnet

Man kan nu forudsige hvor meget pesticid der ender i læhegnet træer og buske når markerne sprøjtes. Og dermed også hvor brede sprøjtezonerne skal være for at undgå skader i læhegnet. Det er muligt med en matematisk model fra Århus Universitet.

Udgangspunktet er bl.a. forskning der viser at vindhastighed og sprøjte-type spiller en stor rolle for spredningen, mens temperatur og høj luftfugtighed ikke gør. Modellen tager desuden hensyn til pesticiders fysiske og kemiske egenskaber og til sprøjtes dråbestørrelser.

Sigtet med modellen er at begrænse de skader der sker når sprøjtemidlerne føres med vinden til læhegnet hvor de kan påvirke blomster og bær - og dermed fødegrundlaget for bier, fugle og andre dyr.

Modellen er omtalt i Miljøstyrelsens rapport 'Generalisering og validering af model for afdrift af pesticider til læhegn og andre marknære biotoper' på www.mst.dk.

Med trimmeren på klipperskjoldet

Efter græsklipningen skal man tit efter med trimmeren, men med den amerikanske Peco Z-Trimmer, der monteres på klipperens skjold, kan man trimme kanter mv. mens man klipper. Trimmeren, der kontrolleres fra førersædet, kræver blot at klipperen har et 12 Volt batteri. Arbejdsområdet er op til 50 cm fra plæneklipperens kant. Det er Kiba Parkmaskiner der har taget trimmeren hjem, bl.a. til Grillo-klipperne, Kibas egen import. www.kiba.dk.

Lave diger og værfter sikrer de hollandske floder

I Holland er oversvømmelser hyppige, især langs floderne. Derfor er mere end 30 'plads til floden-projekter' i støbeskeen. Et af dem, Overdiepse Polder, går ud på at lade floden brede sig og flytte de berørte bygninger op på forhøjninger - moderne 'værfter'.

Det kan lyde som et projekt med en masse vrede jordejere og ekspropriationsdebat, men det var faktisk jordejerne selv som fandt på idéen med at placere bygningerne på forhøjninger. Det område som i

fremtiden skal oversvømmes, er en aflag ø mellem floden Bergshe Mass og bifloden Oude Massje. Øen er i dag beskyttet af høje diger som marker og bygninger ligger bag.

Projektets grundtanke er at gøre floden 'bredere' ved at sænke de eksisterende diger, lade højvandet oversvømme markerne, og i stedet oprette syv større forhøjninger hvor der i alt skal genetableres ni ejendomme. En stor del af projektet er derfor også at finde et designmæssigt fælles fodslag til husene som også skal bygges fra grunden.

Markerne bag de lavere diger vil statistisk blive oversvømmet hvert 25. år, og når det sker, kan vandet brede sig så meget at vandstanden i floden bliver op til 27 cm lavere end ellers. Det vil yde en væsentlig beskyttelse til byen Den Bosch der ligger cirka 15 km længere nede ad floden, vurderer projektets bagmænd Bosch Slabbers Landscape + Urban design samt Onix architects. *It*

På Grønt Miljø Facebook-side www.facebook.com/grontmiljo har vi lagt en video op som kort præsenterer de 30 'plads til floden-projekter'.

Asfaltveje med en lavere rullemodstand

Hvis rullemodstanden på vejen er lav, kører man lettere og sparer brændstof - og udleder mindre CO₂. Men hvordan får man en sådan overflade uden at give køb på kvaliteter som friktion, jævnhed, bæreevne, dækstøj og holdbarhed?

At finde ud af det er formålet med COOEE-projektet hvor bl.a. Vejdirektoratet og NCC er med og som støttes af Det Strategiske Forskningsråd. Cirka en fjerdedel af Danmarks energiforbrug på vejtransport. Heraf går en tredjedel på at overvinde rullemodstanden.

Derfor kan selv små forbedringer have stor effekt.

Det antages at tilslaget i det øverste asfaltlag skal være ret fint (0-6 og 0-8 mm), men også at der skal arbejdes med tilslag, kornstørrelsesfordeling og bitumen. Der er foreløbig udlagt tre prøvestrækninger på Sydsjælland og Fyn med SMA-asfalt (skærvemastiks) der er udlagt med forskellige tromlemønstre. De første resultater viser at man kan reducere rullemodstanden med op til 11-12%, men det er meget afhængigt af dækket.

Terex rendegraver der snor sig rundt

Med Terex TLB 990 har Maskinhuset A/S fået en ny rendegraver på 8,4 tons hjem. Den er meget manøvreduktig med sin 4-hjulsstyring og venderadius på kun 7,3 meter over hjulene. Med sin hydraulisk udskydelige gravearm kan den grave 5,64 meter ned. Modelen erstatter 970 Elite og 980 Elite og er forbedret inden for

bl.a. transmission, hydraulik og kabine. Den 100 hk dieselmotor sikrer også lavere brændstofforbrug og højere kørehastighed. www.maskinhuset.dk.

GMR
Care for the ground

GMR maskiner byder HTF velkommen i familien

GMR maskiner A/S har pr. 1. april opkøbt HTF A/S og glæder sig til et gensidigt godt og spændende samarbejde. Alle henvendelser foregår fortsat til h.h.v. GMR maskiner A/S og HTF A/S

GMR maskiner A/S
Saturnvej 17, 8700 Horsens
Tlf: 75643611 - www.gmr.dk

HTF A/S
Virkelyst 66, 7400 Herning
Tlf: 97116466 - www.htf-as.dk

STAMA

STENSALLE

NESBO

Lige til kanten - og ikke længere...

PRODANA

Masterline Kant

- Græssorter uden udløbere
- Minimér plejen langs stier, bede og fliser
- Ideel til kirkegårde og parker

Prodana Seeds A/S
Tlf.: 6317 1600
prodana@prodana.dk
www.prodana.dk

Biodiversiteten glemmes i konkurrencen

Landskabsarkitektkonkurrencer medvirker til at nedprioritere den biologiske mangfoldighed i byerne, fastslår ny ph.d. der har fire forslag til at ændre prioriteringen

Af Lars Thorsen

„Det er ønsket at biodiversitet fremover bliver et spørgsmål som alle der beskæftiger sig med byers udvikling, tænker ind og tager stilling til i forbindelse med drift af byens grønne arealer, klimatilpasning, den sunde by og byggeri.“

Citatet er fra folkene i Habitats i forbindelse med at de havde færdiggjort Naturstyrelsens idékatalog 'Biodiversitet i Byer'. Men det er ikke alle ønsker der går i opfyldelse. Heller ikke altid i konkurrencer hvor landskabsarkitekter planlægger nye byrum og bydele og når juryer kårer vinderne.

At naturen forandrer sig over tid og rummer et rigt plante- og dyreliv fremgår ik-

ke altid i de store landskabsarkitektkonkurrencer påpeger ph.d. Martin Odsgaard. I sin afhandling 'Biodiversitetens byer - om naturbygning i dansk byplanlægning' har han analyseret tre konkurrencer fra prækvalifikation til kåring.

„Der er ellers tale om tre gode projekter. Men der er alligevel i høj grad tale om at landskabet som sceneri er det primære formål, mens landskabet som økosystem er det sekundære. I det tilfælde naturen bliver nævnt, er det i forlængelse af dette landskabssyn, hvor naturen i høj grad bliver set som et æstetisk fænomen til gavn for attraktiv bosætning,“ fastslår Odsgaard.

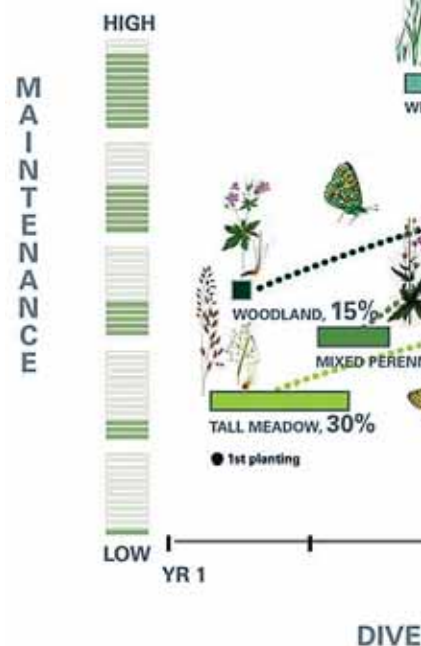
Han understreger at det er en fejl når folk ofte sætter lighedstegn mellem grønne områder og biodiversitet. Et ny-anlagt areal med græs, lidt buske og et par træer giver ikke et særligt varieret dyreliv.

De tre konkurrencer

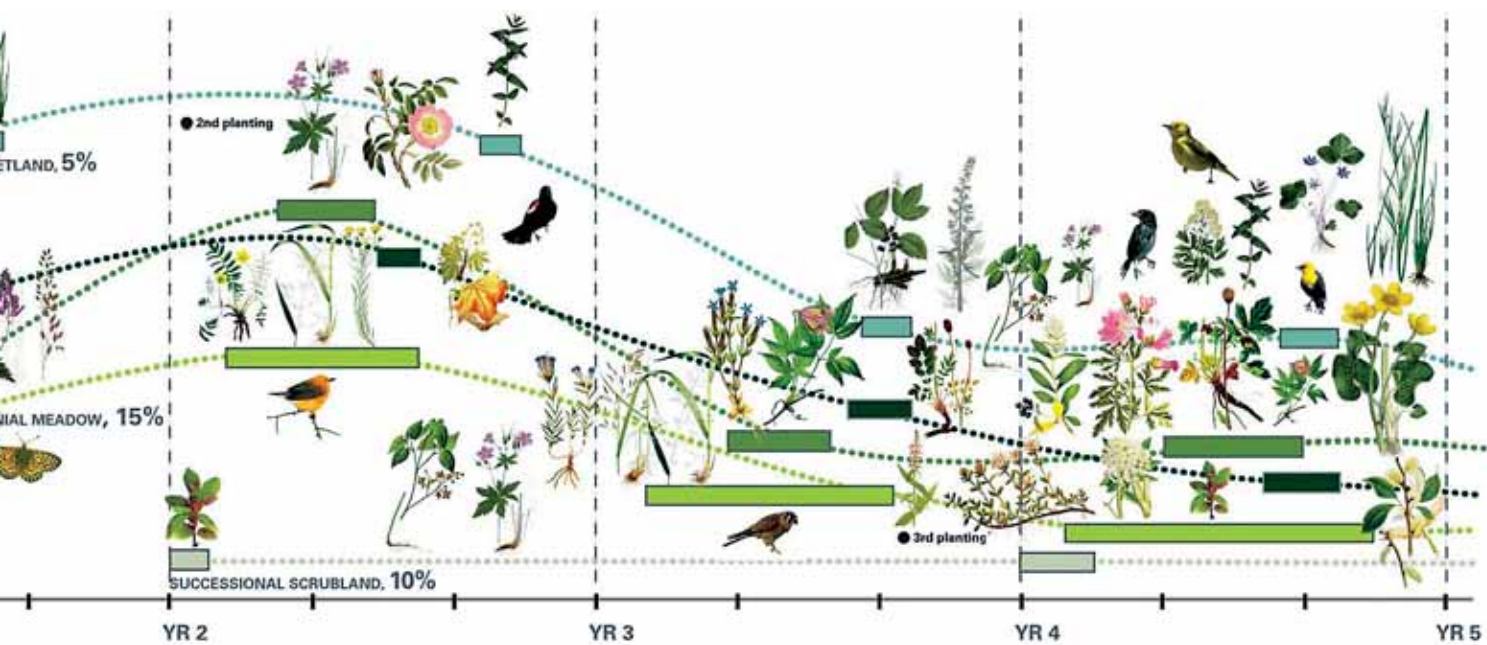
I 2011 blev initiativet 'Fremtidernes forstæder' sat i gang med Realdania som primus motor. Det dækker over seks arkitektkonkurrencer der skal forholde sig til byfortætning og bæredygtighed. Nogle af dem har endvidere arbejdet med grønne friarealer og i nogle tilfælde med naturen som konkurrenceparameter.

Det er to af disse konkurren-

▲ Tidsperspektivet ignoreres ofte i landskabsarkitektkonkurrencer. Illustration herunder viser sammenhængen mellem tid, biodiversitet og udgifterne til vedligeholdelse i High Line-projektet i New York. Her er en tidligere højbane blevet forvandlet til grøn oase og er i dag en meget populær park. Foto: High Line competition, 2004 ©James Corner Field Operations (project lead) and Diller Scofidio + Renfro Illustration: James Corner Field Operations.

Højbanen The High Line i New York er så populær i dag at den forventede besparelse på den meget naturnære drift ikke er blevet så billig endda. Den er alligevel et godt eksempel på hvordan man kan give plads til biodiversitet i eksisterende bymiljøer. Læs mere på www.thehighline.org. Foto: Iwan Baan.

SUCCESSION IN TIME [STABILIZED MAINTENANCE / ENHANCED BIODIVERSITY]

cer Martin Odsgaard har udvalgt. Den ene er om Aalborg Øst der drejede sig om et nyt byudviklingsområde til tusindvis af boliger og viste en helt ny måde at afgrænse sig mod landskabet på. Den anden konkurrence er om Vejle Søndermarken. Den handlede om at genoplive en forsømt og træet forstad i et ellers naturskønt område.

Den tredje konkurrence var om Kokkedal og drejede sig om problemer med afledning af regnvand omkring parceller nær Usserød. Som de andre to konkurrencer var den støttet af Realdania.

Men selv om bæredygtighed og natur er i fokus i 'Fremtidens forstæder', og selv om at de tre konkrete områder har store naturpotentialer, bliver funktion og form prioriteret langt højere end biodiversitet og naturkvalitet.

„Hele vejen igennem har alle den 'grønne hat' på, men der er sjældent reflekteret over biodiversiteten, og i sidste ende er det de pragmatiske hensyn der vinder. I Aalborg og Vejle har jeg oplevelsen af at man blander landskab og biodiversitet sammen. De tror at hvis man arbejder med landskabelig byudvikling, arbejder man automatisk også med en højere naturkvalitet,“ siger Martin Odsgaard.

„På den anden side har Kokkedal-konkurrencen både i konkurrenceprogrammet og i de indkomne forslag hele ti-

den refleksioner med om hvordan et givent tiltag vil gavne biodiversiteten. Men paradoksalt nok bliver der ikke kvitteret for det i dommerkendelserne. Det bliver simpelthen ikke kommenteret, og så er det jo heller ikke dér hvor konkurrenceteamene tænker: Her skal vi satse fremover,“ forklarer Martin Odsgaard.

Og selv om alle konkurrencerne havde naturen som sit udgangspunkt, var der ingen af de tre steder en erkendelse af at en fattig natur var igangsætter for konkurrencen. „Før det bliver det, forudsiger jeg at vi kommer til at se langt efter nytænkning af forstæder med højere biodiversitet,“ lyder det fra forskeren der netop har forsvaret sin afhandling.

Alles ansvar

Alle parter - både udbyderne af arkitektkonkurrencerne, tegnestuerne og dommerne - har ifølge Martin Odsgaard et ansvar for at tillægge naturen en selvstændig værdi i forbindelse med byplanlægningen. Det mener han ikke har været tilfældet i de tre undersøgte konkurrencer.

„Når en forstad skal lanceres som en ny vision for en bæredygtig bystrategi, virker det påfaldende at det er det mest pragmatiske konkurrenceforslag der vinder. Ved gentagne afgørelser som denne risikerer man at de fremtidige konkurrence teams ikke vil lægge en særlig vægt på naturudvikling,

idet værdisætningen af naturen ikke benyttes som et proaktivt element i bybygningen, men som et passivt bagtæppe for attraktiv bosætning. Selv om vi ikke har med jura at gøre, men med arkitektkonkurrencer, mener jeg det er væsentligt at overveje hvilken præcedens dommerkomiteer kan skabe. Det gælder især større byinitiativer som Fremtidens Forstæder,“ påpeger Martin Odsgaard og understreger at især dommerne bør lægge sig mere i selen. „De er i høj grad de gatekeepers der kan sikre at de smukke billeder af natur der fremgår af konkurrenceforslaget, rent faktisk også bliver til natur.“

Blandt de indkomne forslag fra tegnestuerne var det desuden et gennemgående træk at de landskabsøkologiske argumenter ikke bliver fremsat for sig selv, men skulle legitimere argumenter for arkitektur og funktioner i byrummet.

For at forbedre biodiversitetens chancer i fremtidige konkurrencer og byudviklingsprojekter har Martin Odsgaard derfor i sin ph.d. fremsat fire indsatsfelter for den landskabsarkitektoniske praksis.

Fortolket for restriktivt

I to af de tre konkurrenceprogrammer var der også indarbejdet en for restriktiv tolkning af planloven. Den begrænsede tegnestuernes frihed til at tænke i nye baner.

„Den kommunale forvalt-

ning bør vove pelsen lidt mere. De har jo et vist manøvrerum i forhold til forvaltningen af naturbeskyttelsesloven og planloven, men hvis konkurrencedeltagerne ikke kender til det - gennem konkurrenceprogrammet eller teamsamensætningen - kan det naturligvis være svært at manøvrere i de lovbestemte arealudpegninger. Og hvis f.eks. kommuneplans- og naturfredningsudpegninger fremstår som egentlige bindinger i konkurrenceprogrammer, er det i høj grad misvisende da kommunen har vide beføjelser bl.a. gennem forvaltning af naturbeskyttelseslovens §3 og planlovens kommune- og lokalplaner. Denne type af skæv vejledning af konkurrencedeltagerne er særligt udtalt i Ålborg og Kokkedal hvor udpegningerne benævnes som bindinger for projektforslagene,“ fortæller Martin Odsgaard.

Han påpeger at der ikke nødvendigvis er brug for lovændringer. Det er såmænd nok at runde et cirkulære der siger at man har fleksibilitet i loven til at anlægge en nettovurdering af hvorvidt det nye projekt samlet set gavner naturen frem for at stirre sig blind på zoneopdelinger og §3-områdernes urørlighed.

„På den måde kan man måske, ganske kontroversielt, nedlægge et §3-område og oprette større områder som på sigt også kan opnå fredning. Nogen vil sige at jeg dermed

bare vil lempe loven, men jeg ser det faktisk som en stramning, for den påståede effekt på biodiversiteten skal jo dokumenteres langt mere på denne måde.“

Bonus for fredning

Det kræver dog at et af ph.d.'ens fire indsatsfelter for landskabsarkitektkonkurrencerne - tidsperspektivet - inddrages i konkurrencen, og det sker ikke nu.

„Der bliver simpelthen ikke kigget på hvordan naturen udvikler sig. Man arbejder med plan, diagram og snit, ikke med tid. Man er den klassiske arkitekt der forlader et færdigt projekt i stedet for at indtænke de forandringer der kommer til at ske i området over tid.“

Derfor foreslår han at der eksempelvis kan indarbejdes en bonusordning i konkurrencen som bliver udløst hvis et område af byudviklingsprojektet opnår §3-fredninger inden for en vis årrække. Det vil for alvor tvinge konkurrencedeltagerne til at inddrage landskabsøkologien, altså sam-

Mange landskabsarkitekter sætter lighedstegn mellem landskab og biodiversitet, men mange byparker er lige så øde som produktionsmarker på landet. Og en bøgeskov, som den ved Kalø på fotografiet, kan være så fattig på muligheder for et rigt dyre- og planteliv at det har været nødvendigt at sætte fuglekasser op. Foto: Martin Odsgaard.

4 FORSLAG TIL EN NY LANDSKABSARKITEKTONISK PRAKSIS

Der skal forandringer til hvis biodiversiteten skal blive en reelt parameter i fremtidens landskabsarkitektkonkurrencer. Her er de fire indsatsfelter fra Martin Odsgaards ph.d.:

1. Saglig dokumentation. Det skal kunne dokumenteres eller idet mindste sandsynliggøres at biodiversiteten kommer i møde i projektet. Det skal ikke bare påstås. Det er særlig vigtigt inden for landskabsøkologien, idet lægdommerne ikke kan vurdere sandhedsværdien i det faglige indhold. Fagdommerne kan heller ikke lave en faglig vurdering hvis det ligger uden for deres videnfelt.

2. Tilknyt fagkompetencer. I arkitektkonkurrencer hvor der er områder med særligt biodiversitetspotentiale, skal der tilknyttes økologisk sagkundskab til konkurrenceteamsene. Disse teams bliver ofte fastsat med eksperter inden for proces, billedkunst, aktivitet, sociologi mv., og her bør landskabsøkologien også finde sin plads.

3. Husk at natur forandrer sig. Inden for alle de undersøgte konkurrenceprojekter er der anvendt en traditionel formidling: plan, snit og perspektivcollager og tilhørende beskrivelser. Af hensyn til ønsket om større biodiversitet er det nødvendigt at inddrage en tidsdimension. Tiden bør indgå som en planlagt udvikling i driften af et givent område og den deraf følgende udvikling i biodiversiteten.

4. Naturen bør være et udgangspunkt. Naturinteresser i almindelighed og biodiversitet i særdeleshed bør være et bærende motiv for konkurrencen. Ellers kan man ikke forvente et tilstrækkeligt højt niveau.

menhængen mellem landskabsstrukturer og det dyre- og planteliv der findes her.

Dyr, statisk pleje

Når et byudviklingsprojekt står 'færdigt', skal det vedligeholdes, men det bør ifølge Martin Odsgaard ske på en langt mindre statisk måde end tilfældet er de fleste steder nu. Der er gode eksempler udenlands.

„I parken Filborna i Helsingborg går landskabsarkitekten og gartnere rundt sammen en gang om året og bliver enige om hvad der har forandret sig siden sidst, og hvilken vej naturen går. Måske er nogle træer begyndt at dominere for meget, måske har en art overtaget i et hjørne. Og måske skal den have lov til det. Træer har det med at vokse, og nye arter vandrer ind, så hvis man bare bevidstløst kæmper for at fastholde et givent udtryk, kan det blive dyrere at vedligeholde. I en udbudssituation er det lettere at beskrive helt statisk hvordan området skal se ud, men det er besværligt og fordyrende hvis man prøver at fastholde en tilstand som øko-

systemet er på vej væk fra. Derfor bør der være en fleksibilitet i vedligeholdelsen hvor både landskabsarkitekt og gartner trækker på hinandens faglige styrker og sammen finder ud af hvor naturen gerne vil hen og så hjælpe den,“ siger Martin Odsgaard.

Han understreger at hans ph.d. ikke er et sortseer-indlæg, og at han ser mere natur i byudviklingen nu end for bare ti år siden. „Der er masser af gode taktik i de tre konkurrencer, og med kun få justeringer i forvaltningen af planlovgivningen og naturbeskyttelsesloven kan vi komme ambitionen om mere biodiversitet i byerne nærmere.“

I hvert fald så længe alle i det mindste gør sig klart at naturen ikke kun er statist i byplanlægningen. □

KILDE

Martin Odgaard (2014): Biodiversitet i byer. Om naturbygning i dansk byplanlægning. Ph.d.-afhandling, Arkitektskolen Aarhus.

NATURSTYRELSENS VEJLEDNING
Du kan få konkrete idéer til at give biodiversiteten en plads i byudviklingen i Naturstyrelsens 'Biodiversitet i byer' på naturstyrelsen.dk eller på www.facebook.dk/grontmiljo.

Avants avancerede løvsuger på 900 l

Den nye Avant-løvsuger er nem at tømme, let at transportere og har stor sugeevne, lyder det fra Avant Danmark. Den danskproducerede løvsuger rummer 900 liter og har en toparm der holder sugeslangen svævende over jorden så blomster og nyklippede hække ikke ødelægges. Turbinen kvaser materialet så det kan tømmes direkte ud fra maskinens beholder til kompostbun-

ken. Ingen tunge våde sække her. Løvsugeren kan monteres på maskiner ned til Avant 200-størrelse, dva. 620 kg og 20 hk. www.avant.dk.

Erosionsreglerne er blevet lempet

Den såkaldte 'alpe-regel' om jorderosion er lempet. EU-reglen drejer sig om marker der er truet af erosion, og i det flade Danmark har hidtil cirka 1000 ha landbrugsjord været omfattet af reglen. Nu er det kun knapt 250 ha, nemlig de områder hvor erosionsproblemet ifølge fødevareminister Dan Jørgensen er reelt.

Før ændringen gjaldt reglen alle skråninger over 12 grader. Kriteriet er nu at jorden hældes over 12 grader, og at jor-

den samtidig er særlig erosionssårbar på grund af f.eks. jordtypen. Det mindste areal der kan udpeges er desuden øget fra 2000 til 5000 m².

I de udpegede områder er der dyrkningsbegrænsninger. Efter høst må man ikke pløje, men godt stubharve. Pløjning må vente, nu til 15. februar hvor det før var 1. marts. Trods lempelsen er organisationen Landbrug & Fødevarer kritisk og mener at erosionsregler bør forbeholdes bjerglande.

Maskinen består af en lille selvkørende kompressor med lufttank og jordspyd. Med et tryk på 11 bar udløses et tryk nede i jorden. Den løfter sig og den hårde jord krakelerer.

MTM jordtrykluffer

LØSNER KOMPAKT JORD MED TRYKLUF

H.G. ENEMARK A/S

Baldersbæksvej 40, 2635 Ishøj

Tlf. 4396 6677

www.hg-enemark.dk

e-mail: hge@hg-enemark.dk

Faldsand®

Dansands populære Faldsand® er specialudviklet til at imødekomme kravene til "den sikre legeplads". Sandet er fri for ler og andre urenheder, og virker endvidere stødabsorberende ved fald. Sandet er testet af Teknologisk Institut.

Ring og få et uforpligtende tilbud eller se mere på www.dansand.dk

Øst:

Sten & Grus Prøvestenen A/S
B-Vej 8
2300 København S
Tlf. 3296 3032

Rgs 90 A/S
Sundkrogsgade 23
2100 København
Tlf. 3927 9009

Vest:

Dansand A/S
Lervejdal 8B, Addit
8740 Brædstrup
Tlf. 8682 5811

Pikstenene dæmper tagskæggets opsprøjt

Uden tagrender kan den rigtige belægning være med til at skåne facaderne

Et almindeligt stråtag har ikke tagrender, så regnen drypper direkte ned på jorden langs hele tagskægget. Det giver en masse opsprøjt der kan fugte den nederste del af facaden - ofte med bindingsværk - og svine det til med jord.

Ifølge Center for Bygningsbevaring kan problemet begrænses med en pikstenskant der også æstetisk og kulturhistorisk er velbegrunderet. Pikstenskanten gør opsprøjtet mere skråt og spredt så mindre vand rammer væggen. Opsprøjtet er samtidig renere. Piksten er her mindre linseformede sten der sættes på kant. Når fugerne ikke er fyldt helt op, dannes en tandet overflade med skrå flader der skaber det skrå opsprøjt.

Pikstensbelægningerne er bl.a. kendt fra vestkystens gamle klitgårde. Råmaterialet er de strandsten man havde for hånden. Typisk flade, afrundede linseformede sten fra 5 til 15 cm på den længste led, typisk omkring 10 cm. Stenene blev sat på kant, så man med de relativt dybe fuger og en tæt forkiling kunne give belægningen en pæn styrke.

I Center for Bygningsbevarings vejledning beskrives råmaterialet til pikstenskanten som knytnevæstore, runde strandsten. De sættes på kant vinkelret ud fra væggen med et fald på 20 promille. Det er vigtigt at undgå pytter der skaber mere opsprøjt. Kanten skal have en bredde der svarer til stråtagets udhæng, typisk 50-60 cm.

I vejledningen beskrives også hvordan man skal udføre pikstensbelægning med bundsikrings- og bærelag, fugefyldning og piksten der har en vis

Pigstensbelægning under tagskægget. Foto: Søren Vadstrup.

flad side opad. Det er dog krav som er rettet mod pikstensbelægning til gang og belastning, forklarer arkitekt Søren Vadstrup der har skrevet vejledningen.

Inde langs væggen er der normalt ikke brug for bærelag og bundsikringslag. Afrettingsgruset er nok hvis der ikke er muld nedenunder. I de gamle strandgårde blev stenene sat direkte i sandet. Hvis opsprøjtet skal begrænses, skal fugerne heller ikke fyldes op med fugegrus. Pigstenenes skrå sider skal eksponeres så regndråberne rammer dem. Stenenes forkiling og fugegrus i bunden må i stedet holde stenene fast. Og når det er et skråt opsprøjt der er hensigten, skal stenene heller ikke have en flad side opad. sh

KILDE
Søren Vadstrup 82012): Lægning af pigstenskanten. Center for Bygningsbevaring i Raadvad. Anvisninger til bygningsbevaring.

'Umistelig' kirkegård kan ikke nedlægges ifølge ny lov

Nu kan en kirkegård ikke nedlægges af stiftet før stiftet har hentet udtalelse fra et sagkyndigt udvalg om kirkegårde. Og hvis udvalget erklærer kirkegården 'umistelig', kan den ikke nedlægges.

Det siger 'Bekendtgørelse af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde' som 29. marts kom i en ny udgave. Her er indført de regler Folketinget kort før vedtog i den midlertidige 'Lov om ændring af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og lov om folkekirkens økonomi.' En lov som Dansk Folkeparti stemte imod.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår at 'umistelige kirkegårde' skal vurderes med udgangspunkt i FN's verdensarvskonvention, så antallet må som udgangspunkt antages at være meget lavt.

I den nye lov er også reglerne om registre-

ring af bevaringsværdige gravminder lavet om. Man kan nu afregistrere gravminder og dermed reducere antallet af registrerede gravminder. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår bl.a. at hvis en type gravminde findes på flere kirkegårde i provstiet, kan man nøjes med at registrere ét.

Der er desuden den ændring at afgørelsen om registreringen af gravminder nu i sidste ende skal påklages til biskoppen, ikke til kirkeministeriet.

Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde sætter de overordnede lovrammer for driften af kirkebygninger og kirkegårde. Loven blev senest ændret i 2009. sh

Bekendtgørelse af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde. Kirkeministeriet 29. marts 2014. Lov om ændring af lov om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og lov om folkekirkens økonomi. 25. marts 2014.

Giant styres med både hånd og fod

Giants minilæssere får nu et nyt styringssystem, Pro-inch, der er udviklet af Tobroco, producenten af Giant. Systemet kombinerer gashåndtag og fodspeeder. Gashåndtaget bruges til at øge motoromdrejningerne og dermed også hydraulikflowet til redskabet. Fodspeederen skifter derved funktion til kørepedal der bestemmer kørehastigheden. Den danske importør, Brdr. Holst Sørensen kalder systemet meget velegnet til hydraulisk drevne redskaber som koste og klippere. www.bhsribe.dk.

Overdrevet i haven var ikke beskyttet

Naturbeskyttelseslovens §3 beskytter små naturarealer. Det gælder dog ikke altid hvis de er en del af en privat have, viser en ny afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet.

Sagen omhandlede et beskyttet overdrev som bredte sig 100 m² ind i en privat have. Nyborg Kommune havde registreret de 100 m² som beskyttet på grund af de overdrevsarter der voksede der - selv om arealet blev klippet som plæne. Ejendommens ejer klagede fordi han derfor ikke måtte etablere et nedslivningsanlæg.

Vejledningen om naturbeskyttelsesloven siger at eksisterende havearealer ikke er omfattet af den generelle beskyttelsesordning (søer undtaget),

men det er beskyttede arealer der går ind i en have. Nævnet konstaterer desuden at arterne i haven faktisk er overdrevs- og engarter.

Kravet om at beskytte biologiske overdrev kom imidlertid først med i naturbeskyttelseslovens §3 i 2004. Og da arealet havde haft havekarakter før fandt nævnet ikke at arealet var omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Luftfotos fra 2002 viser en klar grænse mellem en havepræget plæne og overdrevsvegetation på den anden side af skellet. Denne klipning var angiveligt indledt i 1992. Klagenævnet ophævede derfor kommunens afgørelse. (Sag 132,19.12.2013, www.nmkn.dk).

Overdrev kan også findes i haver, men skal ikke nødvendigvis beskyttes.

Billigst i længden!

- uanset om du skal i dybden eller højden...

Hos Scantruck har vi taget højde for det hele, her får du markedets bedste maskiner, et unikt servicekoncept og optimal tryghed.

scantruck

Katkjærvej 5, DK-7800 Skive · Kærup Parkvej 12, DK-4100 Ringsted
info@scantruck.dk, www.scantruck.dk, Tlf. +45 96 147 147

KOMATSU MANITOU ATLAS mustang Melløsvej KOBELCO brugsværk

Diplomuddannelse i parkvirksomhed

Fleksibel efteruddannelse til ledende medarbejdere

Tag hele uddannelsen eller enkeltmoduler i det tempo der passer dig. Du bliver bedre i stand til at

- varetage ledelsesopgaver ved anlæg og drift af grønne områder
- formidle information til medarbejdere og samarbejdspartnere
- planlægge og rådgive om anlæg og drift af grønne områder

og du får styrket og udbygget dit faglige netværk.

Kurser i efteråret 2014

Opgavestyring ved anlæg og drift

Startmodul om projektstyring og økonomistyring

Afgangskursus

Afslutning på et komplet forløb af moduler

Kursusstart

8. september

20. august

Kursusindhold, tilmeldingsfrister og deltagerbetaling: **Se www.ign.ku.dk/parkdiplom**

Yderligere oplysninger: Lektor og studieleder Karsten Kring, kk@ign.ku.dk, 35331778 / 23456718

INSTITUT FOR GEOVIDENSKAB OG NATURFORVALTNING
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Præriens gule maskiner

Vermeer er et velkendt mærke inden for bl.a. flishuggere og rodfræsere der kommer fra et hollandsk immigrantmiljø midt ude i den amerikanske prærie

I den amerikanske præriestat Iowa ligger Pella med 10.000 indbyggere. Og med en fabrik med over 3000 ansatte hvis produkter er velkendte blandt danske grønne fagfolk. Det er nemlig Vermeer der bl.a. er kendt for sine flishuggere, rodfræsere og træspader.

Vermeer lyder hollandsk og skal udtales med hollandsk V, altså som F. Pella er en hollandsk immigrantby der hæger om sit ophav. Byens slogan er 'A touch of Holland' og på cityofpella.com florerer hollandske navne. Her oplyses man også om den årlige tulipanfestival Tulip Time. Man kan læse at 96,3% af befolkningen er 'white Caucasian' og at kriminaliteten er i bund. 0 mord og 5 biltyverier i 2010.

Vermeer er oprettet i 1948 af Gary Vermeer (1918-2009) hvor han udviklede den rundballepresser som er blevet almindelig i landbruget. Vermeer blev en producent af

landbrugsmaskiner i landbrugsstaten Iowa. Allerede i 1950'erne fik Gary dog et speciale i først stubfræsere, siden i flishuggere, kædegravere, stenskrærmaskiner, neddele-re, no-dig-maskiner og små redskabsbærere. De sælges verden over mens landbrugsmaskinerne kun sælges i USA. Det meste produceres på flere fabrikker i Pella, men der produceres dog også i nabostaten South Dakota og i Kina.

Familiefirmaet

Vermeer er et familiefirma. Ikke på børsen, ingen aktionærer, diskretion om økonomi og indtjening. Og som hele området har virksomheden en religiøs ånd. Ingen alkohol til firmafester. Til gengæld er der 30 kirker i den ret lille by.

Administrerende direktør har siden 1989 været Garys datter Mary Andringa, mens sønnen Robert L. Vermeer er bestyrelsesformand. Deres

børn indtager i dag også lederstillinger i firmaet. Mary Andringa har været formand for brancheorganisationen National Association of Manufacturers og er nu med i præsident Obamas eksportråd.

Så Mary er ingen fru-hvem-som-helst. Alligevel var hun sidste år på besøg hos den - trods alt - mindre danske Vermeer-forhandler, Vermeer Danmark i Greve. „Det er del af ledelsens princip at tage rundt og besøge forhandlerne rundt om. Og hun var skam helt nede på jorden. Der er også altid åbent for besøg hos dem,“ fortæller Bent Tangemann, ejer og administrerende direktør i Vermeer Danmark.

Det danske Vermeer

Vermeer kom første gang til Danmark da Stig Helslev Rasmussen og Henrik Ravn fik en stubfræser hjem i 1965. Stig Helslev Rasmussen oprettede siden Nordisk Vermeer i Farum

hvor Bent Tangemann blev ansat. Tangemann blev senere direktør i S&H Teknik der forhandlede Vermeer, og fra 2011 overtog han forretningen der blev døbt om til Vermeer Danmark.

Det er i øjeblikket ikke et stort lager af nye maskiner man ser i Greve. Vermeer Danmark er forhandler og bestiller løbende hjem fra Vermeers europæiske hovedkvarter der naturligvis ligger i Holland - i Goes nede i sydvest. Derimod kan man se mange brugte maskiner. Selv en tilsyneladende ret slidt og skrammet flishugger inde i hjørnet skal sættes i stand og sælges igen til en mindre krævende kunde.

„Vermeers maskiner er af meget høj kvalitet. Vi har normalt mulighed for at tilbyde indbytning af brugte maskiner i forbindelse med køb af nye maskine hvorfor vi til tider også har en stor del brugte maskiner. De tilbydes normalt med 3 måneders garanti,“ fortæller Tangemann.

Teten lige fra starten

Hele tiden at være først og udvikle nyt er grunden til at Vermeers produkter har fået en så stor markedsandel, forklarer Tangemann. Når det gælder rodfræsere, har Vermeer mellem 60 og 70% af verdensmarkedet vurderer han.

„De har haft teten lige fra starten. Maskinerne har en utrolig god holdbarhed og et unikt tandsystem. Man sætter et godt forhandlernet i højsædet og holder servicen helt i top,“ fortæller Tangemann.

Det er produktchef Mads Lauritsen enig i, men tilføjer at lave priser på reservedele er med til at gøre Vermeer til et velanskrevet mærke.

Vermeer tilpasser maskinerne til forskellige behov. Det er man simpelthen nødt til, bl.a. fordi kravene skifter fra land til land. F.eks er EU's krav til undervogn og bremser på de trailermonterede redskaber helt anderledes end i USA. Det

En ny BC 160 flishugger venter i gården på sin kommende ejer. Vermeer anbefaler den til bl.a. gartnere og andre træservice-entreprenører. Skivehuggeren, der er den midste i Vermeer-programmet, kan flise materiale op til 16 cm i diameter.

Gamle maskiner tages ofte i bytte, og sættes i stand til en anden kunde med mindre krav. Selv den tilsyneladende ret brugte flishugger venter på sit andet liv.

Bent Tangemann ved en ny BC230 flishugger, en skivehugger i mellemklassen som tager op til 23 cm store stammer. Med 270 grader drejekrans kan maskinen let svinges rundt. Kubota dieselmotoren på 66 hk giver et kraftigt indtræk, selv til hele træer. Den trailermonterede flishugger vejer lige under 2000 kg.

Herunder en lille og en mellemstor rodfræser. Den mellemstore og let brugte SC60TX har et skærehjul på 59 cm i diameter og 40 vendbare tænder (billedet). Maskinen drives af en 60 hk Caterpillar dieselmotor. Bælterne kan udskydes hydraulisk, så man kan vælge mellem en meget stabil eller meget smal maskine. Den lille model er SC292 på 500 kg og med 27 hk.

spiller også en rolle at en trailer i EU kun må have en totalvægt på 3,5 tons. I USA er grænsen hele 12 tons.

Skal være transportabelt

For Vermeer er det afgørende af grejet er så let at flytte som muligt. Derfor er alle flishuggere trailermodeller der let kan hægtes efter personbiler. Og derfor er alle rodfræsere selvkørende og beregnet til at blive transporteret på trailer. Vermeer har ikke traktormonterede modeller eller rodfræseraggegater til at sætte som en redskabsbærer. „Teknisk set er det også en dårlig løsning. Det daldrer alt for meget,“ siger Tangemann.

Maskinerne findes i mange størrelser. Den største flishugger, model BC 2100, er en tromlehugger der kan tage en stamme på 55 cm i diameter. De store modeller er tromlehuggere hvor knivene er fældet ind i en tromle. De mindre maskiner er skivehuggere hvor knivene sidder mere frit. Men hvad skal man vælge?

„Ja, tager man flishuggere, der kommer det an på størrelsen af det man skal flise. Og hvor meget man skal bruge maskinen, og hvilken type flis man forventer,“ forklarer Mads Lauritsen.

Når det gælder rodfræsere kan alle maskiner i princippet tage alle rodstørrelser, så man vælger model efter de forhold man arbejder under, især hvor let det er at komme til. Den mindste vejer 500 kg og har benzinmotor. Den største model vejer 1900 kg og har dieselmotor. Nogle er på hjul, andre på bælter. I alle tilfælde er det dog smalle maskiner. På bælted modellerne kan bælterne skydes ud så man kan få den nødvendige stabilitet.

Sikkerhed frem for alt

Sikkerhed og arbejdsmiljø er centralt for så farlige maskiner som flishuggere og rodfræsere. Vermeers flishuggere udmærker sig med en rød safetybar der går hele vejen rundt om indmadningstragten. Bare man let berører safety-baren, stopper valsen. Og hvis man ved et uheld falder ind i tragten, er der så langt op til valsen at man ikke kan blive fanget af den. Kravene til sikker-

hed og arbejdsmiljø stiger hele tiden, både på grund af krav fra EU og Arbejdstilsynet og på grund af fabrikken selv. Det amerikanske retssystem med dens mange erstatningssager er med til at sætte barren højt.

Produktudviklingen sker løbende inden for sikkerhed, støj, emissioner og effektivitet, men flishuggerens grundprincip ændres der ikke afgørende ved, oplyser Tangemann.

For flishuggere har Vermeer dog med sin nye 'chipdrum' lanceret et alternativ til slagler. En chipdrum er en særlig kraftig tromlehuggerenhed der kan omdanne en neddel til en flishugger. Man kan udskifte de to enheder med hinanden afhængig af det materiale der skal flises eller neddeles. Ved rent træ er produktionen meget højere med den nye Chipdrum.

Styret underboring

Ude i gården står der et par ældre, rustne kædegrave. De har før været en stor artikel for Vermeer. „Men nu er de lidt på vej ud,“ siger Tangemann. „Problemet med kæde-

Maskiner til underboring har næsten erstattet kædegraverne. Her er en maskine til reparation.

Frank Halkier (til højre) fra De 3 Skovtrolede ser nærmere på arbejdstøjet sammen med Niels Holm der er butiksansvarlig.

graveerne er at de er meget voldsomme når de kører. De kan let ødelægge kabler og rør. Men nogle steder er det ikke noget problem, f.eks. når man graver jordvarmeanlæg ned, og vi har stadig kædegrave i flere størrelser.“

I dag foretrækkes ellers andre metoder når man skal nedgrave rør og kabler. Hvor der er god plads ude på landet bruges ofte specialplove. I byen bruges mest styret underboring. I værkstedet er en underboringsmaskine ved at blive sat i stand. Den ser godt brugt ud. Vermeer er også førende inden for styret underboring, meddeler den amerikanske hjemmeside.

Den slidte karabin

Som forhandler kan Tangemann godt forhandle andre produkter som Vermeer ikke selv fremstiller. Igennem de sidste par år har Vermeer Danmark udvidet deres butik i Greve med udstyr til arborister, bl.a. tøj fra Pfanner, hjelme fra Petzel og Kask samt karabiner og reb fra Sherrilltree og Freeworker. „Det er en god

pendent til det vi ellers leverer,“ understreger Tangemann der bare gerne vil have bedre plads til butikken.

Mens Grønt Miljø er på besøg den 31. marts, kommer Frank Halkier fra De 3 Skovtrolede forbi. Han klager over et uventet slid i en karabin. „Så meget at udstyret kan blive kasseret til DM i klatring,“ siger han. DM finder sted 9.-10. maj i Roskilde. Niels Holm der passer butikken, lover at gå videre med problemet til leverandøren. „Det er bl.a. sådan at vi udvikler os. Samarbejdet med træklattrerne betyder meget,“ forklarer han.

Vi smiler da

Vermeer Danmark sælger omkring 30 flishuggere om året. Måske i alt 150 maskiner om året. Sammen med service og butik giver det arbejde til 12 medarbejdere, heraf 3 på den jyske afdeling i Tørring.

Er det en god forretning, spørger Grønt Miljø. „Det er et godt sted at være. Vi smiler,“ siger Bent Tangemann. „I den forstand er det i hvert fald en god forretning.“ sh

Skal til at dæmpe kunstgræsbanens støj

Når en græs- eller grusbane bliver til en kunstgræsbane, bliver den brugt mere, og så kan naboerne blive generet af støjen. Og så kan ejeren være nødt til at finde ud af om man skal gøre noget ved det, viser en ny afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet.

I et kommunalt idrætsanlæg blev en af tre baner omdannet til kunstgræsbane i 2008/09. Naboer klagede til kommunen som efter en orienterende støjmåling ikke mente at der var 'væsentlige støjgener' og derfor ikke ville gribe ind.

Naboerne gik til Natur- og Miljøklagenævnet der i sin afgørelsen konstaterer at der er sket en betydelig udvidelse i anvendelsen af anlægget idet det nu bruges dagligt året

rundt kl. 8 til 22 på hverdage og fra 8 til 18 i weekender. Desuden viser luftfotos at kunstgræsbanen er rykket lidt nærmere naboerne end den græsbane den erstattede.

Desuden henviser nævnet til at kommunens støjmåling under idrætsudøvelse viste et støjniveau betydeligt over Miljøstyrelsens vejledende grænseværdier for virksomhedsstøj. Selv om man ikke helt kan sammenligne, så finder nævnet at kommunen burde have vurderet om man kunne dæmpe støjen, f.eks. ved at tidsbegrænse banens brug eller opsætte støjværn. Nævnet op hævede derfor kommunens afgørelse og hjemviste sagen til ny behandling. (Sag 127, 19.12.2013, www.nmkn.dk).

Plant træer & buske hele sommeren

SITAS har i mange år haft succes med at sælge træer og buske i sommerhalvåret. Vores kunder er tilfredse med at se og udvælge når der er friskt løv og god vækst.

2.000 store træer og buske står klar på depotpladsen hvor de er blevet forberedt og dyrket til plantning - også efter løvspring.

Besøg SITAS og lad din kunde selv vælge sit træ eller sin busk.

SITAS Træplanteskole · 44 65 05 65
Skovvej 56 · 2750 Ballerup · sitas.dk

Grøn efteruddannelse
Tørstig efter viden • www.rts.dk

Scan QR-koden og læs om vores uddannelser og AMU-kurser

Roskilde Tekniske Skole • Vilvorde • Køgevej 131 • 4000 Roskilde

ECOstyle

Produkter med omtanke til erhvervsmæssig brug

Ultima ProFF

Ukrudtsbekæmpelse

Læs altid etiketten inden brug.

- Bekæmper bredbladet ukrudt og græsukrudt
- 2 behandlinger pr. år – afskærmet sprøjtning
- Ingen afstandskrav til træer, hække og beplantning med vedplanter
- Ingen afstandskrav til vandmiljøer

PROfessional
line

www.ecostyle.dk - Tlf: 70 22 70 67

Vejledning om anvendelse af Shared Space. Af Rambøll Danmark A/S og vejregelgruppen Byernes Trafikarealer. Vejdirektoratet 2013. 14 s. vejregler.lovportaler.dk.

- Vejledning om shared space-begrebet og hvordan det kan anvendes og udformes i Danmark. Shared Space betyder at blande de forskellige trafikgrupper på samme areal. Der er anbefalinger til ved hvilke trafikmængder og hastigheder at shared space kan anbefales samt hvordan shared space bør skiltes. Der er også anbefalinger til hvordan shared space-områder bør udformes, bl.a. i forhold til bredder, belægningsvalg, inventar mv.

Turismeudvikling i yderområder - kystferiebyer.

Naturstyrelsen 2014. 26 s. www.naturstyrelsen.dk.

- Planlægning for kystturisme i praksis. Med udgangspunkt i Varde og Guldborgsund Kommuner lægges op til at den enkelte kommune laver en udviklingsstrategi for hvordan attraktioner og faciliteter kan underbygge hinanden. Det kan være små greb der skal til for at få flere turister til at sætte kursen mod danske kystbyer for at spise, overnatte og holde ferie.

Planlægning og provinsbyer. Af Peter Moltesen og Lars Fjendbo Møller 2013. Naturstyrelsen og Dansk Arkitektur Center 2013. 90 s. dac.dk.

- Om byernes udviklingsvilkår og handlemuligheder. Den fysiske planlægning kan ikke alene løse byernes udfordringer, men den kan bidrage til at skabe de bedst mulige rammer. Bosætning, erhvervsudvikling, bymidten og stedbundne ressourcer er elementer i planlægningen som kan skabe vækst, beskæftigelse og øget livskvalitet.

Foto gengivet fra bogen

De moderne eksklusive haver

15 haver udtrykker velstand og prestige i inspirerende tysk bog

Af Ole Fournais

I vores del af Europa ser man tydeligt to dominerende havetrends der begge hylder enkelheden. Den ene er direkte minimalistisk design med enkel belægning, få planter eventuelt i krukker og et forsøg på at skabe mindst mulig pleje (= arbejde) i haven. Den anden havetrend forener sit enkle design med harmoniske plantevalg, gerne tilsat planter fra eksotiske egne og skal helst udstråle eksklusivitet.

I 'Eksklusive Gärten' fokuserer Wim Pauwels tydeligt på den sidstnævnte trend - og gør det med meget stor overbevisning. Og lad det være slået fast: Den vil meget nemt kunne sælge projekter både til private kunder, virksomheder og organisationer. Enhver anlægsgartner, havekonsulent eller landskabsarkitekt kan bruge særdeles mange dele af bogens smukke og harmoniske projekter, enten i deres helhed eller ved at plukke elementer fra forskellige projekter.

Ved hjælp af de 15 projekter fører bogen os gennem en kavalgade af overbevisende anlæg som på alle måder skaber inspiration og opfordrer til kopiering. Halvdelen af projekterne består i virkeligheden af flere enkelthaver som i sig selv vil kunne bruges ved kundeBesøg og til vejledning.

Vi oplever mange forskellige

typer, f.eks en have med landlig charme med glans, en skovhave fuld af kontraster, en have med respekt for det autentiske, en arkitektonisk og skulpturel have og haver der både er tidstypiske og tidløse. Hver beskrives med korte letlæste tekster og en stribe velvalgte og illustrative billeder. De fleste viste planter omtales med navn, og belægningsmaterialerne forklares.

Tilsammen giver tekster og billeder et rigtig godt indtryk af hele projektet idet man ikke blot oplever haven fra forskellige vinkler, men også sammenhængen mellem hus og have.

Billederne forklarer også hvordan husets beboere lever med haven - det giver en række spændende afsnit. På den måde er bogen ikke et opslagsværk med planter eller belægnings, men en kavalgade af spændende og lidt utra-

ditionelle haveanlæg. Derved bliver bogen meget brugervenlig, ikke bare for anlægsgartneren og havearkitekten, men i lige så høj grad for kunderne som via bogens smagfulde billeder kan skabe sin egen drømmehave.

'Eksklusive Gärten' er udgivet på tysk på det tyske forlag Callwey. Når man kender lidt til forlaget, forventer man ikke beskrivelser af små kolonihaver eller traditionelle rækkehuse. Denne bog rummer - lige som andre udgivelser fra Callwey - eksklusive projekter for den kræsne kunde og alle i anseelig størrelse i smukke og harmoniske omgivelser. Tilsammen udstråler projekterne velstand og prestige. □

Wim Pauwels: Eksklusive Gärten. Callwey Verlag 2012. 224 sider. www.callwey.de.

ANMELDER. Ole Fournais er cand.mag og tidligere faglærer på Jordbrugets Uddannelsescenter.

Foto gengivet fra bogen

Forarbejder til Fingerplanen 1947. Af Byplanhistorisk Udvalg. Byplanhistorisk Skrift nr. 72. Dansk Byplanlaboratorium 2014. 250 kr. byplanlab.dk.

• Præsentation af fire notater som var en vigtig del af forarbejdet til den oprindelige Fingerplan. Notaterne som nyligt er dukket op, blev udarbejdet af Poul Lyager 1944-1949 som var ansat i Københavns Kommune. Notaterne omhandler trafikforholdene i hovedstadsområdet i krigens sidste år og overvejelser om hvordan den fremtidige byplanlægning skulle udformes.

Fra kvangård til humlekule. Meddelelser fra Havehistorisk Selskab nr. 43, 2013. 80 s. www.havehistoriskselskab.dk.

• Selskabets årbog har i sin 2013-udgave fire artikler. Pernille Thomsen, Christine Waage Rasmusen og Ole Kim Hansen skriver om genskabelsen af Brede Allé i Fredensborg Slotshave. Jens Hændeliowitz skriver 1800-tallets gartner og haveinspektør Rudolph Rothe. Liv Oustrup og Jonas Erik Johansen skriver om fornyelse af Fælledparken i København, mens Lene Hoffmann skriver om Hellerup Strandpark.

Life Holmegaards Mose. Af Torben Hviid (red.). Naturstyrelsen 2013. 16 s. www.naturstyrelsen.dk.

• Holmegaard Mose er den største højmose i Østdanmark. Den er privatejet, men Naturstyrelsen er plejemyndighed. I 2010-2013 har Naturstyrelsen stået for et EU-støttet LIFE-projekt hvor en stor del af den tilgroede moseflade er ryddet, og vandstanden er hævet.

Pathways for non-native species in Denmark. Af Corrie Lynne Madsen m.fl. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, KU, 2014. 132 s. ign.ku.dk.

• Oversigt og analyse af introduktionsveje for de væsentligste ikke-hjemmehørende arter i Danmark samt vurdering af deres aktuelle og mulige skadelighed som invasive arter. Næsten halvdelen af de ikke-hjemmehørende plante- og dyrearter er indført med vilje, men kun få blive invasive.

Hybride boformer - undersøgelse af den funktionsblandede bygning. Af Lene Wiell Nordberg. Ph.d.-afhandling. Institut for Planlægning, Kunstakademiets Arkitekt-skole 2014. www.karch.dk.

• Kritik af princippet om at zoneopdele byen i boliger, industriområder mv. Et princip fra industrialiseringen og ikke så nødvendigt mere. Det opfordres til at lade sig inspirere af den historiske byarkitektur hvor bolig og erhverv integreres, også ned i den enkelte bygning. Denne 'funktionsblanding' kan bl.a. begrænse trafikken og skabe større kulturel og social udveksling.

Katalog over typegodkendte bump. Af Vejregelsekretariatet og vejregelgruppen om Byernes trafikarealer. Vejdirektoratet 2013. 56 s. vejregler.lovportaler.dk.

• Revideret oversigt over typegodkendte bump samt generelle funktionskrav. Der findes nu har cirkelbump, modificerede cirkelbump, modificerede sinusbump, kuppelformede bump, trapezformede bump, kombibump, pudebump og pukkelbump samt præfabrikerede og midlertidige bump. Nærmere beskrivelse findes i 'Håndbog om fartdæmpere' i serien om vejregler for Byernes trafikarealer.

Tværfiler i åbent land. 120 s. Vejdirektoratet 2013. vejregler.lovportaler.dk.

• Vejreglen om tværfiler er opdateret og giver større frihed for vejmyndigheden til at vælge tværprofil afhængig af trafiksikkerhed, fremkommelighed og økonomi. En del af vejreglen for 'Udformning af veje og stier i åbent land'.

Stigas grønne have

Foråret nærmer sig, det spirer og gror. Det er ved at være tid til at se på havens redskaber. Så uanset om du vil have en plæneklipper eller en rider du sidder på, så kan STIGA hjælpe dig.

Nyhed

Tornado 1066 H

Stigas nye, kompakte havetraktor med sideudkast og Multiclip har B&S motor, 66 cm klippebredde, hydrostatisk transmission og så er den let at opbevare.

7.996,-

Multiclip Pro 50 S Svane

Professionel, alvibreret plæneklipper med Stigas økologiske Multiclip system, lydsvag 160 cc Honda motor, aluminiumshjul med kuglelejer, 48 cm klippebredde og galvaniseret stålskjold.

4.796,-

Fås også som skubbemodell
Multiclip Pro 50, 5.195,-

Combi 48 SQ

Selvkørende plæneklipper med 4 klippesystemer i samme maskine: Multiclip, opsamling, side- og bagudkast. Den har Stigas egen motor, Stiga ST 45 på 140 cc, en klippebredde på 46 cm, central klippehøjdejustering, 60 liter opsamlers samt store baghjul, så den er let at manøvrere.

2.396,-

4 klippesystemer

Villa 520

Stigas manøvreedygtige rider er ekstrem lydsvag og med den ergonomiske førerposition sammen med knækstyringen og det frontmonterede klippeaggregat er det en fornøjelse at klippe græs. Derudover har den B&S Powerbuilt motor, 90 cm klippebredde, elektrisk højdejustering samt hydrostatisk fremdrift.

18.396,-

inkl. 90 C agg.

Lydsvag

Se mere på stiga.dk
Priserne er ekskl. moms

STIGA

Plænegræsfrø med stærke rødder

- til alle formål
- til den professionelle bruger

Top kvalitet
Professionel rådgivning og service
Hurtig levering - prøv os her:

Holstebro: 97 42 05 33
Slagelse: 58 57 14 70
Produktchef plæne: 40 45 97 04
ole.sams.falkenberg@dsv-froe.dk

træ FÆLDNING
træ BESKÆRING
træ PLANTNING
rod FRÆSNING

Sengeløsevej 9
2630 Taastrup
Tlf. 43 71 02 18
Fax 43 52 01 09
www.henrikraavn.dk

Henrik Ravn Træpleje ApS
„ham med træerne“
Grundlagt 1964

KAPITEL 4 LANDMÅLING

Kortet – historisk og konstruktiv
GPS-teknologien har ændret måden at måle på. Et kort er nu mere end blot et billede af et område. Det er et digitalt kort, der indeholder meget mere end blot et billede. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område.

GPS på anlægsplassen
GPS-teknologien har ændret måden at måle på. Et kort er nu mere end blot et billede af et område. Det er et digitalt kort, der indeholder meget mere end blot et billede. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område.

Maskinstyringsystemer med satellitteknologi
Maskinstyring med moderne kommunikationsteknologi lever i skyggeren af maskinstyring og registrering. I dag er maskinstyring et vigtigt element i mange maskiner. Det er et vigtigt element i mange maskiner. Det er et vigtigt element i mange maskiner.

Brug af konstruktiv
Et kort er nu mere end blot et billede af et område. Det er et digitalt kort, der indeholder meget mere end blot et billede. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område. Det er et kort, der kan bruges til meget mere end blot at se et område.

Skiltearbejde falder bort
Skiltearbejde falder bort. Det er et vigtigt element i mange maskiner. Det er et vigtigt element i mange maskiner. Det er et vigtigt element i mange maskiner.

Opslag fra det detaljerede og fine kapitel om landmåling der også omfatter afsætning.

Norsk lærebog om grå anlægsgartneri

Lærebogen er illustrativ og inspirerende, men har også problemer med indgangsvinkler, vægning og dækning

Lærebøger til anlægsgartneri er sjældne i Danmark hvor vi mest ser printede kompendier eller løsark der skifter fra skole til skole. Norge har en helt anden tradition der er understreget med den nye 'Anleggsteknikk for anleggsgartner' for det grå anlægsgartneri. Så den er interessant at se nærmere på.

Lærebøgers svage side er at de hurtigt forældes. Til gengæld kan man få de faglige emner bedre og bredere belyst. Det gør den norske bog et et godt forsøg på, ikke mindst takket være de mange gode illustrationer, men der er også problemer med indgangsvinkler, vægning og dækning. Et problem der bl.a. kan skyldes at der er 12 forfattere der skriver hver deres eget.

Man kan f.eks. tage alt det der under ét kan beskrives som geometri (belægningsbredder, højder, kurver, hældninger mv.). I den norske bog findes det i kapitlet 'Universell utformning' hvis indgangsvinkel er hensyn til handicappede. Disse hensyn skal selvfølgelig

lig med, men indgangsvinklen betyder at man ikke kommer rundt om hele geometrien. Geometrien bør dækkes helt med universel udformning som en integreret del.

'Universell utformning' er et tidsaktuelt tema. Dem har bogen flere af. Et andet er 'Lokal overvassdisponering, LOD' - på dansk lokal afledning af regnvand. Relevant, men det omfatter ikke al afvanding og afløb. Det samme kan man sige om de to kapitler om legepladser og standarder for legepladsudstyr. De er relevante nok, men andre anlægstyper beskrives ikke. Tidsaktuelle temaer er en diskutabel måde at strukturere en lærebog efter. Indgangsvinklen og dækningen bør være bredere.

Kapitlet 'Hagekunsthistorie' fortsætter traditionen med at indlede lærebøger med den klassiske baggrund. Tore Edvard Bergaust gør det for så vidt glimrende, men vægten er på designet, og historien slutter længe før vor egen tid. Skal der overhovedet historie med i en anlægsgartnerlære-

bog, må ambitionen være et få gartnerivinklen mere frem, føre historien frem til i dag og gøre den mere konstruktiv. F.eks. ved at typisere stilarterne som grundlag for anlæg af en ny have eller park.

Når der bruges så mange sider på havekunsthistorie, legepladser og lokal afledning af regnvand, kan det undre hvor hurtigt centrale emner som lægning af sten og fliser overstås. Beskedne 10 sider i kapitlet 'Grusdekke og faste dekke' hvor også asfalt er med. Et udmærket kapitel, men uden den detaljering man må forvente i en lærebog om det grå anlægsgartneri.

I kapitlerne om maskiner og landmåling har man ramt en mere overbevisende detaljering - og den er ret høj. Kapitlet om landmåling viser flot den metoderigdom vi har af både gamle og nye gps-baserede hjælpemidler. Sammenlignes med den danske lærebog 'Befæstelser' fra 2002, er det markant hvor stor den tekniske udvikling har været - og hvor kvikt lærebøger ældes.

Også i kapitlerne med materialeegenskaber og geoteknik får vi et forholdsvis detaljeret beskrivelse, men her er det norske udgangspunkt af og til en begrænsning for danske læsere. F.eks. er klinker og stabilgrus ikke omtalt.

Forfatterne er ikke præsenteret nærmere, og der er ingen kildelister hvis man vil søge mere viden eller kontrollere indholdet. Man må tro på hvad der står. Det er en svag-
hed der begrænser bogens anvendelse, i hvert fald hvis den skal bruges som mere end en lærebog - hvilket udgiveren ellers forestiller sig den kan.

Og så kan vi glæde os over at dansk og norsk skriftsprog er så tæt som næsten tænkes kan. Der er bare lige den mindre hage at nogle kapitler er på det mere anderledes nynorske der blev konstrueret som skriftsprog i 1800-tallet efter især vestnorske dialekter. Nynorsk er trængt, men beskyttes, bl.a. ved at lærebøger delvist skal være på nynorsk.

'Anleggsteknik for anlægsgartnere' dækker kun en del af faget, men der er andre lærebøger der dækker andre dele - herunder driftsforhold - og måske også supplerer de svagere dele af 'Anleggsteknik for anlægsgartnere'. Muligvis det også kan forklare indholdets vægtning.

Til de øvrige bøger hører 'Idrethanlegg - drift og vedlikehold' (herunder græs), 'Økonomi og ledelse i natur- og miljøfag', 'Bygg og anlegg', 'Steinfag' og 'Vei- og anleggsfaget', alle fra samme forlag. Fagets grønne side behandles bl.a. i 'Planter til hager og grøntanlegg' og 'Bruk og stell av planter i grøntanlegg' fra Tun Forlag. Samlet set har man i Norge et godt boggrundlag, også fordi man efter hvert kapitel finder sammen-
drag, spørgsmål og opgaver. På dansk skal vi ikke vente os noget tilsvarende, men vi kan låne inspiration fra de norske bøger og ellers håbe på nye digitale løsninger. sh

Arvid Ekle, Kristian Holo, Torgeir Kotteng, Øyvind Vestre m.fl.: Anleggsteknik for anlægsgartnere. Byggenæringens Forlag 2013. 312 s. 560 Nkr. www.bnf.as.

Fartdæmpere. Eksempelsamling. Vejkryds i byer. Eksempelsamling. Projekteringsvejledning for vej-anlæg i byområder. Alle af vejregelgruppen Byernes trafikarealer. Vejdirektoratet 2013. Henh. 86 s., 52 s. og 76 s. vejregler.lovportaler.dk

• De tre publikationer har hidtil alene været vejledninger på internettet, men er nu udgivet som vejregelhåndbøger. I forbindelse med udgivelsen er der gennemført en faglig og redaktionel opdatering så indholdet er i overensstemmelse med gældende regler.

Projektering af veje og stier i åbent land. Eksempelsamling. Af vejregelgruppen Veje og stier i åbent land. Vejdirektoratet 2014. 116 s.

• Beskrivelse af væsentlige typer af ombygninger, bl.a. indsnævring af kørearealer, etablering af sikkerhedszoner, ombygning til 2-1 vej, rumleriller, udvidelse til flere spor, strækingsanalyse af en landevej mv. Vejreglen er en del af vejreglen for 'Udformning af veje og stier i åbent land'.

Effektiv planlægning af skærme mod trafikstøj. Af Jørgen Kragh, Gilles Pigasse, Jakob Fryd, Hans Bendtsen. Vejdirektoratet 2013. 31 s. vejregler.lovportaler.dk.

• Retningslinjer for hvornår man kan regne med at en støjskærm vil virke effektivt og hvornår man ikke kan. Et af projektets mål var at udvikle nyt værktøj til støjbekæmpelse. Resultatet blev en 'støj-vier' der hjælper med at overskue hvad der sker når man ændrer en støjskærms højde og længde.

RAPID EURO
med
LIPCO
stennedlægningsfræser

Basismaskinen er fuldhdraulisk med el-tilkobling

ENEMARK MASKINER

H.G. ENEMARK A/S
Baldersbæksvej 40, 2635 Ishøj
Tlf. 4396 6677. hge@hg-enemark.dk
www.hg-enemark.dk

DU KØBER SELVFLØGELIG DEN ORIGINALE 75 LITERS VANDINGSDOSE

SikkerVand®
(Treegator®)

DIREKTE HOS DEN DANSKE IMPORTØR!

VOGT DIG FOR EFTERLIGNINGER

KONTAKT OS:
48 17 31 26

BIRK HOLM

Grundformen er fast, men motivet - her fra 2013 - skifter år for år, også jubilæumscirklen i midten. Den indre plantning er 48 m², mens den ydre ring er 1 meter bred og 22 meter lang. Foto: Norrköping Kommun.

En verden af kaktus i Carl Johans park

Kaktushaven er hvert år siden 1926 anlagt i Carl Johans park i Norrköping. Et nyt design hvert år, men altid i den samme grundform og med en midtercirkel der markerer en jubilerende lokal virksomhed eller organisation og dens logo. I 2013 var det kunstmuseet der fyldte 100 år.

Anlægget, der ligger lige ved stationen, er en turistattraktion og en tradition med rod i de blomstergrupper med sukkulenter der før var almindelige indslag i byparken der oprindeligt skyldes en privat samling. En kaptajn tog planterne hjem til sin kammerat Anders Carlsson. Da Carlssons kone syntes det blev for meget, forærede parret i 1910 alle planterne til kommunen.

Stadsgartneren skaffede selv flere, og fra 1926 blev de plantet ud i Carl Johans park. Siden 1980 har et meterhøjt jernstakit omgivet plantningen for at hindre slid og impulstyverier.

Planterne er i drivhus om vinteren, plantes ud i maj, indvies i juni og pilles ned først i oktober før frosten kommer. Der er 8.000-10.000 kaktus. Hertil kommer en del større agaver, citrusræer og oliventræer samt en bund af husløg der kan overvinde ude. Midtercirklen gøres færdig i drivhuset, fragtes til parken med lastbil og løftes af med krav. Nogle af planterne er nye, for der tages stiklinger hvert år. Andre planter kan være over 100 år gamle.

Det er et stort arbejde. Når

der skal plantes ud, er tre anlægsgartnere i gang i fire uger. Om efteråret kræver det lige så meget arbejdskraft når planterne skal ind, børstes af og plantes om. Om sommeren skal der fjernes ukrudt, mos og husløg i blomst. I alt omkring 1700 arbejdstimer om året.

Bag designet står et teamwork af kommunens tekniske kontor og entreprenøren PEAB med landskabsarkitekt Maja Pålsson som ansvarlig. For planterne står kommunen med sine ti drivhuse på Syften ledet af Anneli Öhrman. sh

KILDER

Isabella Malmnäs (2014): Taggigt kulturarv lockar många. Utemiljö 2/2014. norrkoping.se. sv.wikipedia.org.

Nye robuste Hondaklippere

Anlægsgartnere bruger også små plæneklippere - hvis de er robuste nok. Honda har til formålet præsenteret tre nye HRG536-modeller, alle 53 cm brede og med Hondas GCV 160 motor. Modellerne har opsamler og man kan - som noget nyt - lukke udkasterhullet så man får bioklip. Der er to knive i to højder, så græsset findeles ekstra godt. Plæneklipperne har mekanisk variabel hastighed, kevlarforstærket drivrem, justerbart styr mv. og man kan tilvælge elstart og knivkobling. www.tima.dk.

Faste fuger med i en koksgrå farve

Dansand lancerer sin faste flisefuge Danfast i en mørk koksgrå farve, ikke mindst til terrasser. Nyheden hedder Danfast Antracit. Danfast består af kvartssand, cement og specielle bindere. Blandingen fejes ned i fugerne og hæder bag efter når det fugtes op. Fugen hindrer ukrudt og tåler fejning, men er samtidig vandgennemtrængelig og har samtidig en vis elasticitet så den kan tåle frost og mindre bevægelser i underlaget. Danfast Antracit leveres i 20 kg sække. www.dansand.dk.

Skrappere regler for pesticidesalg til private haveejere

Ufortyndede sprøjtemidler skal ikke mere stå frit fremme i butikkerne for private købere. Hvis man vil købe midlerne, skal man spørge personalet som samtidig skal kunne rådgive om midlet. De nye regler fra Miljøministeriet skal træde i kraft i november 2015. Når der skal gå 1½ år, er det for at give butikkerne tid til at indrette sig og uddanne personalet.

Ni midler til privathavemarkedet skal samtidig helt fjernes fra butikkerne senest 1. juni 2014, og allerede 1. september er det forbudt at bruge og opbevare midlerne. De ni midler er til at bekæmpe ukrudt i græs, herunder Dicotex, Herbatop Super, Herbavæk Plæne-

rens, Bonus Plænerens, Tanaco Plænerens, Garden Plænerens, CurEra Plænerens, Toxan Plænerens og Herbipur Plænerens Plus. Der er frygt for at de kan skade børns helbred.

Flere andre midler forbydes med senere frister, også midler til professionel brug. Her følges de vanlige regler hvor salget skal være stoppet senest 6 måneder efter forbuddet mens brugerne får op til et år før de skal stoppe med at bruge og opbevare midlerne. Tjek midlernes status på middeldatabasen.dk.

Regelændringerne er led i regeringens sprøjtemiddelstrategi 2013-2015 (se Grønt Miljø 10/2012 s. 35). sh

Venieri løfter 10 tons 450 cm op

Den italienske læsser Venieri 13.63 introduceres nu med forlænget løftearm der er opbygget som parallellogram. Maskinen der er på 15 tons, kan dermed løfte 450 cm op med 10 tons i skovlen, mens tiplasten i lige stilling er 6,6 tons. Et hydraulikflow på 175 l/min sikrer hurtig arbejds gang, også ved lave omdrejninger. Perkinsmotoren med 177 hk giver sammen med Bosch Rexroth hydrostaten god trækraft og lavt brændstofforbrug, meddeler den danske importør Brdr. Holst Sørensen. Venierilæsserne findes i størrelser fra 5,5 til 18 ton. www.bhsribe.dk.

Fliseløfteren tager flere fliser i ét hug

Tromp Easylift hedder den sækkevognagtige fliseløfter som JMS Maskinservice importerer fra Holland. Den er beregnet til at optage, flytte og lægge fliser, især fortovs- og havefliser. Foran sidder der gribere der klemmer fast om flisen. Derefter vipper man vognen der kører stabilt på sine tvillingehjul. Der kan ligge flere fliser oven på hinanden, og de lægges ned én ad gangen. Fliserne kan lægges præcist, eventuelt ved hjælp af et fladjern i fugen. JMS foretager gerne ændringer. En graver har f.eks. fået lavet en anordning så man kan tage fliser op der ligger dybt i jorden. www.jms-maskinservice.dk.

Hvorsomhelst

Safefleet Lite App'en til iPhone og Android giver mobil adgang til Flådestyring i lommeformat. Brugere får relevant information om den enkelte enhed i flåden med visning på kort eller liste over fx køretid, arbejdstid og stop-tid.

Flådestyring på smartphone er et nyttigt supplement til det internet-baserede Safefleet og rummer nogle af de samme funktioner.

STØRRE SIKKERHED

På telefonen kan man blandt andet sætte en Geofence alarm op for den enkelte enhed. Alarmen er en slags usynlig afgrænsning på kortet hvor systemet sender en besked til brugeren hvis enheden bevæger sig udenfor afgrænsningen. På den måde kan tyverier opdages i tide og brugeren undgår at skulle bruge ressourcer på forsikrings selskab og myndigheder.

Kontakt os og hør mere om SAFEFLEET® på tlf.: 69 91 12 42

safetrack.dk

safetrack
Location is everything

PRØV EN PROFESSIONEL GRASSHOPPER og oplev markedets flotteste klipperesultat!

- også når græsset er vådt, alt for langt og farten er høj

- ✓ Lave driftsomkostninger
- ✓ Lang levetid
- ✓ Priser fra kr. 52.300,- excl. moms

HAFOG HENRIK A.®
Go' service

Lyngager 5-11,
2605 Brøndby
Tlf. 4396 6611
www.hafog.dk

Vi og vore forhandlere
er klar med gode
tilbud og topservice..!

Det gode ry giver flest nye kunder

Et godt ry er guld værd for små og mellemstore virksomheder, for mund-til-øre-metoden skaffer langt de fleste nye kunder. Det viser en ny medlemsundersøgelse Håndværksrådet har gennemført.

Sociale medier, dealsites og annoncering i fagblade skaffer kun relativt få kunder. Til gengæld er virksomhedens hjemmeside, anbefalinger fra tidligere kunder og sågar den nye lov om skiltning på byggepladser med til at skaffe nye kunder. Det vurderer virksomhederne selv i undersøgelsen der bygger på svar fra 786 små og mellemstore virksomheder.

"Undersøgelsen understreger at et godt ry er en virksomheds stærkeste aktiv over for kunderne. Samtidig er det bemærkelsesværdigt og meget positivt at kravet om skiltning på byggepladser ender med at skaffe virksomhederne nye kunder, selv om målet med loven var at forebygge sort arbejde," siger cheføkonom Jacob Thiel der står for undersøgelsen. www.hvr.dk.

Guide til en lettere sagsbehandling

På den nye hjemmeside www.bygogmiljo.dk får borgere og virksomheder nu hjælp til at finde oplysninger og indsende ansøgninger i bygge- og miljøsager. Man logger på med nemID. Bag selvbetjeningsløsningen står Kombit der er kommunernes it-fællesskab.

Byg og Miljø omfatter alle typer af byggesager og syv typer af miljøsager. Sigtet er at bidrage til bedre, hurtigere og mere ensartet sagsbehandling i kommunerne. Løsningen er en del af den Fælleskommunale Digitaliseringsstrategi. De fleste kommuner er allerede tilsluttet med både bygge- og miljødelen, mens enkelte endnu kun har byggedelen med. Læs mere på bygogmiljo.dk og www.kombit.dk eller se en oplysningsvideo på <http://vimeo.com/85134171>.

Bymilen adresserer de forandringer, klimaforandringerne medfører, den håndterer komplekse rumlige forhold, og den er blevet et populært offentligt rum på en helt usandsynlig grund.

Stig L. Andersson fik C.F. Hansen-medalje

Landskabsarkitekt modtog Akademiraadets fineste anerkendelse

Landskabsarkitekt Stig Lenart Andersson fik den 27. marts Akademiraadets C.F. Hansen-medalje der er den højeste udmærkelse Akademiraadet kan give en arkitekt.

"Fra første færd har Anderssons arbejder haft et enestående særpræg. Og fra første færd har der både været et stærkt kunstnerisk udtryk, en usædvanlig integration af viden fra mange vidensområder, og en interesse for de komplekse sammenhænge arkitekturen indgår i," forklarer Akademiraadet.

Andersson har arbejdet med byens naturelementer, bl.a. som et middel til at håndtere regnvandsproblemer, forklarer Akademiraadet videre. Hertil kommer en særlig poetisk og humoristisk tone der udfordrer konventioner og helt elementært skaber glæde i hverdagen. Akademiraadet peger navnlig på Bymilen ved SEB

Bank på Kalvebod Brygge i København.

"Bymilen adresserer de forandringer klimaforandringerne medfører, den håndterer komplekse rumlige forhold, og den er blevet et populært offentligt rum på en helt usandsynlig grund," skriver rådet der også fremhæver Elefanthuset i Zoologisk Have og vandhaven SKY/Under Krystallen ved Nykredits hovedsæde, også på Kalvebod Brygge.

'Akademiraadet' er med sine 6 arkitekter og 6 billedkunstnere en del af 'Det Kongelige Akademi for de Skønne Kunster'. Det samme er 'Akademiet' med 30 arkitekter (herunder samme Andersson og 4 andre landskabsarkitekter) og 30 billedkunstnere. En del af konstruktionen er også 'Kunstner-samfundet' hvor cirka 1350 arkitekter og billedkunstnere er medlemmer.

Formålet med det hele er at

fremme kunsten og rådgive staten i kunstneriske spørgsmål inden for arkitektur, billedkunst og tilgrænsende kunstarter. Virksomheden udøves gennem Akademiraadet eller gennem de personer rådet udpeger til bestyrelser, repræsentantskaber, udvalg mv.

Desuden uddeler Akademiraadet medaljer til arkitekter og billedkunstnere der ifølge rådet står som faglige forbilleder. Hertil hører C.F. Hansen-medaljen og den tilsvarende Thorvaldsen-medalje til billedhuggere. Tre landskabsarkitekter har før fået C.F. Hansen-medaljen: G.N. Brandt (1945), Sven-Ingvar Andersson (1996) og Jørn Palle Schmidt (2003).

Hertil kommer nogle mindre medaljer, bl.a. N.L. Høyen-medaljen hvor arkitekter og landskabsarkitekter også kan komme i betragtning. Annemarie Lund fik den i 2001, mens Malene Hauxner fik den i 2004. sh

Licitationen til Nordjyske Medier

Danske Fagmedier som bl.a. udgiver Licitationen Byggeriets Dagblad er overtaget af Nordjyske Medier. Virksomheden drives videre i sameje med den tidligere ejer Niels Sjøberg der fortsætter som mindretalsaktionær og chefredaktør. Ny administrerende direktør for Danske Fagmedier bliver Morten Petersen der er direktør og medejer af Industri Supply som Nordjyske Medier også ejer. Ud over Licitationen omfatter Danske Fagmedier også fire andre trykte fagblade, bl.a. Mestertidende samt tilhørende netaviser og nyhedsbreve.

Støv er et overset miljøproblem

Støvproblemer er et overset og stigende arbejdsmiljøproblem, bl.a. på grund af hurtigskærende værktøjer, lyder det fra Videncenter for Arbejdsmiljø. Når problemet er overset, skyldes det bl.a. at mange først rammes af de støvrelaterede skavanker og sygdomme såsom KOL sent i deres liv. Det er ikke mindst kvartsstøv der er problematisk, og det skal også anlægsgartnere være opmærksomme på når de f.eks. skærer fliser og sten, oplyser Danske Anlægsgartners nyhedsbrev 26.3.2014. Læs mere på www.arbejdsmiljoviden.dk.

Golfsportens Miljøpris til Furesø Golfklub

Furesø Golfklub løb med Golfsportens Miljøpris som Dansk Golfunions har uddelt for første gang. Det skete på unionens årlige repræsentantskabsmøde 22. marts i Korsør. Prisen er et af flere initiativer som unionen har taget for at støtte det politiske ønske om at golfbanerne skal drives miljøvenligt.

"Klubben har på imponerende vis sat miljøarbejdet i system," lyder det fra juryen der bestod af folk fra Dansk Golfunion, Danish Greenkeeper Association, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Danmarks Idrætsforbund og Miljøstyrelsen.

Bl.a. er forbruget af pesticider minimeret, affaldssorteringen er udvidet, der er etableret bistader og fuglekasser, integreret lokal nedsivning af

regnvand og udarbejdet beplantningsplaner. Desuden har klubben lagt bane og mandskab til forskningsforsøg der fokuserer på miljøvenlig pleje. Endvidere lagde juryen vægt på at klubben altid har været meget villig til at dele ud af sine mange praktiske erfaringer.

"Vi er rigtig stolte over og glade for at modtage denne fornemme pris for vores miljøarbejde. Vi arbejder dagligt med miljøstrategier og miljøpolitik, og arbejdet tog sin begyndelse i greenkeepergården. Resultaterne af dette store arbejde ser vi især i vores baneomlægningsprojekt," fortæller Thomas Pihl, chefgreenkeeper i Furesø Golfklub, på Dansk Golfunions hjemmeside. Ud over æren fik Furesø Golfklub 75.000 kr. sh

Kontorchef Sonja Canger, Miljøstyrelsen, uddeler Golfsportens Miljøpris til Thomas Pihl fra Furesø Golfklub (tv) sammen med formand for Dansk Golfunion, Helge Adam Møller.

OKNygaard
- anlæg og drift af udearealer

STIK FINGEREN I JORDEN

Anlægs- og driftsopgaver kræver omhu. OKNygaard »stikker fingeren i jorden« og leverer ydelser, der er nøje tilpasset vores kunder.

- Landsdækkende anlægsgartner
- Lokal tilstedeværelse – 10 lokationer
- Totalløsninger – anlæg og drift af udearealer

OKNygaard a/s
T: 70 21 54 00 - info@oknygaard.dk - www.oknygaard.dk

FERRARI

LØSER ALLE
VEDLIGEHOlds-
OG ANLÆGSOPGAVER

Importer
Sønderup Maskinhandel A/S
Hjedsbækvej 464, 9541 Suldrup. Tlf. 9865 3255.
mail@fbdk.dk www.ferrarimaskiner.dk

Sønderup Maskinhandel A/S har specialiseret sig i at levere alt professionelt udstyr til den grønne sektor. Vi har et bredt program af maskiner til renholdelse, vedligehold og anlæg.

GBL er overtaget af Rambøll

GBL gruppen for by & landskabsplanlægning i Kolding er med virkning fra 1. marts blevet købt af Rambøll der i forvejen har flere landskabsarkitekter ansat. GBL blev oprindeligt grundlagt i 1962 og har i dag 13 medarbejdere. Firmaet har arbejdet meget sammen med Rambøll de senere år.

„Vi ved fra projektsamarbejdet at Rambøll og GBL komplementerer hinanden rigtig godt. Ved at blive en del af Rambøll kan vi give vore kunder de bedste integrerede og helhedsorienterede løsninger,“ meddeler arkitekt Torben Gade, partner i GBL sammen med Inge Bauer og Lillian Toftdal. GBL havde før tegnestue i Kolding. I marts flyttede alle medarbejderne til Rambølls kontor i Vejle hvor de indgår i en ny afdeling for Byudvikling og Landskab.

Torben Gade: Nu hos Rambøll.

Busse er den nye planteprofessor

Anders Busse Nielsen er fra 1. april ansat som professor i planteanvendelse på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet. Det nye professorat skal som rådgiver, forsker og underviser sætte fokus på planter på landskabsarkitekturen, lige fra de enkelte arter til den overordnede grønne struktur.

„Byvækst og fokus på folkesundhed, klimaforandringer og biodiversitet synliggør at beplantninger har mange nødvendige funktioner, både i byerne og landskabet. Det skaber nye dimensioner i brugen af planter som den nytiltrådte professor skal være med til at understøtte,“ hedder det fra instituttet.

En af Anders Busse Nielsens ambitioner er at øge bevidstheden om planternes dynamik: „Vi er blevet vant til at de grønne anlæg skal se 'færdige' ud med det samme inklusiv fuldt udvoksede planter. Men i virkeligheden får man meget mere ud af at tænke planterne som et dynamisk materiale, der har kvaliteter i alle faser af deres udvikling,“ siger han.

Anders Busse Nielsen vil desuden gerne skabe et bredere perspektiv på bynær skov, f.eks. som værktøj i byudviklingen. „Skov kan skabe struktur og rumlighed, særligt i kanten af byen som ofte har et usammenhængende præg. Det kræver samarbejde på tværs af discipliner som Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning har gode forudsætninger for at understøtte fordi vi både beskæftiger os med skov, landskabsarkitektur, planlægning og naturforvaltning.“

Anders Busse Nielsen ser også frem til at samarbejde med fagfolk i kommuner o.l. „Det har altid stået højt på min dagsorden at omsætte forskning til praksis og skabe innovation i brugen af planter. Her spiller landskabslaboratorier en vigtig rolle fordi de kombinerer forskning, undervisning og demonstration af plantedesign og driftskoncepter i fuld skala,“ fortæller Busse Nielsen.

Anders Busse Nielsen - vil bl.a. øge bevidstheden om planternes dynamik. Foto: Inger Ulrich

Sammen med forskere på Sveriges Lantbruksuniversitet har han i en årrække arbejdet med landskabslaboratorierne i Holstebro og i Alnarp ved Malmø. Lige nu er han med til at etablere nye laboratorier i Aarhus og ved Stavanger.

Anders Busse Nielsen er 37 år, landskabsarkitekt og ph.d. med fokus på design og drift af naturnære og bynære skove. Han har de seneste seks år arbejdet som forsker på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp og som leder af forskningsgruppen 'Urban Vegetation'. Før det var han ansat på Skov & Landskab med bynær skov og byens grønne områder som forskningsfelt. sh

- Timan skaber bedre arbejdsmiljø...

Tool-Trac

ToolTrac - fra redskabsbærer til minilæsser på ingen tid...

- Tool-Trac 37 til 45 hk
- 4WD / 35 km/t
- Stort udstyrsprogram
- Undgå tunge løft

Se mere på
timan.dk

VPM 3400

- Afjædret undervogn
- Lavt støjniveau - 68 dB
- Hurtig skift fra højsug til græsklipper eller til fuldt vinterudstyr

VPM-serien er med sit store udstyrsprogram anvendelig på alle fire årstider...

Nærmeste forhandler se - www.timan.dk

Første legater fra Ørum-Larsens fond

Med sin første uddeling den 6. marts er Eslagart Fonden blevet aktiv. Fonden skyldes landskabsarkitekten Asger Ørum-Larsen (1913-2011) der lod alt hvad han efterlod, indgå i fonden. Dens formål er at „yde økonomisk støtte til forskning inden for dansk og international havekultur, dvs. havekunst og havebrugshistorie.“

Uddeling fra fonden sker - uden ansøgning - hvert år i forbindelse med Asger Ørum-Larsens fødselsdag 1. februar. Ved den første uddeling fik mag.art. og ph.d. Svave Riesto, Københavns Universitet, et rejselegat på 15.000 kr. mens Havehistorisk Selskab fik 25.000 kr. Selskabet vil ifølge sin hjemmeside lade legatet indgå som et bidrag til årsskriftet 'Fra Kvangård til Humlekule' som Asger Ørum Larsen i mange år var bidragsyder til.

I fondens bestyrelse sidder landskabsarkitekterne Jane Schul og Annemarie Lund samt advokat Henrik Holmblad, partner i advokatfirmaet Moltke-Leth. Advokatfirmaets adresse er også den nye fonds: Eslagart Fonden, Amaliegade 12, 1256 København K, www.moltke-leth.dk.

Boye gav tilskud til rejser og bøger

En anden af fagets fonde, Karin og Georg Boyes Fond, har været aktiv siden 2007. På sit møde 24. februar gik to beløb på 20.000 og 40.000 kr. til studierejser til landskabsarkitektstuderende. To bogprojekter fik hver 19.500 kr. Det ene er en bog om syrener som Henrik Jessen Toft m.fl. står bag. Den anden er et suppleringsbind til 'Træer og buske i by og land' med Poul Erik Brander som ankermand.

De kan takke Georg Boye (1906-1972), professor ved Landbohøjskolens landskabsarkitektuddannelse. Fonden blev dog først oprettet efter hans kone Karin døde i 2006.

Denne fond skal man ansøge. Tilskud gives til landskabsarkitektstuderendes grupperejser, yngre landskabsarkitekters studierejser og til fagbøger. Se boyesfond.dk.

Den nye bestyrelse: Fra venstre Bjørn Ginman, Randi Lahn Andersen, Lise Thorsager, Karen Sejr, Helle Post (suppleant), Ole Mouritsen (suppleant), Bo Holm-Nielsen og Susanne Grunkin. Thomas Juel Clemmensen og Annesofie Milner er fraværende. Foto: Lillian Thomsen.

Mere opmærksomhed om landskabsarkitekturen

Og et mere landsdækkende udgangspunkt, var meldingen på DL- generalforsamling

Der skal stadig arbejdes på at skærpe opmærksomheden om landskabsarkitekturen, men der skal også holdes et særligt øje på at foreningen skal være for landskabsarkitekter i hele Danmark.

Det blev vedtaget som særlige indsatsområder i 2014 i Dansk Landskabsarkitektforening, fremgik det af foreningens generalforsamling den 28. marts på Arkitektskolen Aarhus. Til årets indsatsområder hører også at foreningen skal styrke sit faglige netværk og tilbyde et fagligt og socialt netværk for sine medlemmer.

Det var første gang i mange år at foreningens generalforsamling blev holdt i Århus. For at lokke folk til blev arrangementet indledt med et foredrag af landskabsarkitekt Jenny B. Oskuldsen om den norske tegnestue Snøhetta's projekter og filosofi. Omkring 60 tog mod tilbuddet. Foreningen har 520 medlemmer og 200 studentermedlemmer.

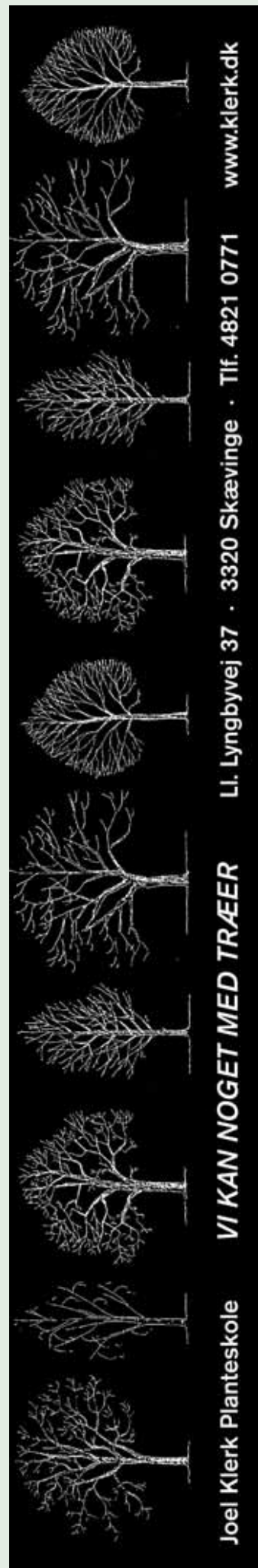
Også i året der gik er der arbejdet på at skabe større opmærksomhed om landskabsarkitekturen i offentligheden. Det er bl.a. sket ved at blande sig i regeringens friluftspolitik og arkitekturpolitik, fremgik det af formand Karen Sejrs beretning. En bog om dansk

landskabsarkitektur fra 2009-13 'Ny Agenda II' er også på vej og forventes at udkomme i år. Til 2014's arrangementer hører også DL fagdag 'Den Nye By' i Odense.

Det blev vedtaget at medlemmer i udlandet og nyuddannede på første år kan få nedsat kontingentet. Det blev ligeledes vedtaget at melde foreningen ud af Dansk Kunstnerråd. Det politiske arbejde foreningen vil satse på, kan bedre styres i eget regi, og desuden sparer man det årlige kontingent på 25.000 kr., lød argumentationen.

Foreningens økonomi er sund med en pæn egenkapital og et pænt resultat for 2013, bl.a. takket være sponsorindtægter. Det vedtagne budget for 2014 lægger dog op til et merforbrug, især til at udvikle en ny digital platform til foreningen og udvikle foreningens brand og grafiske identitet.

På sit møde efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med Karen Sejr som formand. Bestyrelsen består i øvrigt af Lise Thorsager, Bo Holm-Nielsen, Bjørn Ginman, Helle Post og Annesofie Milner samt de nyvalgte Randi Lahn Andersen, Susanne Grunkin, Thomas Juel Clemmensen og Ole Mouritsen. *sh*

VI KAN NOGET MED TRÆER

Joel Klerk Planteskole

LI. Lyngbyvej 37 · 3320 Skævinge · Tlf. 4821 0771

www.klerk.dk

3,5 ton kræver fartskriver

Politiet er begyndt at håndhæve reglen hvor afstandskriteriet dog snart øges fra 50 til 100 km

Selv mindre erhvervskøretøjer med over 3500 kg totalvægt skal have fartskrivers hvis man kører for langt fra virksomhedens hjemadresse. Det er der mange håndværksvirksomheder der ikke holder. De kører derfor ulovligt uden at de nødvendigvis ved det, meddeler Håndværksrådet.

Det har resulteret i bøder til håndværksvirksomheder i størrelsesorden 6.000 kr. Indtil efteråret 2013 var der ikke mange kendte eksempler på at reglen blev håndhævet. Derfor er loven kommet som en overraskelse. De 3500 kg totalvægt er inklusiv hængere. Det kan

Alene egenvægten af denne Variant-trailer (1.100 kg) og Mercedes'en (2.585 kg) er over grænsen for hvornår man skal bruge fartskrivers. Totalvægten for hele ekvipagen er 6.750 kg. Foto: De Forenede Trailerfabrikker.

man let komme op på, bare med en personbil og en trailer med haveredskaber.

Man kan køre op til 50 km fra virksomhedens adresse uden at fartskriversreglen gælder. EU har 15 november udvidet grænsen til 100 km, men det er nok først fra 1. marts 2015 at ændringen indføres i Danmark, oplyser Justitsministeriet til Håndværksrådet.

Trods de 100 km kan der alligevel være håndværksvirksomheder der bliver ramt af reglen. Tager man f.eks. en opgave i København, så har alle virksomheder på Sjælland en afstand på under 100 km

og skal ikke have fartskrivers. Men alle virksomheder fra f.eks. Falster og Fyn skal - hvis de vil tage samme job - bruge penge på fartskrivers som typisk koster 10-12.000 kr.

Derfor vil konkurrencen stadig hæmmes, vurderer Håndværksrådet der gerne vil hæve vægtgrænsen for hvornår man skal have fartskrivers. Den bør hæves fra 3500 kg til 7500 kg totalvægt, men dog fortsat kun hvor førerens hovedbeskæftigelse ikke er transport, og der transporteres grej som indgår i erhvervsudførelsen, f.eks. gravemaskiner og køreblader. Forslaget er muligt in-

den for den nuværende EU-forordning og kan altså besluttes i Danmark. Tyskland har i forvejen en lignende håndværkerundtagelse.

Reglerne om fartskrivers fremgår oprindeligt i en EU-forordning fra 2007 om køretid, pauser og hviletid for førere der transporterer gods. Men forordningen siger også at der skal være fartskrivers i erhvervskøretøjer med over 3500 kg totalvægt. Der er dog undtagelser, bl.a. den med afstanden fra firmaets bopæl. Det skyldes at loven er rettet mod erhvervstransport hvor gods er hovedbeskæftigelsen. sh

Anlægsgartnere kan få et uddannelseskort

Med plastikkortet bliver det lettere at få styr på sine formelle kompetencer

Fra 1. maj kan alle i anlægsgartneriet få styr på sine uddannelser takket være et elektronisk uddannelseskort med tilhørende website. Et uddannelseskort er et plastikkort i dankortstørrelse. Når man scanner kortets QR-kode med sin mobiltelefon ledes man ind på et website og får - via pinkode - adgang til oplysninger om sine uddannelsesforhold. Man kan også logge direkte på med NemID.

Det er Det faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri (Danske Anlægsgartnere og 3F) der har indført kortet med tilhørende web-site. Kortet findes i forvejen inden for byggeriet og administreres af Byggeriets Uddannelser.

Kortet vil automatisk blive opdateret med EUD og AMU-kurser. Det faglige Uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri

står inde for disse data. Kortholderen kan selv uploade CV, øvrige uddannelseskompetencer mv. Disse data står kortholderen selv inde for.

Kortet har også en mifare chip som kan bruges til f.eks. nøglekort, kantineordning, maskiner mv. Alt dette er virksomheden ansvarlig for, både at indlægge data og slette data igen når f.eks. kortindehaveren ikke længere er ansat i virksomheden.

Baggrunden for at indføre kortet er at gøre det lettere at få overblik over hvad man har af uddannelser og at dokumentere dem. Med uddannelseskortet skal man ikke lede efter hverken svendebrev, AMU- eller sikkerhedsbeviser. Det hele er samlet digitalt. Står man i ansættelsessituation kan man scanne QR koden, indtaste sin pinkode og frem-

Uddannelseskort - fiktivt eksempel.

vis dokumentationen på stedet. Eller printe dokumentationen ud på forhånd.

Kortet bestilles på www.blivanlægsgartner.dk. Det er gratis for alle skolepraktikelever og elever der har indgået en uddannelsesaftale inden for anlægsgartner, assistent, greenkeeper- og groundsman-uddannelsen. For alle overenskomstansatte anlægsgartnere, greenkeepere og groundsmen i 3F er kortet gratis fra 15. maj

2014 - 31. december 2014. Øvrige kortbestillere skal betale kostprisen på 85 kr. Det er også prisen hvis man mister kortet og skal have et nyt.

Det faglige uddannelsesudvalg for Anlægsgartneri har udarbejdet pr-materiale som kan bruges på bl.a. skoler og arbejdspladser. Desuden besøger 3F fagskolerne og informerer eleverne om kortet. Læs ellers mere om det på www.blivanlægsgartner.dk. sh

Utemiljö får nye ejere og redaktører

Utemiljö, Grønt Miljø's svenske søsterblad, har fået ny ejere og redaktører. Sophia Nottehed, Marietorp Förlag, har solgt bladet til journalisterne Lena M. Frederiksson og Florence Oppenheim der begge står som redaktører. Ansvarlig udgiver er Oppenheim der i årevis har freelancet for Utemiljö.

„Det har været en fantastisk og lærerig udfordring at tage hånd om bladet,“ skriver Nottehed i Utemiljö. „Nu er det dog tid for mig at overlade det fine tidsskrift til nye kræfter med lang og etableret erfaring.“

Sophia Nottehed der er jurist, overtog blad og redaktion i 2012 efter sin far Larseric Johanson. Det privatejede Utemiljö udgives i samarbejde med Trädgårdsanläggarna i Sverige.

Braae er blevet fast landskabsprofessor

Landskabsarkitekt Ellen Braae er udnævnt som professor i 'Landskabsarkitekturens teori og metode' ved Københavns Universitet hvor hun hidtil har været ansat i et tidsbegrænset professorat. Den 49-årige Braae varetager også rollen som studieleder på kandidatuddannelsen i landskabsarkitektur og får med det nye professorat også et overordnet ansvar for landskabsarkitektuddannelsen på Københavns Universitet.

EFTERÅR 2014

BESTIL ALLEREDE NU FORÅRET HOS VERVER EXPORT

- tulipaner
- narcisser
- hyacinter
- mange nye spændende sorter af Blomsterløg
- og fantastiske blandinger

Låt dig inspireras på
WWW.VERVEREXPORT.NL

Agent Horto ApS
Henrik Iversen

23 43 25 45
hei@horto.dk

DIN TOTALE LEVERANDØR AF PLANTER

Som total leverandør, samler vi alle planter til dine projekter og sørger for levering til den aftalte tid og på det aftalte sted. Vi sørger for logistikken og du sparer tid.

- Hæk- og læplanter
- Skovplanter
- Prydbuske
- Allé- og prydtræer
- Roser
- Bunddække

Salling Planteskole råder over et stort kølelager og kan derved forlænge plantesæsonen væsentligt.

SALLING PLANTESKOLE

Siden 1896

Salling Planteskole A/S · Lavrsensallé 5 · 7870 Roslev · Telefon +45 9757 4333
www.salling-planteskole.dk · salg@salling-planteskole.dk

Salling Planteskole driver 177 hektar og beskæftiger en lang række medarbejdere med mange års erfaring - din sikkerhed for kvalitet!

Champost[®].dk

Et bæredygtigt
jordprodukt

Undgå ukrudt...

1. Læg 3 - 5 cm. Champost Jordforbedring ovenpå den eksisterende jord.
2. Du undgår at luge om sommeren og beskytter dine planter om vinteren.
3. Anvend det under hækken, i blomsterbede, ved træer og buske.

Derfor Champost!

- Naturlig gødet.
- Næringen frigives gradvist.
- Forhindrer ukrudt.
- Fremmer plantevæksten.
- 100 % fri for skadedyr og svampesygdomme.

Kontakt din lokale plante-
skole eller havecenter.

www.champost.dk
Telefon 96 19 18 80

Champost[®].dk

Sådan kan den se ud. Noget af arealet er en åben byplads omkring et cirkelformet bassin. Fra specialet.

Den religionsneutrale begravelsesplads

Specialet 'Folkets hvile, byens minde' giver et konkret bud på hvordan

Flere og flere ønsker et alternativ til den traditionelle kristne kirkegård, enten fordi de ikke er religiøse, tilhører andre religioner eller bare ønsker sig en anden slags kirkegård. Men faktisk kan ønskerne forenes i en religionsneutral begravelsesplads - i tæt samspil med byen.

Det viser Signe Lunds speciale 'Folkets hvile, byens minde' på landskabsarkitektstudiet, Københavns Universitet. Hun konstaterer at den traditionelle kirkegård er en vigtig kulturarv at bevare, men at den ikke mere kan stå alene. Hun har derfor foreslået en konkret begravelsesplads der imødekommer ønskerne fremsat i den aktuelle debat.

Begravelsespladsen skal være uafhængig af trossamfund, ejes og drives af kommunen, etableres på uindviet jord og rumme både kister og urner. Den skal rumme forskellige besøgstraditioner og ritualer, både fra de fem store religioner og fra de moderne ønsker om at forsyne gravsteder med

fotografier, skulpturer mv. af personlig karakter. Begravelsespladsen skal tilbyde et mere enkelt arkitektonisk og plantemæssigt udtryk end de traditionelle kirkegårde - og gerne have mere naturlige rammer som f.eks. en skov kan give. Endelig skal begravelsespladsen spille tæt sammen med byen og være et socialt og lokalt mødested.

Den foreslåede begravelsesplads ligger i det etniske og religiøst sammensatte nordvest-kvarter i København. Den 1,1 ha store grund er indrammet af veje og etageboliger i grønne omgivelser. For at skabe en stilfærdig oase indrammes begravelsespladsen af mure mod gaden og pergolaer mod de private grønne områder. For at invitere folk ind er der - ud over en stor hovedindgang - flere små indgange uden låger. Tværs over begravelsespladsen krydser en cykelsti.

I den ene ende er der en skovagtig plantning med eg, fyr og lærk med skovbundsvegetation. Træerne danner in-

dre rum og åbne lysninger. Strukturen opløses mod den anden ende hvor der er en åben grusplads omkring et cirkelformet bassin.

Urner kan placeres overalt uden system. Deres placering registreres med GPS. Folk kan få urnen sat ned lige hvor de ønsker det - i lys eller skygge, fremtrædende eller i skjul. Det lader sig gøre fordi urnerne er små og hurtigt forgår. Kister kan kun begraves i et bestemt område i skoven fordi de kræver mere plads og skal indpasses i forhold til træerne. En ceremoni kan gennemføres på en lille plads i skoven.

Det er valgfrit at markere gravstedet. Gravmindet må højst være 0,5x0,5x0,5 m. Det er ikke meningen at smykke gravstederne yderligere, men QR-koder på gravstenen er en mulighed.

Den frie adgang fra gaden, flytbare stole og en kaffebur i en tidligere fabriksbygning skal skabe en uformel stemning og gøre begravelsespladsen til en del af kvarterets hverdagsliv. Man må meditere og drikke kaffe. Lægge sig i græsset og mindes en kær. Køle fødderne i bassinet. sh

HVAD DE GERNE MÅ

■ Begravelsesloven giver kommuner og godkendte trossamfund lov til at anlægge kirkegårde. Blandt trossamfundene er det stort set kun folkekirken der har haft kapacitet til det. Derfor er langt de fleste kirkegårde kristne, også de kommunale.

■ Ateistisk Selskab er ikke et trossamfund og må derfor slet ikke etablere begravelsespladser.

■ Kommunerne må godt anlægge begravelsespladser uden religiøst tilhørsforhold. I praksis er det kun set i Odenses nye skovbegravelsesplads. Formentlig er årsagen begrænset efterspørgsel og ledig plads på eksisterende kirkegårde.

KILDER

Signe Lund, 2013: Folkets hvile, byens minde. Et forslag til religionsneutral begravelsesplads i Københavns nordvestkvarter. Speciale i landskabsarkitektur, Københavns Universitet 2013. Tilde Tvedt, Signe Lund (2014): Et forslag til religionsneutral begravelsesplads. Videnblade Park og Landskab 03.01-86. Skov & Landskab, Københavns Universitet.

Arkitekturpolitikken og værdikæden

DEBAT

Af Anja Kiersgaard

Regeringens nyligt udkomne Arkitekturpolitik fremhæver 'det mellem husene' så det får en plads i byernes værdikæde som er helt naturlig: nemlig på højde med bygninger. Begrebet arkitektur rykker sig dermed til at omfatte både bygninger og omgivelser.

Arkitekturpolitikken beskæftiger sig også med processen frem mod den gode arkitektur og betoner vigtigheden af at inddrage alle de parter som bruger arkitekturen. Glædeligt. Uanset hvad brugen af 'det mellem husene' er, skal det udformes så form, funktion og driftshensyn spiller sammen.

Hvad er bygninger værd hvis man ikke kan komme til dem? Hvis skolebørnene ikke kan gå sikkert til skoledøren? Hvad er byen værd hvis ikke dens borgere har gode byrum til at følge vejrets skiften, bevæge sig, tale sammen - eller blot sanse skalaen og taktiliteten i omgivelserne? Transport, tilstedeværelse og tryghed: Byens rum skal kunne det hele. Og de skal betales og driftes for stadigt færre midler.

Arkitekturpolitikken favner det bredt og fra en meget overordnet strategisk vinkel. Det er glædeligt at politikerne med arkitekturpolitikken har taget så markant et sæde blandt arkitekturens interessenter. De bibringer vinkler som ingen af de andre aktører kan bære som primær interesse, f.eks. demokrati, bæredygtig byudvikling, klimatilpasning i stor skala og social bæredygtighed.

Arkitekterne og landskabsarkitekterne har helt naturligt en drivende rolle når der skal skabes sammenhæng i byrum. Brugs kvalitet, æstetik og robusthed er nødvendige parametre når politikernes visioner, byg- og driftsherrernes budgetter og brugernes behov skal hænge sammen - og rådgiverne kan binde det hele sammen. Arkitekturpolitikken vægter af totaløkonomi indeholder alle disse parametre.

Det er ikke svært som anlægsgartnervirksomhed at støtte den byrumstænkning som arkitekturpolitikken lægger op til. Vi er praktikere, og når arkitekturpolitikken skal blive til fysisk virkelighed, er det vores spidskompetencer der er afgørende. De omfatter netop alt 'det mellem husene' fra kloak og bærelag over belægning, beplantning og drift.

De udførendes styrker som udøver af kvalitet fra anlæg til drift kan komme i spil på en meget værdiskabende måde, blot ved at vi bliver inddraget med vores viden. Det kan være om arbejdets mest optimale udførelse eller faglig sparing for arkitekten eller ingeniøren når de projekterer. Eller det kan være med kvalificerede bud på nøgletal og enhedspriser for netop den gode kvalitet som bidrager positivt til totaløkonomien langt ud i fremtidens drift.

Samarbejdet med bygningsentreprenørerne kan give værdiskabende resultater når vi inddrager hinanden allerede i tilbudsfasen. Stærke samarbejdsrelationer fremmer både kvalitet, inddragelse og totaløkonomi. Og så skal vi ikke mindst være helt fremme når man i anlægsfasen skal varetage byrummenes brugeres tarv samtidig med at vi uvægerligt producerer støv og støj.

Men arkitekturpolitikken giver også anledning til at supplere og tune værktøjsskassen, f.eks. for at styrke samarbejdsformer, kvalitetssikring og risikoanalyse og -håndtering. Visioner og viden fra alle anlæggets stake holders skal udnyttes for at få det bedste byrum. Lad dette være en invitation. Værdikæden til værdiskabelsen er stærkest når alle led er lige stærkt forbundne. □

Anja Kiersgaard er arkitekt og forretningsudvikler i anlægsgartnerfirmaet OKNygaard.

IBF NYHEDER

SoftLine
- en eksklusiv
flise til kræsne
fødder

Vi har udvidet vores flisesortiment med en ny serie "IBF SoftLine". Flisen er vådstøbt, hvilket giver en flot og tæt overflade. IBF SoftLine leveres i naturgrå og lys sand.

Nem og hurtig udlægning

IBFs nye Klostersten Tek er beregnet til maskinlægning og er dermed nem og hurtig at udlægge. Stenen er støbt med specialtilslag af granit, som efterfølgende er kuglehærdet. Klostersten Tek er velegnet til større arealer, såsom torve, by- og boligveje, parker og lign.

Easyblokke - helt enkelt...

IBF har udviklet en ny støttemur "Easyblokke", som er enkel og let at montere med istøbt låsesystem. Når den nederste række er sat, skal blokkene blot stables.

NYT GRATIS VÆRKTØJ - LIGE VED HÅNDEN

IBF Tools er en ny app, som holder dig opdateret med vores prislister, brochurer og vejledninger. Kan hentes på App Store og Google Play.

TRADITION • INNOVATION • INSPIRATION

Støtteordning som krykke

Håndværksbranchen elsker boligjobordningen. Det gør den borgerligt liberale tænketank Cepos ikke. Mads Lundby Hansen, cheføkonom i Cepos, siger til Politiken 26.3.2014:

„Jeg er kritisk over for en forlængelse af boligjobordningen. Den giver en skævvridning af økonomien, og det gavner ikke væksten på sigt (...) Man risikerer at byggebranchen bliver afhængig af støtteordninger som boligjobordningen. Man bør i stedet for bruge pengene på yderligere reduktioner i eksempelvis selskabsskat eller energif afgifter.“

Brian Mikkelsen (C) svarer i samme avis: „Det vil være en katastrofe at nedlægge ordningen. Meldingen fra byggebranchen er at den konverterer sort arbejde til hvidt arbejde, og flere tusinder kommer i beskæftigelse. Det er en win-win-situation.“

En grøn og social forhave

Ikke flere grå stenhaver i forhaverne. Det håber havearkitekt Laila Sølager der i Haven 5/2+14 slår et slag for den grønne og sociale forhave:

„Danmark venter på en ny, kopierbar forhavetendens. Lad den blive grøn og frodig. Nem og overskuelig. Lige til at kopiere. Den måde forhaven er indrettet på smitter nemlig, fordi den er så synlig. Det så vi da skærveforhaverne begyndte deres fremmarch. De blev kopieret i en uendelighed fra det ene kvarter til det næste. Fra den ene by til den næste. Nu er de virkelig umoderne. Lad mig derfor slå et slag for den sociale forhave. Med en bænk til nabosnak. Med mindst ét træ for at give huset selskab.“

Udbudskvaliteten daler

Dansk Byggeri har spurgt sine hvad de mener om rådgiverens projektmateriale. Direktør Michael H. Nielsen siger til Licitationen 17.3.2014:

„Mange har den kommentar at rådgiveren jo godt kan, men at materialet ofte opleves

Assistens Kirkegård er unik, men ikke fredet. Skal den det for en sikkerheds skyld? Debatten blomstrer.

som mangelfuldt. Andre oplever at rådgiveren er presset på prisen og dermed skal gøre tingene for hurtigt. Selv om resultaterne nok skal tages med en lille smule forsigtighed qua svarprocenten, så bekræfter undersøgelsen overordnet meget godt den opfattelse, som synes at være gældende blandt de udførende, men vi skal passe på at vi ikke bare giver rådgiverne skylden.“

Lyngvikken høvlet bort

Naturen bliver igen og igen sidstevælger, også i offentlige forvaltninger, skriver naturvejleder Morten D.D. Hansen i Jyllandsposten 13.3.2014:

„Forestil jer en plante som er vildt sjælden - ikke bare på landsplan, men også globalt. En plante som findes en snes steder i Danmark, og som alle steder er i tilbagegang. Forestil jer så en kommune der med en vejhøvl skræller alle planterne bort og bruger dem som vejfyld. I behøver ikke forestille jer det. Det er nemlig den skinbarlige virkelighed i Danmark. Sådan gjorde Silkeborg Kommune for nylig med den sjældne lyngvikke. Forvaltningschefen beklagede, men det handlede jo om afledning af vand fra vejen. Ovre i vejafdelingen kan de jo ikke gå og holde øje med hvad kommunens biologer har støvet op af sjældne planter selv om lyngvikke faktisk er så sjæl-

den at staten siger at den skal overvåges.“

Krisen har renset branchen

4.927 konkurser i bygge- og anlægsbranchen i de seneste seks år har gjort virksomhederne mere realistiske og langsigtede, skriver chefkonsulent i Dansk Byggeri, Andreas Fernstrøm, i Licitationen 7.4.2014:

„Efter så mange års krise er virksomhederne på en måde blevet mere kyniske. De nærer ikke så mange illusioner, og skærer derfor hurtigt i omkostninger hvis der ikke kommer ordrer ind. Før ventede de måske for længe i håbet om at krisen snart sluttede. Den adfærd har de ændret.“

Endnu en tynd naturpark

Skjoldungernes Land ved Roskilde er foreslået som nationalpark. Kristian Jørgensen, Naturbeskyttelse.dk, siger i Jyllandsposten 30.3.2014:

„Tilbage i december kunne Rigsrevisionen ikke overraskende konkludere at 'rammer for nationalparkerne ikke har været helt tilstrækkelige til at sikre at nationalparkerne på længere sigt kan styrke og udvikle naturen'. Endnu et tyndt parkkoncept til at belaste finanslovens naturbudget vil ikke ændre denne status og blot være endnu en ufokuseret naturindsats. Udpeges Skjoldungernes Land, vil barren for hvad en dansk natio-

nalpark kan rumme være sat så lavt at vi uden tøven vil kunne erklære størstedelen af det danske areal som nationalparkmateriale.“

Ikke noget appendix

Ellen Braae, nyudnævnt professor i landskabsarkitektur ved Københavns Universitet og siger i en pressemeddelelse 4.4.2014:

„Landskabsarkitektur er som praksisområde gået fra at være et slags appendix til planlægningen og bygningsarkitekturen til at udgøre en stærk, selvstændig disciplin. Vores viden om at håndtere forandringer er helt central i forbindelse med byudvikling som i fremtiden kommer til at handle om at genbruge dét vi har på en smart måde. Det er vi efterhånden ret gode til, og den viden kan komme andre til gode (...) „Vi uddanner fremtidens landskabsarkitekter til at være orkesterledere. De skal have øje for brugerne, det helhedsorienterede og det tværdisciplinære. Alle de gode intentioner og viden om bæredygtighed skal ledes på vej og i sidste ende finde en berigende form - det er ofte landskabsarkitektens rolle.“

Glemte friluftslivet

Kun hver femte kommune endte med at have et afsnit om friluftsliv i deres nye kommuneplaner. Casper Lindem-

ann, politisk konsulent i Friluftsrådet, siger i en pressemeddelelse 8.4.2014:

„Det ser ud til at der er et stykke fra tale til handling i den kommunale planlægning for friluftslivet. Generelt er det Friluftsrådets oplevelse at der rundt om i de danske kommuner sidder mange embedsmænd der brænder for friluftsliv og kan se de positive effekter for borgerne. Men det kommer ikke altid højt på den politiske dagsorden.“

Kirkegårdens fredning

Skal Assistens Kirkegård i København fredes? Landskabsarkitekt Ellen Braae, Københavns Universitet, lufter skepsis i Politiken 25.4.2013:

„Grundlæggende er jeg imod at man bare trækker i håndbremsen og råber fredning af Assistens Kirkegård. Ud fra et fredningsperspektiv er kirkegårde noget af en udfordring. Bygningsfredninger er til sammenligning relativt nemme fordi bygninger kan være eksponent for en særlig periode eller bygget af en særlig arkitekt. Kirkegårde er langt mere dynamiske: Vi bliver ved med at begrave folk og sløjfe gravsteder. Træer og

buske vokser og ændrer stedet. Så hvad er det egentligt vi ønsker at bevare her?“

Arkitekt Camilla van Deurs, Gehl Architects, er i samme avis mod fredning: „Men jeg har tillid til at vores politikere kan forstå den betydning som stedet har og at det derfor ikke har brug for fredning. En fredning vil på længere sigt skabe uheldige beslutningsgange, om 50-100 år har vi nok brug for andre ting.“

Går egentligt ganske godt

Det kører for landskabsarkitektvirksomhederne. Niels Lützen fra Niels Lützen Landskabsarkitekter siger til Licitationen 28.3.2014:

„Det går egentligt ganske godt. Og det tror jeg også de fleste af mine kolleger vil sige. Vi har naturligvis også oplevet dyk i aktiviteten i perioder, men har nok ikke været så hårdt ramt som bygningsarkitekterne. Der er fortsat mange vej, park- og beplanlægningsprojekter som venter, ikke mindst fordi vi gennem mange år har arbejdet med lokal afledning af regnvand der har givet os en del praktisk erfaring som vi indarbejder i projekter hvor der er mulighed

for det. Jeg oplever en kolossal interesse for LAR, lige fra kommuner over boligselskaber og virksomheder til private haveejere. Den interesse forventer jeg vil stige.“

Selfiearkitektur på retræte

Arkitekturtrenden præges af markante signaturbygninger der spejler egoet - og dog, skriver Rikke Juul Gram, partner i tegnestuen Schønher, i Politikens kronik 12.4.2014:

„Vi er på vej mod bedre tider hvis vi tør tro på det. Vi der arbejder inden for landskabsarkitektur, kan allerede mærke de nye mildere vinde blæse. Der er en øget interesse for planlægning og landskabskunst med stort K. Borgerne lader sig ikke længere besnære af at det ser godt på Google Earth; de kræver brugervenlig arkitektur skabt som hverdagspoesi for mennesker.“

Savner flere brolæggere

Brolægger Svend Erik Lind glæder sig over at 15 nye brolæggerlæringe er begyndt i Århus, men som han siger til Licitationen 7.4.2014:

„Når de ældre forlader faget de kommende fire til fem år for at gå på efterløn eller

pension står vi dog med en stor mangel på brolæggere hvis ikke vi og de tekniske skoler gør en indsats for at få endnu flere. Og så risikerer hele branchen at miste opgaver og gå glip af det opsving vi tror på er så småt begyndt.“

Havens vandrette plateau

Havearkitekt Kjeld Slot har tegnet og fået udført en stor midtjysk landhave i et kuperet terræn, og der blev flyttet tusindvis af kubikmeter jord. Han skriver i Haven 4/2014:

„Terrænreguleringer er en ofte overset disciplin i haver selv om det er meget vigtigt at terrænet er i orden før vi anlægger og tilplanter. Det er til gengæld også nogle af de sidste havespor vi kan aflæse i landskaber hvor der tidligere har ligget haver. Endelig er det værd at bemærke at det præcist formede og vandrette afgrænsede terræn i en kuperet have giver en stærk kontrastvirkning og overbevisende struktur der lægger sig ind som en rolig pause i et dynamisk landskab. Nøjagtig som da renæssancehavemennesket i Italien byggede haver på vandrette plateauer i bjergene uden for Firenze.“ sh

Takket være jordreguleringen er der nu et fladt haveplateau foran huset. Bøgepuret tager et terrænspring og derfra skråner det opad. Foto: Kjeld Slot.

Store flader med pangfarver kan stresse, fordi vi naturligt føler sig mest tilpas med naturens dæmpede farver.

Alt for meget farve på legepladsen

Legepladser er gerne fyldt med voldsomme farver. Gyngen er skriggul, legehøuset neonblåt og faldunderlaget kraftigt rødt. Måske i den tro at børn elsker pangfarver. Men det er en misforståelse, siger Lene Bjerregaard, forfatter og farvepsykologisk rådgiver.

„Der er nogle dogmer om at børn elsker farver,“ siger hun til Legepladsen 1/2014. „Mange tror at farverne er gode for børnene, og når man så ikke får diskuteret om det egentligt er sammenhængen, så bliver det sådan en legeplads ser ud. Med en masse farver.“

Som menneske er vi designet til at leve i naturen og reagerer på naturens farver. Bjerregaard anbefaler derfor at bruge naturen som rettesnor. Naturen bruger kun pangfarver på blomster, modne bær og frugter. De fylder ikke ret meget. Sådan bør farveforhol-

dene også være på legepladsen - og i det hele taget i alle opholdsrum. Så skru ned for farverne, tilråder Bjerregaard, men der er ingen problemer i at de kraftige farver findes i små felter, f.eks. sædet på en gynges eller hjørnestolperne på et klatrestativ.

Hvis der er mange kraftige og dominerende farver, kan man blive overstimuleret. Især hvis det kun er én farve der dominerer. Det er bedst med flere farver, hvis det skal være. Heldigvis påvirker farver os normalt mindre kraftigt uden- ders end indendørs fordi den blå himmel og grønne bevoksning normalt dominerer.

Rød er den mest aktiverende farve. Så kommer gul, mens blå og grøn som naturens farver er mere beroligende og afstressende, fremgår det af Lene Bjerregaards 'Den nye helhedsfarvelære' på www.lb-colourconsult.dk. sh

KILDER

Amalie Nebelong (2014): Skru ned for farverne på legepladserne. Legepladsen 1/2014. www.lb-colourconsult.dk.

GAMLE NYHEDER

75 år siden SVØMMEBASSINER I HAVEN

„I de amerikanske rigmands-haver har svømmebassiner længe været et selvfølgelig led i anlæget, og i de senere år har denne mode bredt sig først til England og derefter også til det europæiske fastland. Her hjemme er ganske vist i de senere år anlagt en del svømmebassiner til anvendelse for større eller mindre kredse af befolkningen, men det er vistnok tidligst i 1938 at denne form for hygiejne, sport eller luksus, hvad man nu vil kalde det, er nået frem til vore privathaver.“ (E. E.-J., Havekunst 1939).

50 år siden DE FØRSTE KANDIDATER

„Det første hold havebrugskandidater efter den nye studieordnings gennemførelse blev udklækket den 18. april i år. Ved den nye studieordning er der foretaget en deling i 2 studieretninger, nemlig: anlægsgartnerlinien, samt gartneri og frugtsavslinien. Af de i alt 16 kandidater var de 8 fra anlægslinien. Anlægsgartnerne er naturligvis stærkt interesseret i denne udvikling, og er professor Georg Boye meget taknemlig for hans store indsats for dens gennemførelse. Selv om om der tilsyneladende ikke er nogen af de otte havebrugskandidater, som går direkte ind i anlægsgartneriet, - må det jo i fremtiden blive ad denne vej, at anlægsgartnerne skal hente sine tekniske foregangsfolk.“ (anonym, Anlægsgartneren, maj 1964).

Fra venstre: Jytte Abel, Peter Thorsen, Kirsten Duus, Ulla Wicksell, Frank Petterson, Poul Hagedorn, Morten Falmer Nielsen, professor Georg Boye, Carl Aage Sørensen. Anlægsgartneren, maj 1964.

25 år siden. DÆKAFGRØDERNE

„I grønne områder er anvendelsen af dækafrøder en relativ ny mulighed. Den praktiske anvendelse er i dag begrænset, ikke mindst på grund af usikkerhed om effekten på kulturens tilvækst og den ukrudtsmæssige virkning. Alligevel er der i de sidste to år blevet eksperimenteret med dækafrøder på et stærkt stigende antal arealer.“ (Jakob Vester, Grønt Miljø, maj 1989).

10 år siden DIPLOMUDDANNELSEN

„En diplomuddannelse i parkvirksomhed under netop dette navn er blevet virkelighed. Uddannelsen som begynder 9. september, lukker et hul i uddannelseslandskabet mellem jordbrugsteknologen og landskabsarkitekten. Den retter sig mod både drift og anlæg, men er i alle tilfælde primært orienteret mod at skabe selvkværende ledere.“ (sh, Grønt Miljø, maj 2004).

Projektforslag efterlyses til nye ByNaturrum

Under navnet ByNaturrum vil Friluftsrådet og Lokale og Naturfonden nu udvikle støttepunkter for friluftsliv og naturformidling i byerne. Det skal ske i et samarbejde med kommuner, boligforeninger og foreninger. I første omgang efterspørges projektforslag der formidler 'bynatur' og 'byfriluftsliv' på nytænkende måder.

„Projektforslagene skal vise nyskabende tiltag i funktion og arkitektur. De skal fungere som ubemandede støttepunkter. De skal også være i stand til at bidrage til at øge naturforståelsen hos børn og unge samt endelige understøtte nye tendenser inden for danskernes friluftsliv,“ præciseres det på Friluftsrådets hjemmeside (friluftsradet.dk 1.4.2014).

Her oplyses det videre at forslagene bør tilpasses lokale forhold, ønsker og idéer, så det fremstår som lokalområdernes samlede bud på et støttepunkt. Efter ansøgningsfristen 1. juni følger der en rådgivnings- og dialogfase på tre måneder. Når de bedste projektforslag er udvalgt, forventes det af ansøgerne at de inddrager lokale beboere i såvel udviklings- som etableringsfasen.

Man kan eventuelt få økonomisk støtte fra Friluftsrådet og Lokale og Anlægsfonden, men det vil først blive vurderet senere. Projektforslagene forventes at have et budget på mellem 1 og 3 mio. kr. Der skal være mindst 30% lokal medfinansiering. Læs mere på www.friluftsradet.dk.

HITACHI
Reliable solutions

WWW.HPE-AS.DK

Gå i dybden med kvalitet

Hitachis gennemprøvede maskiner er blevet endnu mere effektive. Motorerne har lavere brændstofforbrug, og med større tilgængelighed ved service reduceres omkostningerne. Hitachi bringer dig foran konkurrenterne.

Bjæverskov 56 87 10 10 · Horsens 76 82 20 20 · Nuuk +299 32 27 00
H.P. Entreprenormaskiner A/S er importør af Hitachi Construction Machinery, Sandvik Mining & Construction og Bell Equipment.

EN STÆRK PARTNER

 Alt i maskiner

 Klatregrej

 Alt i arbejdstøj

 Protos hjelme

1: HG 4000
2: S 800 TX
3: BC 160 XL
4: SC 30 TX

Vermeer
Danmark A/S

ØST:
Elektronvej 8 • 2670 Greve
VEST:
Senderbrogade 90 • 7160 Terring
Tlf. 44 99 11 88 • Fax 44 95 55 88
www.vermeer.dk

Nyt datingsite for jord

Kørslen med jord skal begrænses, også ved at genbruge mere lokal overskudsjord

Med et datingsite for jord skal jordproducenter og jordaftagere i kontakt med hinanden. Bag sitet, der oprettes i år, står Bygherreforeningen, Region Hovedstaden, Miljøstyrelsen og ingeniørfirmaet Grontmij. Deres mål er at halvere kørslen med jord.

Når man bygger og anlægger køres masser af overskudsjord væk, mens grus og sten køres den anden vej. En tiendedel af al godstransport på lastbiler over 6 ton er kørsel med jord. I tonkilometre er andelen en sjettedel. Det er dyrt, belaster miljøet med støj og os, fylder og slider vejene.

Efter et forsigtigt skøn bliver der i Hovedstadsregionen årligt kørt 400.000 ture á 20 km med 20 tons. Det bliver til 16 mio. tonkilometre. Det skaber cirka 16.000 tons CO₂, 620 kg nanopartikler og 90 tons NO_x.

Der er derfor indlysende fordele ved at begrænse jord-

transporten. Det skal opnås ved at forene dem der skal af med jord og dem der kan modtage jord. Midlet er en datingsite - en jordportal.

Som det er nu har jordproducenter og jordaftagere ikke kontakt. F.eks. skal Banedanmark og Vejdirektoratet af med meget jord når de bygger baner og motorveje, men de har ikke styr på planlagte anlægsprojekter i nærheden hvor jorden kan bruges. Det kan de få med en datingsite og vælge de steder hvor transporten er mindst.

Det nye datingsite er en del af projektet 'Helhedsorienteret bæredygtig jordhåndtering'. I en anden del af dette projekt vil man begrænse jordkørslen og forbruget af sand og grus ved at bruge jorden på stedet noget mere. Det kan f.eks. ske ved at stabilisere råjorden med kalk eller cement når man anlægger en vej.

Byggeri og anlæg skaber overskudsjord - som skal ud at køre.

I en tredje projektdel ser man på hvordan overskudsjord kan bruges lokalt. „Det er essentielt at jord tænkes ind i et projekt meget tidligt i planlægningsfasen hvis potentiel overskudsjord skal anvendes bæredygtigt og unødvendig transport skal undgås,“ oplyser Heidi Ritterbusch, Eva Zib og Kristian Kirkebjerg fra Grontmij. Kreativiteten hos bygherrer og kommuner skal række til mere end støjvolde.

„Hvorfor ikke invitere landskabsarkitekten med i planlægningen allerede fra starten, så de kreative idéer kan få plads inden projektet er låst af

tekniske og udbudsmæssige begrænsninger,“ foreslår trekløveret fra Grontmij. En mulighed er også at afsøge jordportalen så man i god tid kan aftale salg af overskudsjord eller køb af muld og grus fra projekter i nærheden. Denne del af projektet skal ende med en 'best practice håndbog' som alle kan bruge. I det hele taget er det tanken at alle kan bruge projektets idéer. Ikke kun Region Hovedstaden. sh

KILDER
Heidi Ritterbusch, Eva Zib, Kristian Kirkebjerg (2014): Datingsite for jord. Teknik & Miljø 4/2014.
www.bygherreforeningen.dk.

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

RÅDSCANNING
STYRKEMÅLING I HULE TRÆER
TRÆERS RØDDER
REKREATIV SKOVREJSNING
FOREDRAG/KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cnn@skovbykon.dk

**SPARRING
RÅDGIVNING
EFTERUDDANNELSE**

Højtryksbredspuler vasker gaden ren

Højtryksbredspuler kaldes det nye redskab som CSF har udviklet til MultiOne- redskabsbæreren. Det er beregnet til at vaske veje, fortove, gågader, pladser mv. hvor kravene er særligt skrappe, men den kan også bruges til f.eks. støvdæmpning på byggepladser. Arbejdsbredden er 150 til 200 cm hvor 15 eller 30 liter vand pr. min. sprøjtes ud med 150 bar. Vandtanken fås i 300 eller 600 liter. Sprøjtebomben kan

vinkles og dyser kan drejes så sokler, hjørner mv. vaskes. Føreren kan supplere med slangetulle og håndlanse. Import: HCP Nordic.hcpetersen.dk.

ANNONCØRER

I GRØNT MILJØ 4/2014

MASKINER

Brdr. Holst-Sørensen, 29
GGP Stiga, 59
GMR, 47
H.A. Fog, 63
Hako Danmark, 31, 77
Havdrup Maskinforretning, 15
HCP Danmark, 24
Helms TMT-Centret, 41
H.G. Enemark, 51, 61
H.P. Entreprenørmaskiner, 75
Husqvarna, 17
John Deere, 21
Meldgaard, 30
MTD Products, 33
Safetrack, 65
Scantruck, 53
Svenningsens Maskinforret., 41
Sønderup Maskinhandel, 65
Texas, 45
Tima, 39
Timan, 66
Vermeer Danmark, 75

PLANTER & JORD

Birkholm, 9, 61
Champost, 70
DSV Hunsballe, 60
Eco Style, 57
Hjorthede Planteskole,
Holdens Planteskole, 2, 45
Joel Klerks Planteskole, 67
Johansens Planteskole, 2
Leopolds Rullegræs, 3
Lynge Naturgødning, 2
Møllegårdens Planteskole, 25

P. Kortegaards Planteskole, 2
Prodana, 47
Sitas, 57
Salling Planteskole, 69
Solum Roskilde, 80
Verver Export, 68
Vognmand Kold, 3

INVENTAR & BELÆGNING

Byggros, 31
Dansand, 51
Fokdal Springvand, 79
IBF, 71
RBR Betonvarer, 23
Vestre, 7

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Grøn Vækst, 79
Henrik Ravn Træpleje, 60, 79
K&S Treecare, 79
Malmos A/S, 2
OK Nygaard, 65
Plantefokus Sv. Andersen, 709
SkovByKon.dk, 76
Sven Bech A/S, 79

FAG & UDDANNELSE

Inst. for Geo. og Naturforv., 53
Jordbrugets Uddan.Cent., 29
RTS Vilvorde, 57
Selandia CEU, 77

STILLINGSANNONCER

Strøjers Panteskole, 78

Interaktiv sansevæg testes i Utzon Park

En interaktiv sansevæg er på vej til Utzon Park på Aalborgs havnefront. I hvert fald sættes en prototype op i maj. På den 2 meter høje og 12 meter lange væg vil der være interaktive skærme som - når man rører ved dem - vil få væggen til at vibrere og udsende lyde, lys og dufte. Ud over de interaktive elementer er der siddemøbler og mulighed for at stå i læ.

Forskere fra Aalborg Universitet har udviklet væggen der skal gøre de forbipasserende

nysgerrige og give dem en særlig sanselig oplevelse. Forskerne vil undervejs registrere hvordan folk bruger og forholder sig til væggen. Væggen er del af et forskningsprojekt om at skabe levende byrum og gennemføres i samarbejde med Realdania, Aalborg Kommune, Odico Robotics og Det obelske Familiefond. The Humming Wall, som projektet hedder på engelsk, er en del af det EU-finansierede projekt CultAR. www.cultar.eu.

Diskrete glashegn til terrassen

Der må gerne være læ på terrassen, men hegnet skal helst se let og diskret ud. Det kan man opnå med glashegn. Den danske uderumsproducent Bluetop har lanceret nye bud inspireret af glashegn til altaner. Hegnene har transparent eller materet glas med en ramme af galvaniseret stål. Der kan tilvælges LED-lys i det medfølgende gelænder. Glashegnet er bl.a. alternativ til terrassehegn i træ, sejldug og relativt dyre løsninger i stål og glas. www.bluetop.dk.

AMU kurser på Selandia CEU

Målttede kurser inden for:

■ Anlægsgartneri	■ Pleje og vedligeholdelse
■ Jord og planter	■ Kirkegårde
■ Sten og fliser	■ Naturpleje

Bliv faglært anlægsgartner gennem efteruddannelseskurser, eller bliv opkvalificeret til netop den arbejdsopgave du beskæftiger dig med.

Vi tilbyder uddannelsesplanlægning og IKV – Individuel Kompetence Vurdering, med henblik på afklaring og individuelle mål.

Se også vores kursuskalender på www.selandia-ceu.dk

Eller kontakt os for yderligere information på telefon: 58 56 73 02

Muligheder med mere... C.A. Olesensvej 2 | 4200 Slagelse | www.selandia-ceu.dk

HAKO CITYMASTER 2000

Gadefejemaskine med 2 eller 3 børster
Tysk grundighed holder byen ren

Ring for rådgivende salg
Vi giver toppris for din brugte maskine.

- Komfortabel kabine med aircon og luftaffjedret sæde
- 4 cyl. VW turbo dieselmotor 74 kW 100hk EURO 5 med vedligeholdelsesfrit partikelfilter
- Tilkoblingsbar 4-hjuls-styring
- Fejebredde op til 2.600 mm
- Rustfri beholdere

Hako Denmark A/S

Odensevej 33 • 5550 Langeskov • Tlf.: 65 38 11 63

Hako
Clean ahead

hako.dk

Job-Mann er blevet til Limo-Loader

Lindbergmotor A/S har pr. 1. april 2014 har overtaget al import og salg af minilæssere der før er solgt under navnet Job-Mann gennem Boisen Business i Vojens. Serien af minilæssere har i samme forbindelse skiftet navn til Limo-Loaders. Serien omfatter læssemaskiner fra 1,3 til 4,2 tons samt et komplet reservedelsprogram til maskinerne. Lindberg Motor A/S er et søsterselskab til P. Lindberg Maskinforretning A/S i Vejen som i mere end 150 år har leveret til landbruget.

Så galt det kan gå når uheldet og motorsaven er ude på samme tidspunkt. Heldigvis for den 21-årige James Valentine gik det godt denne gang. Røntgenbillede: Allegheny General Hospital.

Træplejer overlever motorsav i halsen

Dette røntgenbillede viser at man skal passe på når man arbejder med farlige maskiner. På billedet kan man se bladet og kæden fra den motorsav, som den 21-årige amerikanske James Valentine arbejdede med da han 1. april sad i sele

og var ved at fælde et grantræ i Ross Township uden for Pittsburgh. Saven 'slog tilbage', ramte skulderen og kørte videre op i halsen. James fik selv slukket for saven, mens den stadig kørte i ham og råbte om hjælp. Han blev hjulpet

ned fra træet af en kollega, der også fik lukket såret omkring bladet for at begrænse blodtabet. Da ambulancefolkene ankom, skilte de saven sværd og motor fra hinanden, men lod bladet sidde så kirurgerne kunne fjerne det. På hospitalet blev det oplyst, at hvis bladet havde kørt to cm i den ene eller den anden retning, havde James skåret en af de store arterier over.

Men selv om James gerne ville have saven ud af halsen, er han ikke klar til at lægge den på hylden. Han holder nogle dage fri og så er han klar igen. Som han sagde i et interview med The Washington Post dagen efter: „I'm a treeclimber. That's what I do.“

James Valentine er ansat i Adler Tree Service der er medlem af ISA (International Society of Arboriculture), en nordamerikansk baseret træplejeforening som Dansk Træplejeforening er tilknyttet. *It*

Strøgers Planteskole
NAKKE ENGGAARD

Blåkildevvej 32 · 5592 Ejby
Tlf. +45 64 78 12 66 · Fax +45 64 78 15 51
www.strojerplant.dk · email: strojer@post10.tele.dk

Salgsmedarbejder søges

Da Niels Erik har valgt at gå på efterløn søger vi nu en god afløser

Strøgers Planteskole søger en person med begge ben på jorden til at varetage salg/salgsture, udregning af tilbud og indkøb. Vi forventer at du:

- Har gode faglige kompetencer
- Har erfaring med og flair for salg og kundepleje
- Kan arbejde selvstændigt
- Er god til at tackle mange bolde i luften
- Behersker tysk eller engelsk i skrift og tale
- Har flair for logistik
- Kan arbejde i et godt team
- Har godt kendskab til EDB, også Excel

Henvendelse kan ske til Holger Strøger på 4045 7367 Der er ingen ansøgningsfrist, da vi ønsker stillingen besat snarest.

Strøgers Planteskole er en solid producent og leverandør af planter til hele den grønne sektor i Skandinavien. Vi har en god egenproduktion af containerkultiverede småtræer og -buske samt en produktion af træer produceret i mark, barrødet eller med klump. Endvidere har vi salg af kvalitetsprodukter fra underleverandører i Danmark, Tyskland, Holland og Belgien.

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

MAJ
Den nationale cykelkonference 2014. Randers 14-15/5. VEU.
Dimensionering af regnvandsanlæg. Skovskolen, Nødebo 19-20/5. IGN.
VVM-undersøgelser. Silkeborg 21/5. VEU.
Økonomi i byudvikling. København 22/5 og 19-20/6. DB.
Når man skal leve af landskabet. Åben land-konf. 2014. Rønne 26-27/5. IGN, DP, KL.

JUNI
Botanisk Haves Dag. København 1/6. www.botaniskhavesdag.dk.
AutoCAD basis - Den grønne sektor. Skovskolen, Nødebo 2-4/6. IGN.
Den nye by. DL Fagdag 2014. Odense 10/6. DL.
Urban Field - Byrum for alle Messe med indlæg. Lyngby 11-12/6. www.urbanfield.dk.
Verden i Danmark 2014: Encounters - Idéer på rejse. Frederiksberg 12-13/6. IGN.
Bykvalitet i boligområder? København 17/6. DB.
Jura og plan i praksis. København 17/6. DB.
Structural Soils for Establishment of Urban Trees. København 19/6. IGN.

AUGUST
Nordic Park Congress 2014. Malmø 20-22/8. moviumaktiviteter.slu.se.

SENERE
Danske Parkdage. Roskilde 10-12/9. IGN, KPN.
Tilgængelighed i praksis. Odense 16/9. VEU.
Vejregler for veje i åbent land. Vejle 24/9. VEU.
Miljø- og klimatilpasset vejafvanding. Vejle 28/10. VEU.
Introkursus for nye medlemmer. København 30-31/10. DAG.
Forenkling eller bureaukrati? Byplanhistorisk seminar. København 7/11. DB.
Bytræseminar 2014. Frederiksberg 13/11. DTF, IGN.
Det 64. danske byplanmøde. Herning 25-26/11. DB.

UDSTILLINGER
Skov & Teknik. Langesø, Fyn, 22/5 2014. www.langesoe.dk.
Grøn Fagmesse. Sandmoseskolen, Vendsyssel 12/6 2014. www.groenfagmesse.dk.
GaLaBau 2014. Nürnberg 17-20/9 2014. 21. Internationale Fachmesse. www.galabau-messe.com.
Agromek. Herning 25-28/11 2014. www.agromek.dk.
Have & Landskab '15. Slagelse 26-28/8 2015. www.HL13.dk.

DAG Danske Anlægsgartnere. www.dag.dk. T 3386 0860
DB Dansk Byplanlaboratorium. www.byplanlab.dk. T 3313 7281
DL Dansk Landskabsarkitektforening. www.landskabsarkitekter.dk. T 3332 2354
DTF Dansk Træplejeforening. www.dansk-traeplejeforening.dk. T 4914 0802
IGN Inst. for Geovidenskab og Naturforv. www.SL.life.ku.dk. T 3528 1623
KPN Kommunale Park- og Naturforvaltere. www.parkognatur.dk
VEU Vejsektorens Efteruddannelse (Vej-EU). www.vej-eu.dk. T 4630 7168

GAMLE NORMER PÅ
www.grontmiljo.dk

Plant & Plej. Plantgruppens klassiske og basale paradigma fra 1975.

Generel vejledning i plantning. Plantgruppens praktiske råd fra 1984.

Normer for anlægsgartnerarbejde. Anlægsgartnerforeningens faglige normer mv. siden den første i 1962. inkl. 'Pleje af grønne områder' fra 1989. Man kan dog ikke se de normer der nu er gældende.

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolerings.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeforing.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

Anlægsgartnerfirma **90 år**
- siden 1921

Brændeafgiften er taget af bordet

Brændeafgiften er taget af bordet. Afgiften var en del af forsyningsikkerhedsafgiften fra 2012 som det meste af folketetinget havde tilsluttet sig. Afgiften på olie, kul og gas kom i 2013, men den følgende grønne varmeafgift der skulle være trådt i kraft fra årsskiftet, er ikke realiseret. Den indebar afgifter på træflis, piller og halm - og al det brænde som bruges i 750.000 brændeovne.

Det skabte politisk mod-

stand - bl.a. fra Dansk Skovfor-
ening der frygtede for skov-
brugets brændesalg. Desuden
har kritikere lagt vægt på pa-
radokset i at lægge afgift på
CO₂-frie brændsler.

Der er endnu ikke politisk
enighed om hvor den mang-
lende indtægt på 10 mia. kr. i
stedet skal komme fra. Skatte-
ministeren foreslår at de hen-
tes over persons-katten. Ven-
stre og Konservative vil have
offentlige besparelser.

VI PASSER PÅ MILJØET OG PÅ HINANDEN...

DS CERTIFICERING – DET HAR VI PAPIR PÅ!

Første anlægsgartnerfirma i Danmark med både
ISO 14001 certificering i miljøledelse og
OHSAS 18001 certificering i arbejdsmiljøledelse.

Specialister i grøn pleje på Sjælland, Lolland-Falster og Fyn.

GRØN VÆKST
ANLÆGSGARTNERFIRMA

Hasselholmvej 2 | 4200 Slagelse | Telefon 58 11 21 00 | www.groenvaekst.dk

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning
- rodfræsning og rådgivning

KS Tree Care ApS
Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

Din direkte
vej til faglig
sparring og
udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

træ FÆLDNING
træ BESKÆRING
træ PLANTNING
rod FRÆSNING

Sengeløsevej 9
2630 Taastrup
Tlf. 43 71 02 18
Fax 43 52 01 09
www.henrikavn.dk

Henrik Ravn
Træpleje ApS
„ham med træerne“

Grundlagt 1964

Solum er Danmarks største leverandør af kompost, vækstmedier og græspleje-produkter. Vi leverer mere end 200.000 tons vækstmedier om året. Vores produktion er bæredygtig og Solum er som eneste producent af vækstmedier tilkendt EU's miljømærke.

POST

PP

DANMARK

Sorteret Magasinpost
ID-nr. 42217

- Stort produktsortiment
- Dokumenterede ukrudtsfrie vækstmedier
- Produktblade på alle produkter til kvalitetssikring
- Vi modtager bygge-/haveaffald og leverer vækstmedier som returlæs
- Fleksible modtagebetingelser
- Ekspertes i græsplejeløsninger
- On-site knusning og sortering af affald

Bæredygtige produkter til vækst, anlæg og energi

Læs mere på www.solum.dk eller kontakt:

Entreprenørydelser, Jan Juellund, tel. 2161 3049
Græspleje, Thomas Petersen, tel. 2161 3047
Vækstmedier, Claus Svenstrup, tel. 2161 3045
Vækstmedier, Knud Hvid Petersen, tel. 2161 3040
Vegeboden, Solum Roskilde, tel. 4675 5070

Solum er landsdækkende leverandør

Indlevering og afhentning:

Solum Roskilde
Vestre Hedevej 34
3000 Roskilde

Åbningstider:
Man.-tors. kl. 06-16, fre. kl. 06-15

Produktsortiment

- SuperMuld®
- Svær SuperMuld®
- D-Gro A®
- HaveMuld®
- SkeletMuld®
- Harpet muld
- Faldunderlag (DS-godkendt)
- BoldMix®
- GreenMix®
- Bunkersand
- Volley sand
- Ridebane topplag
- Fyr- og granbark
- Spagnum
- Biomasse til energi m.m

Visse produkter leveres også i storsække

Alt henvendelse: ia@teknovation.dk.